مکافات

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 10 10 07 09 008 8

DR 427 S48

Şevket, Mehmed
Mufassal Memālik-i 'Osmānī coğrāfyāsi

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

2929

10/255

Şevket, Mehmed

مفصل

ممالك عثمانى

جغرافياسى

اثر

ادرنه لى محمد شوكت

Mufassal Memālik-i ʿOsmānī coğrāfyāsı

صاحب و ناشرى

عصر كتبخانه سى صاحبى كرقور

برنجى قسم — اناطولى

معارف نظارت جليله سنك رخصتيله

درسعادت

(قره بت وقصبار) مطبعه سى - باب عالى جاده سنده نومرو ٢٥

١٣٠٤

LIBRARY
FEB 14 1968
UNIVERSITY OF TORONTO
DR
427
S48

تعريفات

جغرافيا : كرهٔ ارض و اوزرنده بولنان كافهٔ مخلوقات و موجوداتك احوال مختلفه‌سنی تعريف و اسباب موجبهٔ ظاهره‌سنی ايضاح ايدر برفندر.

بوفنك احوال اساسيه‌سنه نظراً برقاچ نوع وجنسی شامل اولوب بروجه زير بيان اولنور

١ — جغرافيای طبيعی : كرهٔ ارض اوزرنده موجود اولان بحار، انهار، جبال واحجار جسيمه مثللو مواقع طبيعيه‌نك اعداد واحوالندن بحث ايدر. بوقسم تحول ايتمز.

٢ — جغرافيای اتنوغرافی : نوع بشرك مختلف نسللرينی تعريف ايدر.

٣ — جغرافيای استاتستيق : نوع بشرك وحيوانات مونسه‌نك مقداريله بونلره عائد اولان تبدلاتی و ممالك مختلفه‌نك مساحهٔ سطحيه وحاصلاتيله طرق ومعابره متعلق ايجاب ايدن ايضاحاتی حاويدر.

٤ — جغرافيای پولتيق : دولتلرك استاتستيقی ايله

اداره وتقسیمات داخلیه ومناسبات خارجیه‌لرینی وبیان ایدر .

٥ — جغرافیای علم آثار عتیقه — زمان قدیمده قطعـات مختلفه‌ده اسـكان ایلیان اقوام وملل مختلفه‌نك احوالنـه دائر بعض مطالعـات ایله اثار عتیقه حقنده ایجاب ایدن تحقیقاتی شاملدر

٦ — جغرافیای تاریخی : دولتلره عارض اولان انقلاباتدن طولایی مواقع مختلفه‌ده هانكی دولتلرك محو ومنقرض اولدقلری وهانكیلرینك وجود ومیدانه كلدكاری زمانلرینك حساب وتعیینندن بحث ایدر .

٧ — جغرافیای عسكری : براولكه‌نك جغرافیای طبیعیسیله پولتیقی وبرمقدار جغرافیای تاریخیسندن وفن حربه متعلق موادden بحث ایدر .

بونلر تعریفـات عمومیـه اولوب :

بزده : ذكراولنان جغرافیاره تطبیقـاً ، بر دولتك تحت اداره‌سنده بولنان ممالك یاخود برقطعه‌واراضیسنك احوالندن بحث ایدن فنه دخی (جغرافیای خصوصی) تعبیر اولنور .

مخشمز بولنان جغرافیای عثمانی دخی ـ خصوصی

اولوب ـ يالكز دولت عليـهٔ عثمانيـه‌نك زير ادارهٔ حكمرانيسنده بولنان ممالكدن بحث ايدر.

ممالك عثمـانى اسـيا، اوروپا، افريقـا قطعه‌لرنده هواسى معتـدل واك محصولدار اراضئ جسيمه‌يه مالك اولوب اخذ واعطايه وسير وسياحته الويرشلر موقعلريله مشهور دكزلرى بولنديغى كبى موقعلرينه نسبةً اسـياى عثمانى، اوروپاى عثمانى، آفريقاى عثمانى، ناملريله اوچ قسمه تقسيم اولنمشدر.

برنجی قسم

{اسیای عثمانی اناطولی قطعه سی}

(مختصراً منظرهٔ عمومی)

(طبیعی)

اسیای عثمانی (۳۰) درجه ایله (٤۰) دقیقه عرض شمالیده و (۲۳) درجه ایله (٤۷) دقیقه طول شرقیده بولنمشدر.

حدودی

شمالاً — بحرسیاه، استانبول بوغازی (قره دکز ایله مرمره دکزینی برلشدیران بوغازکه (بوسفور) دخی دینور)، مرمره دکزی و چناق قلعه بوغازی (آق دکز ایله مرمره دکزینی ربط ایدن (داردانل) ده دینور) ایله.

غرباً — اطه‌لر دکزی، آق دکز سویش قنالی ایله

جنوباً — بصره کورفزندن اعتباراً جزیرة العرب ایله

شرقاً — آجارا، غوریل، صوغانلی سلسله‌لری (قافقاسیه قطعه سیله) ماسیس، طاندرلق، کوه‌الوند

طاغلری میلقوان تپه‌لری ونهر طیب (ایران ممالکیله) محدوددر .

طاغلر

اسیای عثمانی‌یی تشکیل ایدن سلسلهٔ جبال : عجمستان یایلاسندن تشعب ایدوب کرفت برچوق قوللردن عبارت اولان طاغلر (وان) ایله (اورمیه) کوللری ارهسندن ورود ایدرك اناطولی طاغلرینك عقده‌سی بولنان (٥٤١٠ متروارتفاعنده) (آغری - یاخود - ماسیس - ویاخود - آرارات) یغیننده مجتمع اولورلر .

بو طاغدن آیریلوب غربه طوغری ممتد اولان (٢٩٨٠ مترو ارتفاعنده) (شاه‌یول) (کوسه) (شیریان) نامنلریله‌و(٣٣٣٠ مترو ارتفاعنده)(بیك‌کول) نامیله اولان سلسلهٔ جبال باشلوجه اناطولی سلسله‌لرینی تشکیل ایتدیکی کی شمال طرفنده (آراس) ایله (فرات) نهری حوضه‌لرینی وجنوب طرفنده (مراد) چایی حوضه‌سنی ترك ایدرك اراس چاینك صول طرفنده بولنوب (٢٥٩٠ مترو ارتفاعنده (صوغانلی) سلسله‌سنی تشکیل ایدر .

بوسلسله‌دن برقول آیریلوب (آراس) حوضه‌سنك

قسم علیاسنه یاپیله‌رق (فرات) ایله (جوروخ) نهرلری حوضه‌لرینی یکدیگرندن تفریق ایتمك [(وكمشخانه) طاغلریله برلشمك] اوزره طرف غربی‌یه طوغری برشعبهٔ جبال (اراس) حوضه‌سنی (جوروخ) صو حوضه‌سندن تفریق وقره دکز ایله بحر حزره منصب اولان صولرك خط تقسیم میاهنی تشکیل ایدر.

بوشعبه (اجارا) و (١١٠٠ مترو ارتفاعنده) (غوریل) یغینلرینی تشکیل ایتدکدن صوکره (دهوالتی) سلسلهٔ جسیمه‌سی جوارنده (زیبار) طاغی زروه‌سنده قافقاسیه سلسله‌سیله برلشیر.

بوسلسله کرك استقامت وکرك جهتجه یلانقاوی برحالده بولنمسندن برچوق بوغازلر پیدا ایدر.

(آجارا) و (غوریل) طاغلری جنوب غربیسنده واقع (چوروخ) صو منصبی یقیننده نهایت بولوب مقابل ساحلنده دکز ایله چوروخ صواره‌سنده صیقیشمش اولان (لازستان) (٢٧٠٠ مترو ارتفاعنده) طاغلری بدأ ایدوب ایکی طرفه اوزانمش اولان پایه‌لری سرت برمیل ایله قره دکز ساحلنه موازی اولان سلسله‌یی بالتشکیل (فرات) حوضهٔ علیاسنی (یشیل ایرمق) دن [بوسلسله‌نك قوللرندن بولنان] (کمشخانه) طاغلری

و (قزیل ایرمق) حوضه‌سندن (قره‌بل) سلسله‌سیله تفریق ایتدکدن صوکره جنوب غربی‌یه دوغری ممتد اولان جبال متسلسله ایله برلشه‌رك اوزره نهرك کنارنده ختام بولور .

بیك کول طاغندن اسیای صغرا سلسله‌سی غربه طوغری متوجه اولوب فرات ایله مراد حوضه‌لری ارەسنده یایله‌رق (کوشمر) طاغندن باشلایوب (درسیم) طاغلرینی تشکیل ایلدکدن صوکره (پیکان ایله اکین) ارەسنده طار برکدیك واسطه‌سیله فرات نهرینه یول ویروب دیکر ساحلنده یوکسه‌له‌رك (چالتـا) ایله (طوخمه) صولری بیننده (صاری چیچك) طاغلری باشلایوب جنوبه دونه‌رك اناطولی شبه جزیره‌سنه دخول ایدر .

اشبو سلسله (چالتـا) صونیك منبعلری جهتنده (قوج کبری) و (کیرجانیس) طاغلری واسطه‌سیله کمشخانه طاغلرینه کسب ارتباط ایدرك فرات وقزیل ایرمق حوضه‌لرینی تفریق ایدوب جغرافیالرده (انتیطوروس) نامیله مشهور اولان (طوروس) سلسله‌سی باشلیوب جنوب غربی‌یه دونوب (سیحان ـ

سیحون) نهرینك منبعی طرفنده ایکی مرتبه بو سلسله دن برسلسله تفریق اولنور .

اشبو سلسله یه جنوب سلسله سی نامی ویریلوب (طوخحه) ایله (جیحان ـ جیحون) نهرلرینك منبعلری جهتنده (پلانقه اووه) یایلاسنی تشکیل ایدوب فرات ایله جیحان حوضه لرینی بربرندن تفریق ایدر .

اشبو یایلادن شرقه طوغری طوروس سلسله سنك قسم شرقیسنی تشکیل ایتمك اوزره (بکطاغی) نامنی آلوب فرات نهری کنارنده بردنبره نهایت بولورسه ده برطاقم پایه لر تفریق ایتمه دن سلسلهٔ شرقیه وجنوبیه یی وجوده کتیرر .

بکطاغندن جنوبه طوغری (قانلی) (آخر) (کاوور ـ جبل برکت) (الما طاغی) اسملری تحتنده اولان برسلسله ممتد اوله رق (جبل احمر) واسطه سیله سوریه قطعه سنده واقع (جبل انصاریه) و (۳۰۰۰ متره ارتفاعنده) (جبل لبنان) ایله برلشه رك جهت مذکوره طوغری نهرالعاصی ایله طبریه ولوط کوللرینك حوضه لرینی بعدالتفریق (جبل الشرا) واسطه سیله بحر احمر ساحلنده عربستان سلسلهٔ جبالیله برلشه رك جنوبه طوغری اوزانور .

پلانقه یایلاسنی تشکیل ایدوب ایکی مرتبه اوزره ایریلان سلسله بری جنوب غربی‌یه، دیکری غربه دوغری ممتد اولور .

جنوب غربی‌یه ایریلان قول : اناطولی مرکز یایلاسنك جنوب طرفنی تحدید ایتمك اوزره قوزان، بیك بوغا، الاطاغ، بلغار طاغ سلسله‌لرینی تشکیل ایله بحر سفیده موازی اوله‌رق امتداد ایدوب سوماق، قوپ، اقطاع، که (طوروس) سلسله‌سی اولوب ساحلی تعقیب ایله تخته‌لی طاغ و بوز طاغی نام‌لرینی دخی الان بو سلسله بوردور، طوز، بکشهر، اکردیر و قونیه تپه‌سنده موجود بولنان کوللر ایله بیوك مندرس، کوکصو، سیحان، جیحان، نهرلری حوضه‌لرینی یکدیکرندن فصل ایدرك ختام بولمق اوزره برقاچ قوله ایریله‌رق منه‌لیات شبه جزیره‌سیله برچوق برون وشبه جزیره پیدا ایدر .

غربه دوغری اوزانان قول : اناطولی مرکز یایلاسنك طرف شمالیسنی تحدید ایتمك و قره دکزه تابع بولنان صولرك حوضه‌لرندن مذکور یایلایی تفریق ایلمك اوزره قیصرینك جنوبنده چپلاق و برکاتی اولوب اوچ تپه‌دن متشکل ورزوه‌سی دائما قار ایله

مستور (٤٣٠٠ مترو ارتفاعنده) (ارجیاس = ارجیش) یغیننی تشکیل ایتدکدن صوکره اناطولی مرکز یایلاسنك شمال حدودینی تعیین ایدرك شمال غربی‌یه متوجه اولوب (حایمانه) مرتفع یایلاسنده یایلدقدن صوکره غرب طرفنه امتداد ایدرك (امیر طاغی) نی بعده (مراد طاغی) نی تشکیل ایدوب قره دکز ایله مرمره دکزینه جریان ایلیان توابعلری تفریق ایتمك اوزره بوراده شمال غربی‌یه بر قول یاپه‌رق (دومانیج) و (٢٠٠٠ مترو ارتفاعنده) (کشیش) طاغلرینی تشکیل ایدر اشبو یغین سنه‌نك قسم اعظمنده قار ایله مستو اولوب اطرافی دائرامادار کمر مثللو بر اورمان ایله قوشادلمشدر .

مراد طاغی غربه طوغری امتدادله (شابخانه) طاغلرینی بعد التشکیل (میخالیج) جایله (صوما، وکدیس) جایلرینك حوضه‌لرینی آیرمق ایچون بوراده شماله طوغری آیریلوب (بحرسفید بوغازیله) (بابارونی) میانه‌سنده (قاز طاغی) نامیله یاپه‌رق ختام بولور .

اصل قول غرب جنوبی‌یه ممتد اوله‌رق بیوك ایله کوچك مندرس چایی منبعی جوارنده ینه شمال غربی‌یه کدیس جایله کوچك مندرس جایلرینك

حوضه‌لرینی تعیین ایتمك اوزره بر قول آیریله‌رق (بوز طاغی) نامیله اورله شبه جزیره‌سنده نهایت بولور. بوز طاغندن ایریلان (مغنیسا) طاغلری اطه‌لر دکزی ساحلنجه شماله متوجه اولوب قاز طاغی سلسله‌سیله کسب ارتباط ایلر.

(کستانه) طاغلری ایسه (سلسلهٔ اصلیه) (صامسون طاغلری) اسمنی الهرق سیسام اطه‌سی قارشوسنده ختام بولور. بو سلسله‌یه (سلسلهٔ متوسطه) تعبیر اولنور.

سلسلهٔ شمالیه: (کمشخانه) و (کلکیت) طاغلرندن بالتشعب توسع ایدرك (قیزیل ایرمق) ایله (یشیل ایرمق) حوضه‌لرینی یکدیکرندن آیروب طرف غربی‌یه توجه ایلیه‌رك (توقات) طاغلرینی و زیله یایلاسیله (آق طاغ)ی و (بوزغاد) ایله (چورم) یایلالرینی تشکیل ایتدکدن و (قزیل ایرمق)ه اسکلیبدن وزیر کوپری‌یه قدر ممتد اولان بر کدیك واسطه‌سیله چکید ویردکدن صوکره مذکور نهرك صول طرفنده بولنان (قوش) طاغنده بر قول آیریلیر.

بو قول جنوب غربی‌یه امتدادله قزیل ایرمق

حوضه‌سنی سقاریا حوضه‌سندن بالتفریق حایمانه یایلاسنده اورته سلسله ایله برلشیر ٠

اصل سلسله غربه متوجهاً (الا طاغ) مشهور یغیلنی وجوده کتیره‌رك (افکه) دن (کیوه) یه قدر اولان برکدیك ایله سقاریا نهرینه کچید ویردکدن صوکره دیکر ساحلندن بدأ ایدرك ازنیق ایله صبانجه کوللری و ازمید ایله کمليك کورفزلری آره‌سندن بعد المرور مرمره دکزنده واقع (بوز بورون) ده منتهی اولور ٠

قره دکز ساحلنی تعقیب ایدن طاغلر و زکزی سبقت ایدن سلسلهٔ شمالیهٔ مثللو قره دکزه تابع صولرك جریانیچون برطاقم کدیکلر تشکیل ایدر ٠ شویله که : (٣٢٠٠ متره ارتفاعنده) (لازستان) طاغلرندن صکره (کمشخانه) صوینك مروریچون طار برکچید ترکله (٢٩٠٠ متره ارتفاعنده) (کوپت) طاغلرینی تشکیل ایدرك (چاینك) تپه‌لریله ممتد اولوب (قزیل ایرمق) ایله (یشیل ایرمق) نهرلریله (بارطین) و (فلیاس) صولرینه کچید ویروب (بولی) و (عباس) طاغلرینی تشکیل و (سقاریا)نهرینك کچیچون برکدیك براقوب (اغاج دکزی) دینلان قوجه ایلی یایلاسیله ممتد اوله‌رق (علم طاغی)نده

ترفع ایدوب قره دکز بوغازینک شمال جهتنده بولنان (بوشع = بوشا) طاغنده ختام بولور.

یوقاروده ذکر اولندیغی اوزره بکطاغی فرات نهرنده نهایت بولوب دیکر ساحلده کردستان سلسله‌سنی تشکیل ایتمك و (فرات) ایله (دجله) حوضه‌لرینی تفریق ایلمك اوزره (موشیر) طاغی بدأ ایدوب شرقه طوغری امتداده (کوچك) یایلاسنی و (بیجار) طاغنی تشکیل ایدر. بعده مختلف اسملر آلوب (مراد) ایله (دجله) نهرلرینك حوضه‌لرینی فصل ایتدکدن و (٣١٠٠ مترو ارتفاعنده) (نمرود طاغی) نی پیدا ایلدکدن صوکره وان کولینك اطرافنی احاطه ایدرك (٣٨٠٠ مترو ارتفاعنده) (سبحان) طاغنده ترفع ایدوب (٣٥٢٠ مترو ارتفاعنده) (الا طاغی) بالتشکیل (طاندرلق) طاغنده اسیای عثمانی ایله (ایران) حدودی بینده‌کی سلسلهٔ جبال ایله برلشوب جنوب شرقی‌یه طوغری حدود اوزره و دجله ایله عجمستان یایلاسنده جریان ایدن نهرلرك حوضه‌لرینی تفریق ایدن طاغلر اول امرده (وان) کولی ایله (دجله) حوضه‌لرینی (اورمیه) کولی حوضه‌سندن آیردقدن و (بهتان طاغری) دجله صولری بینده (جودی) سلسله‌سنی و (ذاب الکبیر) حوضه‌سنه یایلمش و (٤٥٠٠

متر و اتفاعنده) ترفع ایتمش اولان (جلوی ـ جلو) طاغلریله (حکاری) طاغلرینی تشکیل ایتدکدن صوکره (کوه جهل چشمه) ایله باشلیان اشبو طاغلر جهت مذکوره‌یه دوغری ممتد اوله‌رق (طاق غرا) (و پوشتی کوه) سلسله‌لرینی تشکیل ایله امتداد ایدر

بکطاغنك برقولیده ینه قرات ایله دجله نهرلری حوضه‌لرینی آیرمق اوزره نهرین آره‌سنده جنوبه طوغری (صاری میشه) (هزازبابا) (محراب) طاغلری واسطه‌سیله (قره‌جه طاغ) (۲۰۰۰ مترو ارتفاعنده) نامنده نصف دائره شکلنده اولوب (دیاربکر)ك غربندن (ماردینه) دکن اوزایه‌رق (طور عابدین = الطور) تپه‌لریله دجله کنارینه دکین واریر .

بو سلسله‌نك قوللرندن (سنجار) طاغی جنوبه طوغری کیدوب اصل سلسله نهرك قارشوسنده ساحلندن بدأ ایله (بهدینان) سلسله‌سیله برلشیر

(طروس) سلسلهٔ جبالنك شعباتندن (جنوبه وشماله طوغری برچوق قول ایریلور ایسه‌ده) باشلوجه‌لری (سوماق) طاغلرندن شمال شرقی وشمال غربی‌یه ایکی قول آیریلور .

شمال‌شرقی‌یه ایریلان سلسله (۱۲۰۰ مترو ارتفاعنده)

(قره‌طاغ) و (قره‌جه طاغ) ایله (٢٠٠٠ مترو قدر ارتفاعنده) حسن طاغی نامیله ممتد اوله‌رق ارجیاس طاغنك غربنده حایمانه مرتفع یایلاسنده سلسله‌ٔ وسطی ایله برلشوب بوطاغلر قزیل ایرمقله طوز کولی حوضه‌سنی تفریق ایدر .

شمال غربیه کیدن سلسله (اوراس) طاغلری نامیله قونیه‌نك غربندن امتدادله اکردیر و بکشهر کوللرندن طوزکولی‌نابر واقشهر کوللرینك حوضه‌لرینی فصل ایتمك اوزره سلطان طاغلری نامیله مراد طاغیله کسب ارتباط ایدر .

(اق طاغ) دن برقولده شماله طوغری ایریلوب بکشهر واکردیر کوللری حوضه‌لرینی تفریق ایدرك (سلطان) طاغلری ایله کسب اتصال ایدر .

دیکر برقولدخی جهت مذکوره طوغری بوزطاغنده باشلیوب (باباطاغی) نی تشکیل ایلیه‌رك (بیوك مندرس) چاینه کچید ویره‌رك اورته سلسله ایله برلشیر .

ساحللر

قره دکز ساحلی :

قافقاسیه قطعه‌سیله اناطولی شاهانه‌نك حدودلرینك

ساحلی نقطهٔ ابتدائیه‌سی اولان (مقراپالوس) نقطه‌سندن صوکره غربه طوغری کیدلدکده (زفره) بورننه وچالیلق ایله مستور (کره‌سون) لیمان واطه‌جغنه بعده (آی واسیل) (اردو) (پنجشنبه) کوچك لیمانلریله (دونا) و (یاصون) بورونلرینه و (دونا) بورنیله تشکیل ایدن غایت امین (دونا) لیمانه بوندن صوکره (پولمان) چایی منصبی ایله (فاتسه) (اونیه) لیمانلری و (ترمه) چایی اغزی (چالطی) بورونی بولنور. بورادن صوکره (یشیل ایرمق) و (مرد ایرمق) منصبلریله (قزیل ایرمق) منصبی (کرزه) کوچك لیمانی (جوبانلر) چایی اغزیله (سینوب شرقی (وشبه جزیره‌سی)؛ غربی لیمانی) بعده (اینجه بورون) (استفان) (ایا اندون) (اونیه) لیمانجقلریله کوچك بر شبه جزیره‌نك ایکی طرفنده بولنان (اماصری) کوچك لیمانلری بعده (بارطین) (فیلیاس) چایلری منصبلری (بابا بورونی) (ارکلی) لیمانجغی (قیلیچ صو) (میلان چایی) (سقاریا نهری) منصبلریله (خرسز اطه‌جغی) (کرپه بورونی) و (اغوه) (شیله) (رایوه) موقعلری بولنور.

رایوره موقعندن صوکره استانبول بوغازی باشلر. بوغازك امتدادی (٢٢) کیلومتره اولوب نهایت نقطه‌سی بولنان اوسکدار اوکندن مرمره دکزی بدأ ایدر.

مرمره دکزینك اناطولی ساحلی :

اسکدار موقعندن صکره (ازمید کورفزی) (بوز برون) بوز برون ایله اسکدار بیننده ومذکور کورفزك اغزنده جزائر مجتمعه هیئتنده بولنان بیوك اطه ، هکبه‌لی و قنه‌لی اطه‌لری واردر .

بوزبرون دن صوکره (اینجر لیمانی) وبو لیمانك نهایتنده (ازنیق کولی ایاغی) منصبی بولنور بعده (اشکل) لیمانجغی (میحالیج) چایی اغزی ایله (امرالی) اطه‌سی (باندرمه) امین لیمانی و (قپو طاغی) شبه جزیره‌سی (اردك) لیمانی (قاز طاغی) صویی منصبیله ساحله قریب قپو طاغی شبه جزیره‌سنك شرقنده (مرمره) و (پاشا لیمانی) اطه‌لری واردر .

صوکره (چارداق) موقعندن اعتباراً (چناق قلعه بوغازی) باشلیوب (قوم قلعه) نام موقعه دکین تقریباً (٥ : ٨) کیلومترو ـ قدر امتداد ایدر .

عرضی (٤ : ٦) یوز مترو مقدارنده بولنوب وسطی اوله‌رق درینلکی (١٦ : ٥٠) متر‌ودر .

بوغازدن صوکره ساحل جنوبه طوغری دونه‌رك :

(بابا برونی) (ادرمید کورفزی) (کمر) (ایوالق) لیمانلری (باقرچایی) منصبی ایله (چاندرلی کورفزی) (فوجتن)موقعی (ارسلان برونی) (قره‌جه فوکیا) لیمانی

بعده غایت محافظه‌لی اولوب (٥٠) میل طولی (٢٠) میل عرضی بولنسان ازمیر کورفزی (اورله) شبه جزیره‌سی (قره بورون) و (تیره) (چشمه) لیمانلری (کوچك مندرس) چایی منصبی وجنوبنده (قوش اطه‌سی) قویی وصامسون طاغلرندن حاصل اولان (قره‌بوغاز) برونی (بیوك مندرس) چایی منصبی بولور.

بعده (مندلیات) کورفزی اشبو کورفزده (میلاس) چایی منصبی (مرمرس) برونی وانك جنوبنده (بودروم) شبه جزیره‌سیله (مرمریس) امین لیمانی اولوب بولیمانك اغزنده کوجك براطه بولندیغندن اغزی طار ایسه‌ده درونی غایت واسعدر.

بورادن اعتباراً ساحل شرقه طوغری دونوب (دولاماق - یاخود - کره‌نیس) جانبك اغزی وامنیتلی (مکری) لیمانی ایله (قوجه چای) منصبی (فیکه) لیمانی (جیلدان) برونی (ادالیه) کورفزی واردر.

ادالیه کورفزنده (آقصو) چایی قارشیر. بعده (کوپری) صویی منصبی (اسکی‌ادانه) (سنتی) و (کلندریا) موقعلری ایله (کوکصو) ایرماغی اغزی (سلفکه) موقعی وامنیتلی (مرسین) ایله (ترسوس) لیمانلری و (سیحون) ایله (جیحون) نهرلری منصبلریله (اسکندرون) کورفزی بولنور.

بورادن صکره (رأس الخزیر) برونی (سویدیه) موقعی

(نهر العاصى) و (نهر الكبير) منصبلرى و (لاذقيه) ايله (جبله) موقعلريله (نهر الملك ـ باتياس) ايرماغى آغزى بعده (طرطوس) ليمانى وقارشوسنده (راوده) اطه جغى بولنور .

صكره (طرابلس) (باترون) (رحال ـ جبيل) ليمانجقلريله دكزه طوغرى كيرمش برديلك ساحل شرقيسنده (بروت) (صيدا) (صور) (عكا) (خيفا) (يافه) (غزه) (عريش موقعلرى بولنور .

بورادن صوكره ساحل افريقا قطعه سنه منسوب افريقاى عثمانينك اجزاسندن بولنان مصر خديويتنه تابعدر .

اقليم هوا

اناطولى هواجه اوچ منطقه يه [يعنى (منطقهٔ حاره) (منطقهٔ قرب حاره) (منطقهٔ معتدله) يه] تقسيم اولنور .

منطقهٔ حاره : حرارتى (٧٢) درجه اولان خط تساوينك جنوبنه دوشن سمتى حاوى اولوب عراق عرب، وشام چوللرى بو منطقه دن معدوددر .

منطقهٔ قرب حاره : (٧٢) درجه ايله (٦٠) درجه حرارتى اولان ايكى خط تساوينك آره سنه دوشن سمتى حاوى بولنوب اطه لر دكزينك سواحليله اطه لرينى وطوروس طاغلرينك جنوبنه دوشن ساحل اوولريله

الجزیره‌نك شمال قسمنی وطوروس طاغلرندن چناق قلعه بوغازینه دکین ممتد اولان سلسلهٔ جبالك غربنه دوشن جهتلری حاویدر .

اناطولینك غربی جهتلری طاغلر واسطه‌سیله پویرازه قپالو و بحر سفیددن اسن صیجاق روزکارلره آچیق قالدیغندن شرقی طرفلر قدر اختلاف حرارته دوچار دکلدرلر .

طوروس طاغلرینك جنوبنه دوشن ساحل اووه‌لرده حرارت چوقدر .

بو منطقه‌یه دوشن بعض یرلرك حرارت متوسطه‌سی ازمیر (٦١) درجه . ترسوس (٦٩) درجه . موصل (٦٨) درجه اولوب موصلده یازیك شدید بعضاً (١٢٨) درجه حرارت اولور ایسه‌ده قیش صغوقجه اولدیغندن متوسط حرارتی (ترسوس) قدر دکلدر .

منطقهٔ معتدله : (٦٠) درجه اولان خط تساوینك شمالنه دوشن سمتلر یعنی یوقاروده ذکر اولنان طرفلردن ماعدا بو منطقه داخلنده‌در .

بو سمتلرده اقلیم هوا اوزرینه وارتفاغك تأثیرندن قافقاسیه سلسلهٔ جبالنك غربی اوجی ایله اوروپا سلسلهٔ جبالنك شرقی اوجی بیننده طاغسز وعارضه‌سز یرلر

بولندیغندن شمال شرقیدن اسن پویراز بو آچیق محللردن اناطولینك شمال غربی جهتلرینه اسمکله برودت ویرر .

بوسببه مبنی قره دکزك سینویدن غربه دوشن ساحلی (استانبول داخل اوله‌رق) بازین سرین قیشن غایت صغوق اولور ایکن قره دکزك شرقه دوشن ساحلی اولقدر صغوق اولمز . زیرا قافقاسیه سلسله‌سی بو شرقی سواحله سپر اولمشدر .

اناطولینك شرقی قسمنده ارتفاعی چوق اولدیغندن قیش موسمی عرضی چوق اولان (موسقوو دایله پترسبورغ) شهرلری قدر صغوق اولورلر . لکن بو قسمده بولنوب شمالی طاغلر سپرینه دوشن یایلالر شمسك شعاعنه افقی سطح آچدقلرندن یازین (۹۰ : ۱۰۰) درجه حرارته اوغرارلر .

حرارت و برودتك بو مرتبه اختلافی اناطولینك طاغلق سمتلرینه مخصوصدر .

بو منطقه‌ده بولنان بعض موقعلر : استانبول(۱/۲ ۵۷) . طربرون (۵۹) . قیصری (٥٤) . ارضروم (٥٤)درجه حرارت متوسطه‌ده بولنمشلردر .

حدثلج : (قارك اریمدیکی ارتفاع) آرارات طاغلرنده (۳٤۰۰) طوروس طاغلرنده (۳۲۰۰) متره‌دره .

استاتستیق

اناطولینڭ مساحهٔ سطحیه‌سی (۱,۲۱۰,۰۰۰) کیلو-مترو مربعی اولوب الڭ اوزون مسافه‌سی (یعنی مرمره دکزندن بصره کورفزینه قدر) (۲۲,۰۰) الڭ کنیش محلك (۱,۳۰۰) کیلومترو طولی بولنمشدر.

نفوس موجوده‌سی ۱٦,۷٤۰,۰۰۰ تخمین اولنوب بونلر جنسینه نظراً.

۹,۰۰۰,۰۰۰	ترك
۱,۰۰۰,۰۰۰	عرب
۸٥۰,۰۰۰	کرد وتاتار
٥۰۰,۰۰۰	چرکس
۲,۰۰۰,۰۰۰	ارمنی
۱,۰۰۰,۰۰۰	روم
٦۰,۰۰۰	یهودی.
۲۰,۰۰۰	نصیری سریانی اثوری واجناس سائره اولوب

دولت علیهٔ عثمانیه تابعیتنی حائز درلر.

پولتیق

اناطولی یکرمی ایکی ولایت ایله اوچ مستقل اداره

اولنور سنجاقلر و برسنجاق دخی شهر امانتنه منسوب اولەرق تقسیم اولنمشدر.

بونلردن بشقه سیسام بکلکی دخی ملحقاتندن معدوددر

ولایتلر:

خداوندکار، قسطمونی، انقره، طربزون، سیواس، ارضروم، درسیم، وان، بیتلیس، حکاری، معمورة العزیزه، دیاربکر، موصل، بغداد، بصره، سوریه، حلب، اطنه، قونیه، قرەسی، ایدین، جزائر بحر سفید، نامليله موسومدر

مستقل سنجاقلر:

قدس شریف، جبل لبنان، بیروت، وشهر امانتنه منسوب قوجه ایلی سنجاقلریدر.

سیسام بکلکی: (سپورات اطەلرندندر).

اصول اداره

هر ولایت باب عالی جانب سامیسندن انتخاب اولنوب عتبهٔ فلك مرتبهٔ جناب پادشاهی یه بالاستیذان ارادهٔ شهنشاهی ایله تعیین اولنان (والیٔ ولایت) نامیله بروزیرك زیر ادارەسنده اولوب جسامت واهمیت موقعیەلرینه کوره ولایتلرك هربری برطاقم سنجاقلره، سنجاقلر دخی قضالره، قضالرده برطاقم قریەلری حاوی بولنەرق اداره ایدلمکدەدر.

ولایتلر والیلرك تحت ادارەسندە بولندیغی کبی سنجاقلر (متصرف)، قضالر (قائممقام)، قرالر دخی برقاچی ناحیه اعتبار اولنەرق (مدیر) نامليله برر مأمور امور دیدەنك ید ادارەلرینه تفویض اولنمشدر.

مرکز ولایت اولان شهرلردە (مجلس ادارهٔ ولایت) اسمیله برمجلس کبیر بولنوب رئیس والی، اعضالر ایسه ایکی صنفدر.

برنجی صنف — اعضای طبیعیه: حاکم، مفتی، دفتردار، مکتوبجی، اوقاف محاسبەجیسی وبولنان موقعلردە ادیان غیر مسلمەنك رئیس روحانیلری کبی ارکان ولایتدر.

ایکنجی صنف — اعضای منتخبه: مسلم وغیر مسلم نزومی قدر دائرتی مسلم وجوه مملکتدن اولوب اهالی طرفندن ایکی سنەدە برانتخاب اولنان اعضالردر.

بومجلسدن ماعدا محکمهٔ شرعیه، حقوق، جزا، تجارت نامليله محاکم عدلیەنك ابتدائی واستینافی قسملری موجوددر.

سنجاقلر ایله قضالردە دخی بومجلس ومحاکمك عینی واردر. بویولدە ادارهٔ انضباطیه ایله امور دولت وحقوق ملت رؤیت اولنمقدەدر.

تاریخی

تقسیمات تاریخیه‌یه نظراً خداوندکار، انقره، قسطمونی، سیواس، اطنه، قونیه، ایدین، قره‌سی، ولایتلرینه (اناطولی) نام دیگرله (آسیای صغری) تعبیر اولندیغی کبی.

طربزون ولایتنه (لازستان)

ارضروم ولایتنه (ارمنستان)

درسم، وان، بتلیس، حکاری، معمورة العزیز، دیاربکر، موصل ولایتلرینه دخی کردستان.

بغداد، بصره، سوریه، حلب ولایتلرینه‌ده عربستان دینلوب بو تقسیماته کوره (اناطولی ـ یاخود ـ اسیای صغری) (لازستان) (ارمنستان) (کردستان) (عربستان) نامرلیله بش قسمه تفریق اولنمشدر.

ج

دولت عثمانیه‌نك پای تخت دولت وقرارکاه خلافتی استانبول شهریدر.

استانبول بو شرفی احراز ایتمسندن عموم ممالك عثمانیه‌نك مرجع عالیسی اولوب موقع طبیعیسی مقتضاسندن اوروپای عثمانی واسیای عثمانی قطعه‌لرینك قسم جزئیلرینی محیط اولوب بلاد ثلثه (استانبول، بك اوغلی، اسکدار) دن بك اوغلی واستانبول اوروپای عثمانی واسکدار آسیای عثمانی قطعه‌لرنده‌در.

دولت آشیانهٔ عثمانی بولنان بوشهر اوچ متصرفلق اولدیغی کبی ملحقاتی اناطولی جهتنده (قوجه ایلی سنجاغی = ازمید) وروم ایلی طرفنده (نواحئ اربعه = چتالجه) نامرنده اولان ایکی سنجاقدر.

بوبش سنجاق ایله برولایت اعتبار اولنوب امور ادارهسنه (شهر امینی) نامیله طرف دولتدن تعیین قلنان والی مأموردر.

بوحالده هم مقر سلطنت وهم برولایت هیئتنده بولنان (شهر امانتی) [*] جغرافیای عثمانیده اول امرده توصیف وتعریفی مناسب اولدیغندن امانت مشارالیهادن بدأ ایدلدی.

شهر امانتی

طبیعی

حدودی

شمالاً — بحر سیاه ایله.
شرقاً — قسطمونی ولایتی ایله.
غرباً — ادرنه ولایتی ایله.
جنوباً — مرمره دکزی ایله. محاطدر

[*] استانبول ولایتنه تسمیه قلنور.

طاغلر

اناطولی جهتی :

(۱) قوجـه ایلی سنجاغیـله خداوندکار ولایتی حدودی اوزرندن ممتـد اولەرق مرمره دکزنده (بوز برون) موقعنده ختام بولان (قاطرلی) طاغلریدر .

(۲) قره دکزه موازی اولەرق (اغاج دکزی) دنیلان قوجه ایلی یایلاسیله ممتد اولەرق (علمطاغی) نده ترقع ایدوب قره دکز بوغازینك شمالنده (یوشع طاغی) نامیله ختام بولان سلسلەلردر .

روم ایلی جهتی :

قره دکزه موراذ اولەرق غربدن شرق جنوبی‌یه طوغری امتداد ایدن (اسـترانجه ـ یاخود ـ کوچك بلقان) نامیله (ادرنه ولایتیله) نواحیٔ اربعەده بولنان سلسلهٔ جبال اولوب (بك اوغلنده = اسـتانبول)ختام بولور .

دیکر بر قول دخی مرمره دکزی بوینجـه امتداد ایدن (تکفور طاغی) سـلسلەسی اولوب (جتاجـه) قصبەسنك شرق جهتلرنده استرانجه سلسلەسـیله کسب ارتباط ایتمك اوزره بو ایکی سـلسلەدن جنوب و شماله

ایریلان قوللر کرفت اولەرق برطاقم نقـاط مهمه پیدا ایدرلرکه عادی برسد مدافعهٔ طبیعی هیئتنی الورلر

بوموقعك اهمیتنه نظراً قره دکز ایله مرمره دکزی ساحلنه دکین عسـکری نظرنجه مهم نقطەلرنده اصول جدیده اوزره متعدد استحکامات بولنمقدەدر.

ساحل

اناطولی‌یه منسوب شهر امانتیله قوجه ایلی سنجاغنك قره دکز، بوغاز ایچی، و مرمره دکزینك ساحلنده بولنان مواقع :

بوغاز ایچندن قره دکزه چیقلوب شرقه طوغری کیدلدکده شـیله، آغوه کرپه قصبەلریله کرپه برونی، بعده سقاریا چاینك منصبی و ائنجیرلی قصبەسی بولنوب برمقدار دها کیدیلیر ایسـه سـاحل قسطمونی ولایتنه تابع اولور.

بوغاز ایچی (ربوره) موقعندن اعتبـار اولنـەرق (اوسکدار) اوکونەقدر طولی (٢٢) کیلومترو اولوب الك کنیش محلی (٣٠٠٠) والك طـار محلی دخی (٩٠٠) مترو قدردر.

بوغاز ایچنـك اناطولی سـاحلی (ریوه) موقعندن باشلەیەرق ریوه ، اناطولی فنار، قبل برون، اناطولی

قواغی، مجار قلعه، نامریله اصـول جدیده اوزره بنا اولنمش استحکامات ایله محافظه اولنور.

بعـده بوغاز ایچی واپورلری اوغرایان اسکله‌لر اناطولی فنـاری، وقواغی، یکی‌قوز، اینجیر کوی، پاشا بغچه، قانلیجه، اناطولی‌حصاری (سلطان مراد خان اول حضرتلری طرفندن بنا اولنمشدر.) قندیللی، وانی کوی، جنکل کوی، بکلر بکی، قوزغنجق، موقعـلریله مرکز لوا اولان اسکدار شهری بولنور.

مرمره دکزینك ساحلی اسکداردن بدأ ایله حیدر پاشا، قاضی کوی، فناربغچه موده‌برونی، موقعلری اولوب بورادن ازمید کورفزی باشلیه‌رق قارتال پندك، طوزله، طاشاونجق، هره‌که، قصبه‌لری واردر (هرکه‌ده بکلك (چوقه) و (بز) فابریقه‌لری موجوددر). بعـده یاریجه کوبی وکورفزك نهایتنده [زمان قدیمده (نیقومیدیا)نامیله یاد اولنان وشرق حکومتی (قسطنطنیه امپراطورلغی) زماننـده جسیم ومعمور برشهر اولوب اولوقتلر لیمانی غایت محافظه‌لی صولری درین اولدیغی کبی برترسانه‌سی موجود بولنـان وشمدیکی حال لیمانك طولمسیله اکثری محللری صیغلشمش ودرونده برسرای همایون ایله برچوقه فابریقه‌سنی حاوی (ازمید)شهری واردر.

[ازمید قوجه ایلی سنجاغنك مركزیدر. بوحوالی یه (قوجه ایلی) دینمسنه سبب ایسه سلطان عثمان غازی حضرتلرینك امراسندن اقچه قوجه نام غازیٔ غیور مذكور لوانك محتوی اولدیغی محلارك اكثریسنی ضبط وتسخیر ایلدیكندن اول زماندنبری مشارالیهك نام عالیلرینه نسبتله شهرت بولمشدر.]

كورفزك دیكر ساحلنده ذكره شایان قره مرسل، هرسك، یالوه موقعلری و (بوزبورون) نقطه‌سی بولنور. (بو نقطه‌دن اعتباراً ساحل خداوندكار ولایتنه تابعدر)

شهر امانتیله نواحیٔ اربعه سنجاغنك قره دكز، بوغاز ایچی، مرمره دكزی، ساحلنده بولنان موقعلری:

بوغاز ایچنك مدخلنده بولنان قره برون موقعندن ادرنه ولایتنه منسوب (مدیه) قصبه‌سنك جنوب شرقیسنه قدر قره دكز ساحلی شهر امانتنه تابعدر.

قره برون موقعندن بوغاز ایچنك روم ایلی جهتی باشلیوب مدخلی محافظه ایدن قیل برون، روم ایلی فنار، قاریجه، روم ایلی قواغی، بیوك صره طاش، تللی طابیه نامارنده بولنان استحكامات مجمعه ایله بوغاز ایچی واپورلرینك اسكله‌لری بولنان اناطولی فناری، وقواغی، صاری یار، مسار برونی، بیوك دره، طرابیا، ینی كوی، استنیه، میركون، بویاجی كوی و (فاتح سلطان محمد خان حضرتلری

طرفندن بنا اولنان) روم ایلی حصاری، بوبك، ارناوود كوی، قوروی چشمه، اورته كوی، بشكطاش، قباطاش موقعلرندن حلیج درسعادت بدأ ایدر .

(حلیج) قره دكز بوغازندن مبدأ اعتبار اولندیغی حالده ایوبه قدر (٦٨٠٠) مترو طولنده (١٦٠٠) مترو عرضنده اولوب (١٠٠٠) عدد واپور وگمی استیعابنه كافی برمحل دلكشادركه توصیفی قابل دكلدر دینسه سزادر .

شوقدر كافیدركه: اوروپالیلر لطافت تجارت و موقعجه اهمیت فوق العاده سنه مبنی (آلتون بوینوز) نامنی ویرمشلردر .

بورادن صكره مرمره دكزی اعتبار اولنور .

حلیج درسعادت ایكی ساعت مقداری امتداد ایدوب غلطه ایله استانبولی ربط ایدر . ایكی عدد دمیردن معمول دوبه كوپریلر موجوددر .

مرمره نك روم ایلی ساحلی (سرای برونی) نام موقعندن بدأ ایله مقرو كوی، ایاستفانوس، كوچك چكمجه، بیوك چكمجه و اسملرینه منسوب كوللرك ایاقلری منصبلری ایله سیلوری قصبه سی بولنوب برمقدار دها كیدیلیرسه ادرنه ولایتنه منسوب ساحل باشلر .

نهرلر و کوللر

اناطولی جهتنده شهر امانتنه منسوب اراضیده بر بیوك ایکی کوچك نهر جاری و برده کول بولنور .

بیوك نهر خداوندکار ولایتندن نبعان ایدوب حوضهٔ سفلاسی ولایت مذکوره داخلنده اولوب فوجه ایلی سنجاغنده حوضه علیاسنی تشکیل ایتمك اوزره (قحتمار) قصبه‌سنی صولنده و (کیوه) قصبه‌سنی صاغنده ترك ایدرك سنجاق مذکوره داخل اولوب وادیسی غربده (کوك طاغ) ایله شرقده (قومارلی طاغ) ارەسنده غایت طار اولان (قره‌قیا) بوغازندن جریان ایدرکه بوغازك جنوب طرفنده یعنی کیوه‌نك روزکار جهتنده التی کوزلی بر کپری واردر بورادن صوکره نهر متمادیا شرق شماله اقوب (روماللر) طرفندن انشا اولنمش اولان کارکیر جسیم بر کوپری‌یی (اسکی مجراسنی ترك ایتمسندن طولایی) صولنده ترك ایدر . بعده اطه‌بازارندن چکر بوراده صبانجه کولنك ایاغنی اخذ ایدر - اطه پازاری بری نهر اوزرینه دیکری صبانجه کولنك ایاغی اوزرینه بنا اولنمش ایکی کوپری واسطه‌سیله ایکی طرف ساحللرینی برلشدیران طولانی بر اطه اوسته‌ده‌در - الحاصل سقاریا (مدرنی) دن وطار بر قیالق وادیدن چوب (خندق)

قصبه‌سنی صاغنده ترك ایدن (مدرنی) صوینی الوب قوجه‌ایلی حوالیسنی قطع ایدرك (اینجیرلی) موقعی غربنده بحرسیاهه منصب اولور .

اکر مجراسی تطهیر اولنسه منصبندن لفکه‌یه قدر (١٥٠) کیلو متره محلنده سیر سفائن قابل بر حاله کلیر . لکن حال حاضری صال ایشلمکه بیله قابلیتلی دکلدر .

کوچك چایلردن (١) ریوره ایرماغیدرکه : اطه بازاری طرفلرنده‌کی طاغلرك اتکلرندن منبعنی الەرق ریوره موقعنده قره ذکره منصب اولور .

(٢) کوکصو ایرماغیدرکه : یوشع و علم طاغلرینك اتکلرندن چیقەرق اناطولی حصاری اوکنده بوغازایچنه آقارلر .

کول: ازمیدایله صبانجه‌ واطه بازاری اره‌لرنده صویی طاتلی و (٧) فرسخ مربعی بولنان (صبانجه کولی) در . جنوب جهتنده بولنان صبانجه قصبه‌سنك طرفی قومسال ایسه‌ده شمال طرفی بطاقلق وسائر طرفلری قیالقدر .

روم ایلی جهتنده ایکی ایرماق ایله بر بیوك ایکی کوچك کول واردر .

(١) علی بك دره‌سی اولوب استرانجه طاغلری

اتکلرندن نبع ایدرك کاغدخانه ودکرمن دره ایرماقلریله برلشوب حلیجه .

(٢) طاشلی دره ایرماغیدرکه کوچك چکمجه کولنه منصب اولورلر.

بیوك کول (ترقوس کولی) نامنده اولوب (١٤٠٠٠) مترو طول و (٢٥٠٠) مترو عرضنده‌در تحت الارض بر جدول واسطه‌سیله صولری استانبوله کتیرلمشدر

کوچك کوللر ایسه (١) کوچك چکمجه (٢) بیوك چکمجه کوللریدر .

استاتستیق

یوللر

شهر امانی داخلنده ایکی (دمیریول) اولوب بری روم ایلیده دیکری اناطولیده‌در .

روم ایلی طریقی : ادرنه‌یه کیدن یول اولوب استانبولده موقعی سرای بورنی نام محلده سرکه‌جی اسکله‌سیدر .

بو موقعدن حرکت ایدن قطار قومقپو، یدی قله، مقری کوی، ایاستفانوس کوجك چکمجه، اسپارطه قوله،

خادم كوى، چتالجه موقعلرينه اوغرادقدن صوكره ادرنه ولايتنه،

(٢) ازميد يوليدر. استانبولده موقعى اسكندارك جنوب غربيسنده حيدر پاشا نام موقع اولوب قزل طپراق، كوزتپه ارنكوى، بوستانجى، قرتال، پندك، ككبوزه، طوشانجق، هركه، موقعلرينه اوغرايه رق ازميده داخل اولورلر.

طرق عاديه

باشلوجه درت يول اولوب ارضروم، دياربكر، قونيه طريقلريله قره دكز ساحلنى تعقيب ايدن يوللردر.

بو اوچ طريق استانبوله (١٨ س) ازميده قدر بر درلر.

(١) قونيه طريقى: ازميددن جنوبه طوغرى كيدرك قطرلى طاغلرينى اشوب خداوندكار ولايتنده (ازنيقه) طوغرى كيدر.

(٢) دياربكر جاده‌سى: (ازميددن ٦ س) صبانجه‌يه بعده (صبانجه‌دن ١٢ س) كيوه قصبه‌سنه كلوب بوراده (قره قيا) بوغازنده كبرى واسطه‌سيله سقاريا نهرينى كچوب انقره ولايتنه طوغرى ممتد اولور.

(٣) ارضروم جاده‌سى: ازميددن چيقارق صبانجه كولنك شمالنى طولاشه‌رق (١٢ س) (اطه پازارى)

قصبه‌سنه کلوب سقاریا چایی کچه‌رك (۹ س اطه پازارندن) حندق قصبه‌سنه اوغرایوب قسطمونی ولایتنه طوغری امتداد ایدر .

قره دکز ساحلنی تعقیب ایدن یول : بکقوزدن باشلیه‌رق رایوه، شیله، اینجیرلی، موقعلرندن کچه‌رك بو دخی قسطمونی ولایتنه طوغری کیدر .

(کیوه) دن جنوبه طوغری بر قول ایریلوب (ازنیقه) کتدیکی کبی .

بریولده : صپانجه‌دن (٦ س) اطه پازارینه کلوب ارضروم جاده‌سیله برلشیر .

روم ایلی جهتنده دخی ادرنه و سلانیك طرفلرینه کیدن ایکی جاده واردر .

(۱) استانبولدن چیقارق کوچك چکمجه قصبه‌لرینه اوغرایه‌رق (استانبوله ۲۲ س) چتالجه دن بعد المرور ادرنه ولایتنه کیدر .

(۲) چتالجه‌دن ایریله‌رق تکفور طاغی جهتنه کیدن یولکه سلانیك جاده‌سیدر .

پولتیق

اداره‌جه تقسیمات

شهر امانتی بش سنجاق اوزره تأسیس قلنمشدر .

(۱) استانبول سنجاغی: فاتح، ایوب، صماتیه، فنار، قومقپو.

(۲) بك اوغلی: غلطه، بشكطاش، حاصكوی، میركون، صاری‌یار، بیوك دره.

(۳) اسكدار سنجاغی: قاضی‌كوی، قارتال، اطه‌لر، بكقوز، شیله، ككبوزه.

(٤) نواحیٔ اربعه سنجاغی: بیوك چكمجه، كوچك چكمجه، ویدوس، سیلوری.

(٥) قوجه ایلی سنجاغی: اطه پازاری، طراقلی، قینديره، كیوه.

آثار عتیقه و تاریخی

پای تخت عالیٔ دولت عثمانی بولنان (استانبول) شهری موقع طبیعیسی مقتضاسندن اوله‌رق اوروپای عثمانی واسیای عثمانی اراضیلرینك بر جزؤلرینی محیط اولوب لطافت موقعیه‌سی حیرت آفزای عقولدر.

بو شهر عظیمه، قره دكز بوغازیله مرمره دكزندن انظار مدققانه ایله باقیلیرسه كوزلكنه حیران قالمامق الده اولمدیغی كبی آثار صنعیهٔ نفیسه‌سندن متعدد جوامعك مناره و قبهٔ جسیمه‌لری و طولمه باغچه، چراغان، یلدز، طوپ قپو، سرای همایونلریله ابنیهٔ عالیه كه باب عالی،

امور دائره عسکری، عدلیه، مالیه، و طوپخانه دائره‌لری ازجمله (٣٣٤) سنهٔ میلادیه‌سنده بیزانتن ایمپراطورلرندن برنجی (قسطنطین) طرفندن بنا ایدیلوب بعدالفتح (٨٥٧) سنهٔ هجریه‌سنده جامعه تحویل اولنان (ایاصوفیه) [*] و اثار عتیقه‌نك منضم اولان منظرهٔ لطیفه‌لری بر قاتدها حسننی تزاید ایتمسندن طولایی درجه‌ده لطافتنی آرتدردیغی مسلمدر .

ابنیهٔ عالیه و اثار عتیقه‌دن باخصوص فن معماریسنده مشاهده اولنان ظرافت و متانت کامله‌سندن ناشی متعارف اولان سلیمانیه جامع شریفیله فاتح، سلطان سلیم، سلطان احمد، و ایوب الانصاری کبی سلاطین جامعلردن ماعدا (٦٣٩) مجمع (٢٠٠٠) مسجد و تکیه موجود اولوب بانیلری اکثریتله مواجهه‌لرنده مدفون خاك عطر ناکدر .

اثار عتیقه‌دن آت میداننده یکپاره طاشدن مصنوع اوزری خط قدیم ایله منقوش دیکیلی طاش دنیلان ستون (٣٧٢) سنهٔ میلادیه‌سنده (پولیانوس) نام ایمپراطور مصردن نقل ایدرك یاش حلاطلر واسطه‌سیله اورایه رکز ایتمشلردر .

---

[*] ایاصوفیه جامعی موقعندن کچن (نصف النهار) دائره‌سی عثمانلولرجه مبدأ طول اعتبار اولنمشدر .

یئه بو طاشـك جوارنده طونجدن معمول بورمه وعمودی بر ستون دخی (۳۳۰) سنه‌سـنده یونانستانده (دلفی) دن مشارالیه برنجی قسطنطین نقل ایتدیرمشدر. عمود مذکورك باشنده اولان اوچ عدد یلان باشـلری مرور زمان ایله قیرلمشدر.

دیوان یولنده جنبرلی طاش دینکله معروف دیکیلی طاش دخی مشـارالیهك پترپرستلکی زماننده اناطولی مضافاتندن وشمدیکی حالده انقره ولایتی اسمیله یاد اولنان (فریکیا) الکاسی داخلنـده الیوم (پاموق) قلعه‌سی دنیلان (هیراپولیس) قدیم بلده‌سـندن میلادك (۳۳۰) تاریخنده نقل ایتمشدر.

قز طاشی، غلطه، واسکی‌سرای قله‌لریله بیك بردیرلك کبی کارکیر آثار قدیمه موجوددر. استانبول شهری یونان مهاجرلرندن (بیزان) اسمنده بریسی طرفنـدن بنا اولندیغنه نسـبتله (بیزنس) نامیله یاد اولنور ایدی بعده روما ایمپراطورلرندن برنجی (قسطنطین) بورایی هجرتله اعمار ایلدیکی و روما شرقی دولتنه پای تخت اتخاذ ایلدیکی جهتله اولاً روما اسمنی المش ایسـه‌ده صکره‌لری بانئ ثانیسی بولنان قسطنطینك اسمنه نسبتله (قسطنطینه) نامی ویرلمشـدر. بعدالفتح (استانبول) دینسـنه سبب قسطنطینه ایمپراطورلری زماننده جوار

کویلردن شهره کلوب کیدن کویلیلر یکدیکرینه (نره یه کیدیورسڭ) دیدکلرنده لسان رومیده مفعول به و مضاف الیه اداتی اولان (ستا) لفظیله (شهر) معناسنه بولنان (بولی) تعبیرینڭ ترکبندن حاصل (ستابولی) دن غلط اولەرق عوام بیننده (استانبول) استعمال اولنمشسه ده اهل قلم عندنده (قسطنطینیه) اسمی مستعملدر .

بو اسملردن ماعدا (پای تخت عثمانی بولنمقلغی سببله) درعلیه، درسعادت، استانه نامری دخی سویلنیر .

بو شهر (٨٥٧) تاریخنده حضرت فاتح سلطان محمد خان علیه الرحمة والغفران طرفندن تسخیر ایدیلەرك عثمانلولرڭ مردمك چشم افتخارلری بولنان شوکتپناه سلطانلرینڭ پای تخت حکمرانیلری اتخاذ بیورلمشدر .

[درونده معارفه دائر (٤٠) کتبخانه ایله علوم عالیهٔ دینیه تحصیلیچون (١٠٤) مدرسه (٥٠٠) ه قریب صبیان مکتبلری (٣٠) ملکیه رشدیه سی و هر ملته مخصر عمومی اولەرق حقوق، ملکیه، سلطانی تجارت لسان، صنایع، مکتبلریله دارالمعلمین، دارالمعلمات دارالشفقه، هندسهٔ ملکیه مکاتبی و مسالك جلیل عسکریه یه مخصوص بریه و بحریه اعدادیلریله بیطر و حربیه و طبیهٔ حربیه و بحریهٔ حربیه نامریله موسوم مکاتب عالیه

و بونلره مخرج اولمق اوزره طقوز عدد دخی رشدیهٔ عسکری موجوددر .

بونلردن بشقه (٨٠) عدد روم ملتنه (٦٠) عدد ارمنی (٥٠) عدد یهودی مکتبلریله (١١٤) کلیسا (١٥٥) حمام (٢٤٥) خان (٢) بدستان (١٨) قشله همایون (٥٥) دوائر و محاکم رسمیه والتی محکمهٔ شرعیه وایکیوز یتمش قرەقولخانه (٦٣) انبارمیری (٧٧) فابریقه (١٣) جبه‌خانه (٧) تیمورخانه (١٢٣) کارقدیم بودروم (١٨٦) چشمه (١٧٠) ایازمه (٤٩) سبیل (١١٥) موصلق و شادروان (٢٠) عمارت (٢٢) موقتخانه و اعمالاته متعلق ترسانه، طوپخانه، فسخانه قومباره‌خانه دمرخانه، ایپلکخانه غازخانه و متعدد خسته‌خانه‌لر تیاترولر و قرائتخانه‌لر بولنمقده‌در] .

اوائلده یعنی قرون اولی و وسطی‌ده استانبول ایله چتالجه جهتلرینه (تراکیا) دینلدیکی کبی قوجه ایلی سنجاغنك حاوی اولدیغی اراضی‌یه دخی (بیتهینیا) تعبیر اولنور ایدی .

خداوندکار ولایتی

طبیعی

درجه و حدود

(٣٧) درجه (٥٠) دقیقه ایله (٤٠) درجه (٢٠) دقیقه عرض شمالی و(٢٦) ررجه‌ایله (٢٩) درجه طول شرقی ارہسنده اولوب

شمالاً — قوجه ایلی سنجاغی و مرمره دکزیله.
شرقاً — انقره ولایتیله.
جنوباً — قونیه و ایدین ولایتلریله.
غرباً — بالیکسر و ایدین ولایتلریله. محاطدر.

طاغلر

(١) قونیه و لایتیله بولنان حدود اوزرنده (امیرطاغی) (٢) بو طاغدن شماله دوغری ممتد اولان سلسله‌درکه اولاً (طومانیج) طاغلری نامنی بعده (آهو ـ آغی) اسمنی و بروسه‌نك شمالنده بولنان (کشیش) طاغی نامل‌رینی اخذ ایدن سلسله‌در .

(٣) انقره وقسطمونی ولایتلریله بوولایتك حدودنده بولنان (الا طاغ) و (مرادطاغی) ایله قوجه سنجاغنك حدودی اوزرنده بولنان (قطرلی) طاغلریدر . بوطاغلر قوجه ایله شبه جزیره‌سنده ختام بولنور .

ساحل

(بوز برون) دن اعتباراً مرمره دکزینك ساحلی خداوندکار ولایتنه تابع اولوب مذکور برونك جنوبنده (انجیر لیمانی) کورفزی بدأ ایدر بوکورفزك نهایتنده اسکیدن معمور وترسانه‌سی بولنان (کملیك) قصبه‌سی واردر بوراده ازنیق کولنك ایاغی دکزه منصب اولور مذکور لیمانك جنوب اغزنده بروسه‌نك اسکله‌سی اولان (مدانیه) قصبه‌سی و (اشکل) کورفزجکی صوکره (میخالیچ صویی) منصبی بولنور بومنصبك مقابلنده (امرالی) اطه‌سی واردر برمقدار دها ساحل بوولایته تابع بولنوب صکره قره‌سی ولایتنه منسوب اولور .

نهرلر وکوللر

خداوندکار ولایتنده مشهور اولان ایکی نهر واردر .

(۱) سقاریا نهری حوضهٔ سفلاسی اولوب نهر مذکور (۵۰۰) کیلومترو امتدادنده‌در . بیوك وکوچك سقاریا نامليله ایکی قولدن حاصل اولور .

بیوك سقاریا : (چفته‌لر چفتلکی) جوارنده مراد طاغندن تنبع ایدرك شرق جنوبی‌یه دوغری اقار وصاغدن ایکی اوقاق صو ایله صولندن (سیدغازی)

قصبه‌سنی صاغنده (قایماز) موقعنی صولنده براقان (سید جایی) نی آلیر .

صوکره سیوری برقیانك اتکنده مبنی برقلعه‌یی حاوی (سیوری حصار = سفری حصار) قصبه‌سنی برصول تابعی رأسنده براقوب کوچك سقاریایه قاووشور .

کوچك سقاریا : چفته‌لر چفتلکنك (٤٠) کیلو - مترو شرق جنوبنده کائن (بیکار باشی) قریه‌سی قربندن نبعان ایدوب صاغندن (پیاط) یایلاسندن کلان (هرغان قلعه - یاخود - خان پارچین) موقعندن کچن (پیاط) صویله برابری اوفق تابع الوب ترکمنلرك چوقجه طولاشدقلری یرلری قطع ایدوب بیوك سقاریا ایله برلشه‌رك (تاجر) موقعنه دوغری آقارلر .

تاجر موقعنه قدر شرقدن شماله اقان نهر انقره ولایتنه داخل اولوب (خایمانه) نك غربنی تحدید ایتدك اوزره شماله دونوب (قباق کویی) اوکنده برکچید ویردکدن صوکره خایمانه نك مرکزی بولنان (بیان ایلیجه) سنی صاغندن آلدیغی (ایلیجه) چایی اوزرنده براقیر . و (پازار اویوکی) نام قریه‌نك آقینتی طرفنده ابتدا صول طرفنن (پورصوق) وصوکره (انکوری) چایلریله برلشیر .

پورصوق چایی : (٢٦٠) کیلومترو طولنده اولوب

مراد طاغنك شرقندن ایکی قول ایله چیقاره‌ق (آلتون طاش) قصبه‌سندن کچدکدن صوکره (کوتاهیه) شهرینی صول طرفنده برتپه‌نك اتکنده براقیر. بوراده شرق شماله دونوب جوارنده (اسکوفه) معدنلری ومتعدد قاپلیجه صولری بولنان (اسکیشهر) قصبه‌سنی صاغنده و (این اوکی) نی برصول تابعی اوررنده ترك ایتدکدن صوکر شرقه طوغری جریاننه (آق کوپری) دن بالمرور سقاریا نهرینه دوکیلور.

(انکوری جانیك) حوضه‌سی انقره ولایتنه عائد اولدیغندن ولایت مذکوره‌ده ذکر اولنه‌جقدر)

بعده سقاریا چایی (میخالیجق) موقعی جوارنده‌کی جسیم بکالك قوری‌یی طولاشمق اوزره غربه دونر صاغ طرفدن آلا طاغدن کلان و (جایرلر) موقعی اوکنده برکوپریسی اولان (آلا طاغ = کولدان) صوینی و (کوستبك) ایله (نعللی خان) قصبه‌لرندن کچن (نااللی = نعللی) صوینی و (قره‌جیلر) دربندندن اینن (آلان صو) یی ایله (طوربا = کونیك) قصبه‌سیله (طراقلی) قصبه‌سندن کچن (طراقلی) صوینی الدقدن صوکره (چلتك) چایی ایله برلشیر.

چلتك چایی : دومانیچ طاغلرندن چیقوب (بوز اویوك) دن مرور ایله [کوکبهٔ آل عثمانك مطلع انوار

شوکتی وجد امجد جناب عثمان غازی (ارطغرل) خانك مبارك مدفنی ایله مشرف اولان] (سکود) قصبه‌سنی برصاغ تابعی رأسنده و (بیله‌جك) قصبه‌سنی صولنده براقدقدن صوکره (وزیرخان) دن کچوب سقاریایه قاریشیر .

سقاریه نهری صولنده (لفکه) قصبه‌سنی براقوب بو قصبه‌نك روزکار طرفنده (کوکصو) یی آلیر .

کوکصو : دومانیج طاغلرینك شمالندن نبعان ایله شرقنده (آغی = آهو) وغربندن (کشیش) طاغلرندن حاصل اولان بر چوق دره‌لری الهرق و جسیم قریه‌لر جوارندن کچه‌رك اینه‌کول قضاسندن کچن برتابعی الدقدن صوکر (یکیشهر) قصبه‌سنی ترك ایدرك نهره قاووشور .

سقاریا کوکصو ایله برلشدیکی محلده بردیرسك تشکیل ایدرك صولنده (اقحصار) صاغنده (کیوه) قصبه‌لرینی ترك ایتدك اوزره قوجه ایلی سنجاغنه داخل اولور . [*]

میخالیج نهری حوضه‌سی

میخالیج صویی اوچ قولدن مرکبدر .

(۱) شرق جهتنده‌کی قول (ادرنوس) چایی درکه

[*] بورادن اشاغیسی قوجه ایلی سنجاغنده ذکر اولنمشدر .

دومانیچ طاغلرینك غرب اتكلرندن چیقه‌رق (طوشانلی) (خرمنجق) (ادرنوس) موقعلرندن مرور ایدرك شماله دوغری جریانله (كستلك) قریه‌سنده صولنه (بالان) قریه‌سندن كچن (بالان) ایرماغی آلوب (كرماستی) قصبه‌سندن كچه‌رك (ابولیوند) كولنه اقار بوكولك ساحل غربیسنده (اوبات = اولو اباد) قریه‌سی اوكنده ـ مذكور كولدن ـ بدا اولان میخالیچ صویی اوزرنده اخشاب بركوپری موجوددر. میخالیچ نهری یارم ساعت قدر اسمنه منسوب اولدیغی (میخالیچ) قصبه‌سنك جهت شمالیه‌سنده اینكنجی قول اولان (سماو = صو صیغرلغی) چایله برلشیر.

قصبهٔ مذكورك غرب طرفنده سماو چایی اوچنجی قول بولنان قره‌صو ایله برلشیر. بوچایلر قره‌سی ولایتندن منفرداً خداوندكار ولایتنه داخل اوله‌رق جزئی جریانله یكدیكریله برلشدكدن صكره میحالیچ چایله برلشیرلر.[*]

اشبو نقطهٔ تلاقیدن میحالیچ صویی شماله دوغری اقاره‌ق صاغ طرفدن (نیلوفر) ایرماغنی اخذ ایدر.

نیلوفر ایرماغی : كشیش طاغنك شمال اتكلرندن چیقوب بروسه اووه‌سنی اسقا ایدرك صولنده (بروسه) شهرلرینی ترك ایدر. (اوزرنده برایچ قلعه‌سی بولنان بو

[*] بوچایلر عائد اولدقلری ولایتده ذكر اولنه‌جقدر.

شهر کشیش طاغلرینك اتكنده وولقانی بر اراضی اوزرنده اولدیغندن حرکت ارض اکسیك دکلدر. بو سببله علل وامراضه نافع قابلیجه‌لریله لطافت آب وهواسی مشهوردر.)

بعده نیلوفر ایرماغی غربه طوغری جریانله برطاقم قریه‌لرك اراضیلرینی اسقا ایدرك (صیغرقویروغی) قریه‌سی جوارنده میخالیج صویله برلشیر.

مذکورصو اسکله قریه‌سندن بالمرور (عربلرچفتلکی) نام قریه‌اوکنده وامرالی‌اطه‌سی قارشوسنده‌مرمره‌دکزینه منصب اولور.

بونهرلردن ماعدا (کدوس) و(بیوك مندرس) چایلری نیك حوضهٔ سفلالری خداوندکار ولایتی داخلنده‌در.

کدوس چایی: (شابخانه) طاغلرندن چیقوب (کدوس) موقعندن کچه‌رك صولنه (عشاق) موقعندن کچن (اولوایرماغ) ی آلیر. بعده (ایدین) ولایتنه داخل اوله‌رق غربه طوغری آقار.

بیوك مندرس چایی: قونیه ولایتندن منبعنی آلدقدن صکره صندقلی، وایشقلی قصبه‌لرینك یقیندن کچه‌رك صولنه (نافلان) قصبه‌سنی ترکله (بجی‌بازاری) موقعنده ایدین ولایتنه داخل اولور.

ابر کولنه منصب اولان (قارصو) چایی مراد

طاغنك جنوب اتكلرندن چیقه‌رق (صیجانلی) قصبه‌سی جوارندن بالمرور صاغنه (افیون قره‌حصار) قصبه‌سنی ترك ایدر قره‌حصارك معمورجه برقلعه‌سی واردر.

بعده صول جهتنده (اسكی قره‌حصار) و صاغ جهتنده (قصبه) و (بولیوادین) قصبه‌لرینی ترك‌ایله مزكور كوله منصب اولور.

بوولایتده اوچ مشهور كول واردر.

(١) ازنیق كولی: (٣٢) كیلومترو طولده و (١١) كلومترو عرضنده‌در اطرافنده (٢٢) كوی اولوب شمال جهتنده (ازنیق) قصبه‌سی واردر.

(٢) ابولیوند كولی: مساحهٔ سطحیه‌سی (١٠) فرسخ مربعی اولوب داخلنده اوفق اطه‌جقلر وجهت شرقیسنده كوچك بردل اوزرنده (ابولیوند) قلعه و قصبه‌سی واردر

(٣) ابركولیدر: جنوب شرقی جهتندن جریان ایدن ایاغی (اسحاقلو) قصبه‌سندن گچه‌رك قونیه ولایتنه داخل اوله‌رق (اقشهر) كولنه آقار.

استاتستیق

خداوندكار ولایتنك (٤٤٢٤٧٧) ذكور (٤٤٢٠٨٧)

اناث اولمـ ... ب مجموعی (٩٠٥٥٦٤) نفوسی واردر.

بو ولایـ ... تنك طریق منتظمه‌سی:

(١) (٣١) كيلومترو طولنده مدانيه‌دن بروسه‌يه (٦) ساعتده كيدن يولدر .

(٢): بروسه‌يه (٦ س) كمليك قصبه‌سندن كلان يولدر .

(٣) بو يوللر بروسه‌دن جنوبه طوغری (٦ س) اينه‌كول قصبه‌سنه كله‌رك استانبولدن قونيه‌يه كيدن جاده ايله برلشير .

(٤) استانبولدن قونيه‌يه كيدن جاده ازميددن جنوبه طوغری ممتد اوله‌رق قطرلی طاغلرينی كچوب (ازميددن ١٢ س) ازنيق قصبه‌سنه كلير . بوراده يول اوچه آيريلير .

برنجيسی: اصل جاده اولوب جنوبه طوغری كيدرك يكيشهر، اينه‌كول، طومانيچ، حصاركوی قصبه‌لرندن كچه‌رك (ازنيقه ٤٠ س) كوتاهيه‌يه بعده آلتون طاشدن مرورله (كوتاهيه‌يه ١٨ س) قره حصاره‌اندن صكره بولوادين، اسحاقلو قصبه‌لرينه اوغرايه‌رق قونيه ولايتنه داخل اولور .

ايكنجيسی : ازنيق (دن ٧ س) كمليكه كلير .

اوچنجيسی : لفكه، سكود، قصبه‌لرندن كچوب يكيشهره كيدر .

بروسه‌دن كوتاهيه‌يه (٢٧ س) برطريق واردركه

کشیش طاغلری سلسله‌سنی بعد القطع اینه کوله اوغرا-
یه‌رق کوتاهیه‌یه کیدر.

کوتاهیه‌دن چاودار حصار و کدوس موقعلرینه
اوغرایه‌رق کدوس نهرینی تعقیب ایله ایدین ولایتنه
کیدر.

کدوس موقعندن بریول عشاق، صیمانلی، قصبه‌لرینه
اوغرایه‌رق قره حصاره کلیر.

کوتاهیه‌دن (۱۷ س) کیدن بولدن ایدین ولایتنه
برقول ایلیر.

انقره ولایتنه دخی ایکی طریق اولوب:

(۱) بروسه‌دن (۱۲س) ینکیشهر و (ینکیشهردن ۹ س)
بیله‌جك (بیله‌جکدن ٤ س) سکود قصبه‌لرینه
اوغرایه‌رق انقره ولایتنه.

(۲) بروسه‌دن اقصو، ینکیشهر، پازارجق، این
اوکی و (بروسه‌دن ٤٠ س) اسکیشهردن چکه‌رك ولایت
مذکوره‌یه داخل اولورلر.

قره‌سی ولایتنه دخی ایکی یول واردر.

(۱) بروسه‌دن چیقه‌رق ابولیوند کولنك شمال
جهتنی طولاشه‌رق اولواباد اوکنده میخالیج صوینی
چکوب (بروسه‌دن ۱۲ س) میخالیجه اوغرایوب باندرمه
ویالیکسره طوغری.

(٢) مذكور كولك جنوب ساحلنی طولاشوب (بروسه‌یه ١٢ س) كیرماستی قصبه‌سندن كچه‌رك قره‌سی ولایتنه طوغری ایلرولرلر.

حاصلات وصنایع

خداوندكار ولایتك قوهٔ انباتیه‌سی ایكنجی درجه‌ده اولوب هرنوع ذخیره ایله ایپك، پاموق، كتان، توتون، زیتون، افیون، اوزوم، كستانه، شفتالی كبی حاصلات یتشدیریلور. قره حصار طرفلریله ولایتك سائر طرفلرنده سنوی (١٢٠٠٠)قیه مقداری (افیون) محصولی باشلیجه وارداتندندر.

صنعت جهتیله بروسه‌ده ایپك معمولاتی، حمام حولیسی طاقملری وبیله‌جكده‌میندر ویاصدیقلق قدیفه‌نك اعلاسی ایله عشاق طرفلرنده‌ده حالی، سجاده اعمال اولندیغی كبی اینه كول قضاسنده امراض داخلیه وجلدیه‌یه نافع برنوع اكشی معدن صویی بغان ایدر كلیت اوزره اوروپایه واستانبوله كوندرلمكده‌در.

طاغلرنده معدن ومعدن صولری پك چوق اولوب حاصلات معدنیه وطاش اوجاقلری بولندیغی مثلاو كراسته وباخصوص اوروپایه ودرعلیه‌یه كوندرلمك اوزره كلی جویزكوتكلری وتخته‌لری اخراج اولنور

پولتیق

خداوندکار ولایتی ادارجه درت سنجاق اوزره تقسیم اولنمشدر :

(١) بروسه سنجاغی : کملیك، مدانیه، میخالیج کیرماستی، اینه کول،
(٢) ارطغرل « (مرکز بیله جك) سکود، یکیشهر ؛
(٣) کوتاهیه « : اسکیشهر، سیدشهر، عشاق، کدوس؛
(٤) قره حصار « : بولیوادین، اسحاقلو، صندقلی؛
قضالری ملحقاتلریدر

اثار عتیقه وتاریخی

خداوندکار ولایتنك غرب جهتلری زمان قدیمده (میسیا) دنیلان اراضیسندن معدود اولدیغی کبی قره حصار وکوتاهیه سنجاقلرینه دخی (فریکیا) تعبیر ایدیلان اراضیدن وبروسه ایله ارطغرل سنجاقلرینك بولندیغی یرلرده (بیتینیا) قطعه‌سندن معدود ایدی.
بروسه : مرکز ولایت اولوب برشهر بی عدیلدر. (٨٢٧) سنهٔ هجریه‌سنده پادشاهان آل عثمانك ایکنجیسی بولنان سلطان اورخان غازی حضرتلری فتح ایدوب پای تخت عثمانی اتخاذ بیورمشلردر.

بوولایته خداوندکار دینمسنه سبب مستقل غازئ مشار الیه ازنیق قصبه‌سنه عزیمتلرنده فرزند اکرملری

اولوب لقب عالیلرینه (خداوندکاره) تسمیه قلنان مراد خان اول حضرتلرینی بروسه وحوالیسنه والی نصب ایتدکاری وتکرار غازیٔ مشار الیهك تشریفلرنده بو حوالینك لقب مذکورایله یاداولنمسنه فرمان بیوردقلریدر.

پای تخت عثمانی درعلیه یه نقل ایدیلنجه یه قدر بروسه ده فرمانبر اولان پادشاهان آل عثمانك آشیانهٔ دولتلری بولنمقلغی شرفیله کبیر جوامع شریفه لر ومرافق منیفه لر ایله علی الخصوص سلطان عثمان اول، اورخان غازی، خداوندکار مغفور، یلدیرم بایزید خان، چلبی سلطان محمد خان، ومراد خان ثانی، حضراتی بنا کرده لری بولنان جامعلرك قربنده دفین خاك عطرناکدر.

آلان علمایه رتبه مقامنده توجیه بیوریلان وعلوم عالیه تحصیل اولنمقده بولنان مدارس مشهوره ایله عسکری ملکی اعدادیه ورشدیه لرله سائر ملکیه مکاتب متعدده سی موجود اولوب لطافت آب وهواسیله برابر التی عدد قاپلیجه لری واردر.

کوتاهیه شهری : اوسط طرفنده خراب برمحیطی موجود اولوب (١٢٤٧) تاریخنده مصرلی ابرهیم پاشا قونیه محاصره سندن صوکره اردوکاهنی بوشهرك اوکنه قورمشیدی. سلطان مراد اول حضرتلرینه کرمیان اوغلی عرض ایتمش اولدیغندن بعض محللرده بوحوالیه

(کرمیان) ممالکی دخی دیرلر . درون شهرده کرمیان اوغلنك (اولوجامع) دینکله معروف برجامع شریف ومتعدد مدارس ومکاتب وخصوصیله بالقلی اسمیله مشهور برجامی موجوددر .

یکیشهر: اهل صلیب محارباتی هنکامنده (ازنیق) شهری اوزرینه اجرا اولنان حرکات عسکریه یه مرکز اتخاذ اولنمسی سببیله تاریخجه مشهوردر .

ازنیق: قصبه سی ازمنهٔ قدیمه ده غایت معمور ومشهور برشهر اولوب اهالیسنك اویماجیلق صنعتیله وعالم خرستیانیه ده کوریلان احتیاجه مبنی متر پولیدلردن مرکب بوقصبه ده (سناتوس) نامیله قوریلان مجلس کبیرك موقعی اولمسندن کتب تاریخیه ده پك چوق صحائف طولدیروب وقوعات مهمه ایله مشهوردر . باخصوص بروسه ده سلاطین عظامك جوامع شریفه لریله تربهٔ لطیفه لرنده بولنان اویمه لی مصنع طاشلر بوقصبه ده اعمال اولنمشدر .

ابولبوند کولنك ساحل شرقیسنده بولنان (ابولیوند) قلعه سنده ومذکور کولده بولنان اطه جقلرده اثار قدیمه مشاهده اولنمقده در .

قسطمونی ولایتی

طبیعی

درجه و حدود

(٨٢) درجه (٢٠) دقیقه ایله (٣٣) درجه طول شرقی و (٤٠) درجه ایله (٤٢) درجه عرض شمالی ارەسندەدر .

شمالاً — قره دکز ایله .

شرقاً — طربزون وسیواس ولایتلریله .

جنوباً — انقره ولایتیله .

غرباً — خداوندکار ولایتی وقوجه ایلی سنجاغی ایله . محدوددر .

طاغلر

(١) (قسطمونی ولایتنده) مشهور طاغلر قره دکزه موازی اولەرق شرقدن غربه طوغری امتداد ایدن آردو مارول، سورغون، بولی، عباس، قورمالی، طاغلریدر .

(٢) انقره ولایتیله سیواس ولایتی حدودلری اوزرنده بولنان اناطولی سلسلهٔ شمالیه سندن اولوب بونه شرقدن غربه دوغری کیدن ایلغاز، ایشیق، والاطاغ نامنده بولنان طاغلردر .

(٣) بوسلسلەدن انقره ولایتنه طوغری ایریلان

برقول سقاریا نهری حوضه‌سنی دیگر حوضه‌لردن
تفریق ایدر ·

ساحل

بحر سیاه ساحلنك اینجرلی موقعندن صوكره شرقه
طوغری اولان طرفی قسطمونی ولایتنه منسوب اولوب
موقع مذكوردن صوكره (اچجه‌شهر) قصبه‌سی ومیلان
چایی منصبی بعده (آلابلی) قریه‌سی ایله (قلیچ) صویی
اغزی و (اركلی) قصبه‌سی ولیمانجغی (فلیاس) چایله
(بارطن) صویی منصبلری (آماصری) قصبه‌سی ولیمانی
(كتیروس) ایله (دوره‌كانی) قصبه‌لری و(ودوره‌كانی)
صویی اغزی بولنور · اندن صوكره (جیده) قصبه‌سیله
(كرمپه) برونی واردر ·

اشبو بروندن (قریم) شبه جزیره‌سنك نقطهٔ
جنوبیه‌سی بیننده بعد اصغری(٤٢) فرسخ بحریدر ·

مذكور برودن صكره قسطمونینك اسكله‌سی اولوب
انشاآت بحریه دستگاهلرینی حاوی بولنان (اینه‌بولی)
قصبه‌سی ولیمانی بعده ساحلده (اورینه) (آیاآندون)
(استفان)قصبه‌لریله (اینجه‌برون)موقعی و(بوز تپه‌برونی)
نامنده‌كی بر شبه جزیره اوزرنده مبنی بولندیغندن
بری جنوب شرقی دیگری شمال غربی جهتنده اولمق

اوزره ایکی طرفنده ایکی کوجك لیمان بولنان (سینوب) شهری واردر. بولیمانلردن شرقده بولنانی دها محفوظدر. صوکره ساحلده (کرزه) قصبه‌سی بولنوب بر مقدار دها کیدلدکده چاینك سنجاغنه ساحل تابع اولنور.

نهرلر وکوللر

قسطمونی ولایتی داخلنده مشهور اوله‌رق اوچ نهر جریان ایدر. بونهرلر قزیل ایرمق، بارطین، فیلیـاس نامارنده اولوب کوجك اوله‌رق (میلان چایی) (قلیج صو) (دوره‌کانی چایی) صولریدخی جریان ایدر.

قزیل ایرمان حوضهٔ علیاسی

قزیل ایرماق: اناطولینك مشهور چایلرندن وطولی (٩٦٠) کیلو مترو اولوب ارضروم ایله سیوس ولایتلرینك حدودلری اوزرنده بولنان (قوجکیری) یایلاسنك غربنده کائن قزیل طاغدن نبعان ایدرك مذکور ولایتلردن کچوب (قلعه‌جق) قریه‌سی جوارنده قسطمونی ولایتنه داخل اولوب شرق شمالی‌یه دوغری آقه‌رق صول طرفنـدن تونای قصبه‌سـندن کچن (اینه‌لی) چایی و(چانغیری = کنغری) شهرندن کچن (آچی چای) ایله صاغ طرفدنده (دلیجه ایرمق)ی اخذ ایدر.

دلیجـه ایرمق : منبعی (آق طاغ) دن الهرق (بوغازلیان) قریه‌سندن بعدالمرور صاغ طرفدن (قره‌مغاره) دن گچن (قوناق) چایینی اخذ وخراب بردیوار ایله محاط اولان (یوزغات) شهرینی صاغندن الدیغی برتابعك رأسنده ترك ایدن(قلیچ اوزی) وینه صاغدن (صونغورلی)دن گچن (بوداق اوزی) صولرینی الدقدن صوکره ایرماغه قاریشیر .

قزیل ایرمق صول طرفدن الدیغی برتابع اوزرنده (پیاط) قریه‌سی ایله (اسـكليب) قصبه وحراب قلعه‌سنی ترك ایتدكدن صوكره طوءلاشیق وغایت طار برواديدن جریان ایدرك اسكی بردیوار ایله محاطاولوب برایچ قلعه‌نك حواله‌سی التنده وصاغنده بولنان (عثمانجق) قصبه‌سنده برطاش كوپری التندن مرور ایلدكدن صكره غرب شماله دونر .

صـكره چكید محلی اولان (حاجی حمزه) قصبه‌سـنك روزكار طرفنده صـول جهتدن (دورز) چایینی الیر .

دورز چایی : (ایشیق طاغی) نك شرقندن ظهور ایدرك (قره‌جه‌ویران) ایله (قوچحصار)دن مرور ومنبت وحقیله زراعته صالح برودی داخلنده واقع (طوسیه) قصبه‌سنی صولنده ترك ایدر .

دورز چایینك نقطهٔ ملتقاسندن ایرمق غربه‌دوغری

بردیرسك تشکیل ایدرك (قارغی) قصبه‌سی صولنده براقق اوزره ابتدا شرقه صکره شرق شماله کیدر و (طورغان) موقعی قربنده صولدن (کوك ایرمق) نام صویی آلیر .

کوك ایرمق ، (ایلغاز) طاغندن برقاچ قولله حاصل اولوب شهره حاکم مرتفع برقیا اوزرنده بنا اولنمش اسکی برقلعه‌سی بولنان (قسطمونی) شهرندن کچدکدن صکره (دادای) چایی الدقدن صوکره (طاش کوپری) قصبه‌سی اوکنده (٧) کوزلی مرضع کارکیر بر کوپری‌یی کچه‌رك منبت بر اووه‌ده بولنوب رأسنده اسکی بر ایچ قلعه‌سی بولنان و برتپه‌نك اتکنده کائن (بوی اباد) قصبه‌سی صاغنده و (طوراغان) قریه‌سی صولنده براقوب نهره قاووشور .

قزیل ایرمق طوراغانله ، غارغی ارەسنده ایکی کچید ویروب صاغ طرفندن وزیر کوپریسندن کچن (بیده‌نه ـ بردانه) چایی آلوب نهایت صاغنده‌کی بافره کوپریسی التندن مرور ایله قره دکزه دوکولور .

بارطین چایی حوضه‌سی

بارطین چایی : (١٠٠) کیلومترو طولنده اولوب (زغفرانبولی) قصبه‌سنك شمالنده کائن (هولوس)

اووه‌دن ظهور ایله شمال غربی‌یه طوغری جریان ایدر • وددکزك قره طرفنـه طوغری زیاده کیرمسندن برلیمـان تشکیل ایتمش اولان (بارطین) قصبه‌سندن کچدکدنصکره بحره منصب اولور •

غایت طـار و یلانقـاوی اولان بوچایده (اووه) کوینه قدر قایقلر ایشلیه‌بیلدیکی کبی بارطین یقینلرینه قدر کوچك واپورلر منصبه کیره‌بیلیر •

فیلیاس چایی حوضه‌سی

فیلیـاس : (بولی) و (صـوغانلی)ناملرنده ایکی قولدن مرکب اولوب :

بولی چایی : (عباس) طاغنك جنوب طرفندن تنبع ایدوب شرق شماله طوغری اقوب صول طرفدن براسکی قله‌نك حواله‌سی آلتنده بولنان (بولی) شهرینی ترك ایدر • بعده صاغنده (منکن) اراضیسنی براقدقدن صکره (١٣٠) کیلومترو ده (دوه‌رك) قربنده (صـوغانلی) صـویی ایله برلشیر •

صوغانلی صـویی : (١٩٠) کیلومترو امتدادنده اولوب اساساً مختلف اسملرله یاد اوله کلمشدر • بوقول (آلاطاغ) لك شمالندن حاصل اولوب (اولوصو) نامیله شرق شمالی‌یه جریانله (کرده) قصبه‌سنی صـولنده ترك

ایدرك صاغ طرفدن (کوچك میلان) صوینی اخذ ایدر .

میلان صـوبی : (قره‌جه) قریه‌سیله (چرکس) قصبه‌سندن مرور ایدر .

بو ایکی صو (باینڈر) اوکنده برلشدکدن صکره ابتدا (حاملی) صـو نامیله یاد اولنوب صـاغ طرفدن (آراج) قصبه‌سندن بچن برتابعی اوزرنده (آفلانی) قریه‌سنی براقان (آراج) صـوینی الدقـدن صکره (صوغانلی) صـو نامنی الیر . بعـده (زعفرانبولی) قصبه‌سندن کچن (صارپ) چاینی صاغندن و (چیغا) کولنك اباغنی صولندن اخذ ایدرك بولیقولی ایله برلشیر .

فلیلیـاس چایی مرکب اولدیغی ایکی قولك ملتقاـ سندن منصـبنه دکین (٥٠) کیلـومترو اولوب شمـاله طوغری جریانله صول طرف کوجك تابعلری اوزرنده (برشـنبه ـ پنجشنبه) و (چارشـانبا ـ چهارشـنبه) اراضیلرینی ترك ایدرك (فیلیای ـ یاخود ـ حصاراوکی) قریه‌سنك اوکنده دکزه دوکلور .

کوچك چایلر

میلان چایی : عباس طاغلرندن چیته‌رق (دوزجه) و (اسکوبی) قصبه‌لرندن کچوب دکزه قاریشیر .

قلیچ صویی : آلابلی قریه‌سی اوکنده اول جوار طاغلرندن چیقوب دکزه دوکلور .

دوره‌کانی چایی : دوره‌کانی قریه‌سیله ازطوای اراضیسندن کچر . بوولایتده مشهور برکول اولمیوب الک بیوکی بولی طرفلرنده (چینا) کولیدر .

استاتستیق

بو ولایتك (٤٧٠٣٥٣) ذکور و (٤٤٧٣٣٩) اناث اولوب مجموعی (٩١٧٦٩١) نفوس موجوده‌سی واردر .

یوللر

(١) درعلیه‌دن ارضرومه کیدن جاده اولوب شهر امانتی ملحقاتندن قوجه ایلی سنجاغی تعریفاتنده ذکر اولنان (خندق) قصبه‌سندن صکره (اطه پازارندن ٢٧ س) (بولی) شهرینه بعده کرده حماملو' باینذر قصبه‌لرندن کچه‌رك (بولی‌یه ٢٥ س) (چرکش) قصبه‌سنه کلیر .

بوراده یول ایکی‌یه آیریلیر .

(١) چرکشدن کوکصو ایرمغنه واصل اولوب کنارنجه کیدرك (چرکشدن ٢٧ س) (قسطمونی) و (قسطمونیدن ٩ س) (طاش کوپری) یه بعده (بوی اباد) موقعلرینه اوغرایه‌رق وزیر کوپری جوارنده قزیل

ایرمغی چكەرك طربزون ولایتنه طوغری امتداد ایدر ·

(٢) اصل جاده در · چرکشدن چیقوب قرەچەلر قریه سندن چكوب (دورك) چایی کنارنجه طوسیه و (طوسیەدن ١٦ س) (چوروم) قصبه سندن مرور ایدرك حاجی حمزه موقعنده قزیل ایرماغی چكوب سیواس ولایتنه داخل اولەرق توقاده طوغری کیدر ·

قسطمونیدن انقره ولایتنه دخی ایکی طریق واردر ·

(١) قسطمونیدن (١٧ س) قوچحصار و (قوچحصاردن ١٣ س) کنغری قصبه لرینه اوغرایەرق قلعەجق قصبه سندن چكوب انقره ولایتنه ·

(٢) قسطمونیدن (٢٧ س) چرکشه اوغرایەرق ولایت مذکوره‌یه طوغری کیدرلر ·

چرکشدن (١٦ س) کنغری‌یه و کنغریدن (١٤ س) طوسیه‌یه و طوسیه‌دن انقره ولایتنه تابع (٢٥ س) یوزغاده دخی یوللر واردر ·

ساحلده بولنان اسکەلره دخی منتظم اوچ یول واردر ·

(١) قسطمونیدن (١٧ س) اینەبولی‌یه ·

(٢) طاش کوپریدن بوی اباده اوغرایەرق (٢٧ س) سینوبه ·

(٣) بولیدن (٢٧ س) ارکلی‌یه · کیدرلر ·

بولیدن بریول مدرنی و کوینك قصبه‌لرینه اوغرایه‌رق طراقلی‌یه کیدوب استانبولدن انقرایه کیدن جاده ایله برلشیر . (کوینك بولی‌یه ۲۱ س) در .

حصلات و صنایع

قسطمونی ولایتی آب و هواجه لطیف اولوب اراضیسی هر درلو ذخیره یتشدیرر محصولات زرعیه‌سنك باشلیجه‌سی کتان ، صوغان ، فصولیه کبی شیلردر .

طاغلری بیوك اغاجلر ایله مستور اولوب کلیت اوزره کراسته وتفتیك تعبیر اولنان برنوع چکیلرك ایپك کبی قیللری و اوانیٔ نحاسیه و اعلا بز و بصمه و حاولی و یتاق شارشفی و مقعد یوزلری و قوشاق وبعض فواکه و معادندن ناس وکور معدنی و طوز معدنلری باخصوص ارکلی جوارنده خارق العاده کلیت اوزره معدن‌کوری اخراج اولنور .

یبانی اوله‌رق طاغلرده اوزون تویلی بیوك جثه‌لی (وان کدیسی کبی) کدیلر وخدای نابت هر درلو میوه‌لرله انسان کوده‌سی قالینلغنده اولوب یقیننده بولنان اغاجلره صاریله‌رق صعود ایتمش اصمالرله چشیر اغاجلری بولنمقده‌در .

پولتيق

قسطمونی ولايتی درت سنجاق اوزره تقسيم اولنه‌رق اداره اولنور .

(١) قسطمونی سنجاغی : اينه‌بولی، طاش کوپری، اسکليب، طوسيه، زعفرانبولی، قوجحصار، آراج، دادای

(٢) سينوب سنجاغی : بوی اباد، استفان، کرزه،

(٣) کنغری سنجاغی : چرکش، قلعه‌جق،

(٤) بولی » : ارکلی، کرده، کوينك، مدرنی، بارطين، دوزجه .

قضالری ملحقاتلريدر

اثار عتيقه و تاريخی

ازمنهٔ قديمه‌ده قسطمونی ولايتنك حاوی اولديغی اراضی‌يه (بافلاغونيا) ايله (غالاتيا) دينور ايدی . آلان ولايتك هر طرفنده اثار عتيقه‌دن مغاره‌لر و خرابه‌لر مشاهده اولنمقده‌در .

قسطمونی شهری : آب و هواجه لطيف و مرکز ولايتدر درون شهرده بيوك اسماعيل بك، طوپچی اوغلی عطا بك، سنان بك، جامعلريله پيرحلوتياندن حضرت

شیخ (شعبان ولی) و بعض مظنهٔ کرام حضرتنك تکیه و مسجدلریله اون باب مدرسهٔ علمیه و بش کتبخانه ایله مکتب رشدیٔ عسکری و مکتب اعدادیٔ ملکی و رشدیه ملکیهٔ مکتبلری ایله متعدد مکاتب ابتدائیه اولدیغی کبی سکنه‌سی صرف اسلامدر .

سینوب شهری: زمان قدیمده یعنی هجرتدن (۱٤۰۰) سنه مقدم (میلت) وشمدی (پلاق) دینلان محلدن هجرت ایدن کسه‌لر طرفندن بنا اولنمشدر .

(۸٦٥) سنه هجریه‌سنده (اسفندیار اوغللری دینکله معروف پرنسلرك ید ضبطنده ایکن) فاتح سلطان محمد خان حضرتلری طرفندن ضبط اولنمش و (۱۲۷۰) سنه‌سنده روسیه دونانمه‌سی عثمانلی دونانمه‌سنی اغفال ایله بو شهری و شامل اولدیغی انشاآت بحریه دستگاهلرینی یاقشیدی . شمدی ایسه اصول جدیده اوزره ساحل باطریه‌لری انشا اولنه‌رق محافظه اولنمقده‌در .

بولی شهری : اووه‌نك اورته‌سنده مرتفعجه بر تپه اوزرنده حراب بر قله‌نك انقاضی التنده بنا اولنمش درونده یلدیرم بایزید خان حضرتلرینك بنا کرده‌لری بر جامع ایله متعدد جوامع ومدرسه وحصار دینلان حراب قله‌نك محلنده انشا اولنان ملکیه اعدادیه‌سیله رشدیه و مکاتب ابتدائیه‌لری واردر . و یارم ساعت جنوب

طرفنده علل و امراضه نافع ایکی عدد قاپلیجه‌لری موجوددر .

آماصری قصبه‌سی : دخی قدیم و مشهور اولوب تجارتجه و دونغاجه شهرتی پك زیاده ایدی . برشبه جزیره اوزرینه بنا اولندیغندن ایکی طرفنده ایکی کوچك لیمانی و معمورجه برقلعه‌سی واردر . (٨٦٥) تاریخنده فاتح سلطان محمد خان طرفندن ضبط اولنمشدر .

عثمانجقده اولان صوم طاشدن (١٩) کوزلی کوپری بایزید ثانی حضرتلری طرفندن انشا اولنمشدر .

طربزون ولایتی

طبیعی

درجه و حدود

(٣٣) درجه ایله (٣٩) درجه طول شرقی و (٤٠) درجه (٣٠) دقیقه ایله (٤١) درجه (١٠) دقیقه عرض شمالی میانه‌سنده‌در

شمالاً — قره دکز ایله .

شرقاً — روسیه دولتنك (جلدر) ایالتی ایله .

جنوباً — ارضروم و سیواس ولایتلریله .

غرباً — قسطمونی ولایتیله . تحدید اولنور

طاغلر

(١) قره دکزه موازی اوله‌رق غربه طوغری امتداد ایدن (چال طاغی) (قوله طاغی) (ماقور)

طاغلریکه قافقاسیه سلسله‌سیله کسب ارتباط ایدر ٠

(٢) سیواس و قسطمونی ولایتلریله بر مقدار بو ولایتك حدودینی تشکیل ایدن (قطران) طاغلریله (کومبت) جبال متسلسله‌سیدر٠ بو طاغلرك مجموعنه (لازستان سلسلهٔ جبالی) تسمیه اولنور ٠

(٣) (کمشخانه طاغلری) دخی بو ولایتك باشلیجه مشهور طاغلرندندر ٠

ساحل

قسطمونی ولایتنده ذکری کچن (کرزه) موقعندن صوکره شرقه طوغری (الاجام) موقعی اولوب بورادن اعتباراً بحر سیاه ساحلنك شرق طرفی طربزون ولایتنه تابعدر ٠

الاجامدن صوکره (قزیل ایرمق) چایی منصبی وآچیق بر قویك نهایتنده بولنان لیمانی قوم ایله طولمش ایسه‌ده شایان اهمیت اولان (صامسون) و(مردایرماق) منصبی صوکره (یشیل ایرمق) منصبی (چالطی) برونی (ترمه چایی) اغزی وترمه قصبه‌سی (اونیه) کوجك لیمانی ایله اسکی قلعه‌سی (فاتسته) و (پولمان) قصبه و لیمانجقلری پولمان چایی منصبی بعده دونا و(باسون) برونلریله تشکیل ایدن غایت امین و محافظه‌سی سهولتلی اولان (دونا) لیمانی و قصبه‌سی (پنجشنبه) (اردو)

(آبی واسیل) کوجك لیمانلری و قصبه‌لری واردر . صکره (کره‌سون) کوچك لیمانی ایله مقابلنده کره‌سون اطه‌جغی (زفره) برونی و قصبه‌سی (یتره یولی) قصبه و لیمانی موجوددر . بعده (کمشخانه ـ نام دیکر ـ خارشیط) ایرمغی منصبی (اسکیفه) (پلاتانا) موقعلریله اناطولی قطعه‌سنك برنجی اسکله‌لرندن معدود اولان (طربزون) شهری (دکرمن دره) اغزی (سورمنه) و (اوف) قصبه‌لری بولنور . بوندن صکره اسکیدن مستحکم بولنان (ریزه) (مپاوری) ایله (صوشا) چایی موقعنده (آتنه) قصبه‌سی و (فورطنه) چایی اغزنده (آردشین) قصبه‌سی ایله (دیمه) چایی منصبنده (دیمه) قصبه‌سی بولنور . بعده حوپه موقعی و مقر ایالوسی نقطه‌سی واردر . بوندن صوکره ساحل قافقاسیه قطعه‌سنه تابعدر .

نهرلر

قزیل ایرمق و یشیل ایرمق نهرلری بر آز جریان ایله منصبلری بو ولایتده ایسه‌ده حوضه‌لری بولندیغندن یعنی قزیل ایرمق قسطمونی ولایتنده تعریف اولدیغی کبی یشیل ایرمقدخی سیواس ولایتنده ذکر اولنه‌جقدر .

بو ولایتده جریان ایدن اویله بیوك نهر اولمیوب باشلیجه اوچ چای واردر .

(١) مردایرمق : سیواس ولایتنده واقع طوشان طاغندن منبعان ایدرك طربزون ولایتنه داخل اولوب صولنده (قواق) وصاغنده (تکه) قریه‌لرینی ترکله صامسون قصبه‌سنك درونندن بعدالمرور دکزه منصب اولور .

(٢) خارشیط : کمشخانه‌نك جنوبنده طاغلردن چیقوب (کمشخانه) شهرندن کچوب برچوق قریه‌جکلری بعدالاسقا دکزه قاریشیر .

(٣) فورطنه : برچوق قولدن مرکب اولوب برقولی اوزرنده (همچین) قریه‌سی ودیکر قوللری اوزرنده دخی (قوبا) قریه‌سیله متعدد کویلر اراضیسنی اسقا ایدرك (اردشین) موقعنده دکزه دوکولور .

استاتستیق

نفوس

طربزون ولایتی طاغلیق ایسه‌ده نفوس جهتیله دنکیندر ذکور (٥٢٦٥٧٦) اناث (٤٧٦٧٠٢) نفوسی اقله‌رق مجموعی (١,٠٠٣,٣٧٨) در .

یوللر

بوولایتده مشهور طریقلرك :

(۱) قسطمونی ولایتنده ذکر اولنان وزیر کوپری جوارنده قزیل ایرماغی چکن یول (بافره) قصبه سنه اوغرایه رق صامسونه کلوب دائما بحر سیاه ساحلنی تعقیب ایدرك (صامسوندن ۱۲س) اونیه (اونیه دن ۲۵س) کرهسون (کرهسوندن ۱۲ س) تیره بولی (تیره بولیدن ۲۵ س) طربزون (طربزوندن ۹ س) سورمنه (سورمنه دن ۱۳س) ریزه (ریزه دن ۲۵ س) ارخوی ومقر یالوس موقعلرینه اوغرایه رق قافقاسیه یه طوغری کیدر.

(۲) سیواس ولایتنه کیدن طریقدرکه: صامسوندن قواق قریه سنه اوغرایوب یشیل ایرمق بوینجه سیواس ولایتنه داخل اولوب (صامسوندن ۲۰ س) اماسیه شهرینه طوغری ممتد اولور.

(۳) ساحلدن اصل سیواس طریقی : تیره بولیدن (۲۱ س) قره حصار شرقی (قره حصاردن ۳۲ س) سیواسه طوغری امتداد ایدر.

(٤) قره حصاردن ارضروم ولایتنه برقول ایریلوب (۳۵ س) ارزنجانه طوغری کیدر.

(٥) اصل ارضروم طریقیدر: طربزوندن جویزلی

واستاوری موقعلرینه اوغرایوب (۳۵ س) کمشخانه یه
کلیر. بعده (۱۲ س) بایبورده طوغری ممتد اولور.

(٦) کمشخانه دن (۲۸ س) ارزنجانه
(۷) اونیه دن (۱٦ س) توقاده یوللرنه . واردر.

حاصلات و صنایع

طربزون ولایتی طاغلق بر اراضیدن عبارت ایسه ده اولدقجه منبت و محصولدار اووه جقلری بولنور. هرنوع زخیره یتشدیره بیلیر.

هواسی معتدل بولنمقلغی سببیله حیوانات کثرت اوزره اولوب محصولاتنك باشلیجه سی رغن ساده، مصر، آرپه، پرنج، ایپك، توتون، کتان، فندق، یاغی و یوندر.

کموش، قورشون، باقر معدنلری طاغلرنده کلیت اوزره بولنوب اخراج اولنمقده در.

صنعت جهتیله طربزون بزی مشهوردر و بعض محللرنده قبا کتان بزی و شال نسیج اولنور. الات جارحه دن بچاق، تفنك قونداغی، تفنك، طبانجه، قبا تفنك چقماغی ایله باقرجیلق و سیاه عبا ایله کچی قیلندن خرار چوال دخی اعمال اولنور.

پولتیق

طربزون ولایتی امور اداره‌جه اوچ سنجاق اوزره تقسیم اولنمشدر.

(١) طربزون سنجاغی: ریزه، سورمنه، اوف، تیره‌بولی، اردو، اتنه، کره‌سون.

(٢) جانیك سنجاغی: (مرکز صامسون) اونیه، ترمه، بافره، نیکسار، چهارشنبه.

(٣) کمشخانه سنجاغی: شیران، استاوری، کلکیت.

قضالری ملحقاتلریدر

اثار عتیقه وتاریخی

زمان قدیمده بوولایتك حاوی اولدیغی مواقعه (پونطوس) تعبیر اولنور مشهور بربلده ایدی. آلان اثار قدیمه‌دن ولایتك هرطرفنده اثرلو کورلمکده‌در. باخصوص مرکز ولایت اولوب (٤٤) جامع (١٠) کلیسا (٩) تکیه (٩) علوم عالیه تحصلنه مخصوص مدرسه وبرمکتب رشدیه ومکاتیب ابتدائیه متعدده‌یی حاوی بولنوب تجارت بریه وبحریه موقعی اولان طربزون شهرنده اثار عتیقه‌دن (ادریانوس) نام حکمدارك بنا ایتمش اولدیغی لیمانك اثاری وجنویزلولرك جبه خانه‌سی بولنان مربع الشکل برمخزن عظیم موجوددر.

بو شهر یونان قولونیلری طرفندن بنا ایدیلەرك نامی (تراپزوس) ایدی . و حکمدارلرندن (میترداتس) تاریخلرده نام براقمشدر .

بزانتن ایمپراطورلری زماننده بوشهرك ایمپراطورلرك اقرباسندن برذاته حکمدارلغی توجیه اولنەرق نیشنگاه ایدی . فاتح سلطان محمد خان حضرتلری طرفندن ضبط اولنمش و برمدت یاووز سلطان سلیم خان حضرتلرینه شهزادەلکی هنگامنده اقامتگاه اولمشدر .

انقره ولایتی

طبیعی

درجه و حدود

(٢٩) درجه ایله (٣٣) درجه (٤٠) دقیقه طول شرقی و (٣٨) درجه (٢٠) دقیقه ایله (٤٠) درجه (٥٠) دقیقه عرض شمالی بیننده در .

شمالاً — قسطمونی .

شرقاً — سیواس .

جنوباً — قونیه واطنه .

غرباً — خداوندکار . ولایتلریله محدوددر

طاغلر

(١) قسطمونی ولایتیله حدود بولنان (آلا طاغ) وایشیق) طاغلری (سلسلهٔ شمالیەدندر)

(۲) قزیل ایرمق ایله سیحون نهرلری حوضه‌لرینی تفریق ایدن وقونیه ولایتی حدودینی تشکیل ایلیان (پك طاغی) و (قره‌جه) طاغلریدر .

(۳) اوچ تپه‌دن متشکل زره‌سی صورت دائمه‌ده (قار) ایله مستور میلاد عیسی (ع . م) دن ایکی عصر قدر مقدم یناردار طاغ ایکن شمدیکی حالده سونمش اولان قیصرینك جنوب طرفنده چیلاق بولنان (ارجیاس وياخود ارجيس) طاغی .

سیواس ولایتی حدودی اوزرنده (آق طاغ) وچورم قصبه‌سی جوارنده (کوسه)

(٥) خداوندکار ولایتی حدودی اوزرنده (امیر طاغی) جبال مشهوره‌سندندر .

نهرلر

بوولایتده مشهور نهرلر سقاریا جانبك حوضه‌ٔ وسطی‌سیله قزیل ایرمق جانبك حوضه‌لرندن عبارتدر .

سقاریا نهری : خداوندکار ولایتندن نبعان ایدرك حاجیلر قریه‌سی جوارنده انقره ولایتنه داخل اولوب برمقدار طولاشدقدن صکره صاغندن انقره صوینی الوب بکپازاری جوارندن بالمرور تکرار خداوندکار ولایتنه کیردیکی تعریف اولنمش ایدی .

انقره چایی: (١٢٠) کیلومترو امتدادنده اولوب اوچ صویك اتحادندن حاصل اولور.

(١) شرقده (بالابایلاس)ندن حاصل اوله‌رق شهرك وسطندن کچن حطیب چاییدر که اصل انقره چایی تشکیل ایدر.

(٢) جنوبنده واقع خایمانه یایلاسندن چیقه‌رق خایمانه‌نك اسکی نی‌کزی اولا (چولوق) موقعندن مرور ایله بطاقلق (امیرکوی — موهان) کوی‌نی قطع ایدن و(انکوری) شهرینك جنوبی دولاشوب (حطیب صویی) ایله برلشن (دباغخانه — طبانه) چاییدر.

(٣) شمالده (ایدوس) طاغندن حاصل اوله‌رق واسع براووه‌نك اورته‌سنده کائن (جبیق اباد — چو-بوق اووه) قصبه‌سندن کچن وکذا شهر مذکورك جنوبنده دیکر ایکی صوایله برلشن (چبوق صویی) در.

ایشته بو اوچ چایك اجتماعندن حاصل اولان (انقره — انکوری) چایی غربه دوغری جریانله صاغ طرفندن (مرتد صویی) نی الوب نهایت سقاریا ایله برلشیر.

قزیل ایرمق حوضه‌سی

قزیل ایرمق: قسطمونی ولایتنده عرض اولندیغی اوزره سیواس ولایتندن نبعان ایدرك (کمریك) موقعنده انقره

ولايتنه داخل اوله‌رق (پلاس) و (عجملر) قريه‌لرينی ترك ایلر . اشبو عجملر موقعی قارشوسنده (چوق كوز كوپری) ناميله بركوپری موجوددر .

بعده صول طرفدن (قره‌صو) چايینی اخذ ایدر . اشبو چای صارمساقلی وبارصمه قريه‌لرندن مرور ايله (اركليت) قصبه‌سنی صاغنده ترك ايتدكدن صكره ارجياس طاغنك ایكی اتكی واسطه‌سيله يارم آی شكلنده براووه‌ده كائن حراب برمحيطی ومركزنده اولدقجه معمور برایچ قلعه‌سی بولنان (قيصری) شهرینی صولندن الديغی (دلی‌صو) اوزرنده اوركوب قصبه‌سنه دكين وادی‌یه ناظر برمحيطك ديبنده واقع (اينجه‌صو) قصبه سنيده (اينجه‌صو) اوزرنده ترك ايدر .

بعده (بوغاز كوپريسی = تك كوز كوپری) دن بالمرور صاغنده كچيدیری اولان (اوانوس) قريه‌سنی وصول طرف توابعندن (دامسه) چایی اوزرنده اوركوب قصبه‌سنی ترك ايدر .

صوكره نهر صول طرف توابعندن برچای اوزرنده معمورجه برایچ قلعه‌سی بولنان (نوشهر) وبرصاغ تابعی اوزرنده‌ده (حاجی بكتاش) قصبه‌لرینی ترك ايدرك كچيدیری اولان (عربسون - يارابسين) قصبه‌سندن

کچوب صول طرفدن ملاغوب وطـاتلر موقعلرندن کچن (طاتلر) چایینی اخذ ایدر ·

بورایه قدر جنوب غربی‌یه طوغری جریان ایتمکده اولان نهر شمال غربی‌یه دونه‌رك صول طرفدن (آقاجق) صوینی الیر و (کسیك کوپری) دنیلان خراب بر کوپری یرندن کچن (قلیجلی) صـوینی‌ده ینه صـاغندن الدقدن صوکره صـول طرفدن منبت براووه‌یی قطع ایله (آقن پیکار) چاینی الیر ·

بعده شمـاله متوجه اولوب مشـهور (قوکور) کوپریسندن وصوکره کچید محلی اولان (بخشی‌خان)دن بالمرور (دمنك معدنی) قصبه‌سنی صاغنده ترك وصول طرفنده (طبانلی) چاینی ومرتفع بریایلا اوزرنده کائن (یوزغاد) دن کلان برتابعی وبعده رأسنده معمور برابنیه قلعه‌سی بولنان قیالق برتپه‌نك اتکنده واقع (قلعه‌جق) موقعندن کچن اوفق برایرماغی الدقدن صوکره قسطمونی ولایتنه داخل اولور ·

استاتستیق

نفوس

ذکور (۴۵۰۱۲۹) اناث (۳۴۷۲۳۳) نفـوس اولوب مجموعی (۷۹۷۳۶۲) یه بالغ اولور ·

یوللر

شهر آمانده ذکر اولنان دیاربکره کیدن جاده کیوه موقعندن صکره نەللوخان (کیوەدن ۳۲ س) بکپازاری قصبەلرندن کچەرك ایاش قصبەسنه کلوب بربوغازدن مرور ایدرك (بکپازارندن ۱۸ س) انقرەیه واصل اولور .

انقرەده یول ایکی‌یه ایریلیر .

(۱) انقرەدن چیقوب جبوق اباد ، قلعەجق ، بیوك کوی ، آقطاغ ، حاجیلر ، و چوروم موقعلرینه اوغرایەرق سیواس ولایتنه طوغری کیدر .

(۲) (انقرەدن ۲۸ س) صونغورلی‌یه (صونغورلیدن ۱۷ س) یوزغاده کیدوب بودخی دیشلیجه و تکه کوی موقعلرندن چکوب ولایت مشارالیهایه کیدر .

یوزغاددن برطریق اینجرلی ، پاشا کوی ، بوغازلیان قصبەلرندن مرور ایدرك قیصری شهرینه کیدر .

انقرەدن بریولده کوپری کوی (بوراده قزل ایرماغی کچر) (انقرەدن ۳۱ س) قیرشهره بعده مجور ، حاجی بکتاش موقعلرینه اوغرایوب (قیرشهردن ۱٦ س) قیصری‌یه واصل اولوب بورادن قونیه ولایتنه اطنه ولایتنه امتداد ایدر ایکی یول واردر .

خداوندكار ولايتندن انقره ولايتنه كلان جاده (اسكيشهردن ١٨ س) سيوريحصار قصبه‌سنه كاوب (سيوريحصاردن ٢٣ س) انقره‌يه كلير .

قسطمونى ولايتندن كلان جاده‌لر .

(١) قلعه‌جق موقعنده بو ولايته داخل اولوب جبوق اووه‌دن مرور ايدرك انقره‌يه واصل اولور .

(٢) چكر واق ويران قريه‌لرندن كچه‌رك ينه انقره‌يه واصل اولور .

حاصلات وصنايع

انقره ولايتنك اراضيسى منبت اولوب هرنوع حبوبات يتشديره‌بيلير . بالخصوص چوق، ايپك، حاصل اولديغى كبى رونقلى اوزون تويلى ايپك كبى تفتيك تعبير اولنور برنوع كچى بو اراضينك محصوليدر كه كرهٔ ارضده امثاللرى اولميوب انقره كچيسى ناميله مشهوردر .

بو كچيلرك تويلرندن كشمير شالنه مشابه شاللر وكليم ايله سجاده اعمال اولنديغى كبى انكورى صوفى منسوجات مشهوره‌سندندر . عبا وپاموق بزى دخى نسج اولنور .

بال وبال مومى ايله مصطكى و صمغ القتاد دخى حصوله كلديكى كبى ارمود والما كبى ميوه‌لر دخى كمال اوزره حاصل اولور .

اهالیسی اهل حرفت ایسه‌لرده طاغلرنده ترکمن عشیرتلری کوچبه حالنده اوله‌رق زعئ حیوانات ایله اشتغال ایدرلر . علی‌العموم اهالیسی شجیع واخلاقجه سخی‌الطبع ومهماننوازدرلر .

پولتیق

انقره ولایتی درت سنجاق اوزره تقسیم اولنوب اداره اولنمقده‌در .

(١) انقره سنجاغی : چبق اباد، بکپازاری، آیاش، سیوریحصار، نعللوخان .

(٢) یوزغاد سنجاغی : جوروم، قره مغاره، اق طاغ، صونغورلی .

(٣) قیصری سنجاغی : اینجه صو، دوه‌لی قره حصار، اورکوب، نوشهر .

(٤) قیرشهر سنجاغی : حاجی بکتاش، مجور، کسکین، چوقور اووه، قضالرینی حاویدر .

اثار عتیقه وتاریخی

زمان قدیمده انقره جهتلرنده (غلاتیا) وقیصری طرفلرنده دخی (قابادوقیا) تعبیر اولنور بربلدهٔ مشهوره ایدی .

انقره : شهرینك اسم قدیمی (عموریه) اولوب اطراف‌ـ فنده اولان كوچك تپه‌لرك الڭ مرتفعی اوزرنده برمتین ایچ قلعه‌نك اطرافنه بنا اولنمش و ایكی قات دیوارله چورلمشدر . درونندە بری (مشتری) ودیكری (اوغستوس) قیصر نامرینه اوله‌رق ایكی هیكلك آثاری ایله قلعه‌ده آثار قدیمه كورنمكده‌در .

بوشهر متعاقباً عجملر، عربلر رومل سلجوقیلر اهل صلیب ونهایت (١٧٦٢) تاریخنده سلطان مراد خداوندكار حضرتلری طرفلرندن ضبط اولنمشدر .

جوارنده بولنان (چبوق اووه) ده قبل المیلاد (٦٩) سنه‌سنده روما مشهور جنرالی (پومپه) اناطولی حكمداری (مهرداد ـ میتریداد) ی مغلوب ایتدیكی كبی (٨٠٤) ده تاتارخانی تیمورلنك ایله یلدیرم بایزید خان بیننده قانلی برمحاربه وقوع‌بولمشدر .

حاجی بیرام ولی حضرتلرینك تربهٔ منوره‌لری ومكاتب عدیده ایله ایكی قشله موجود و قلعه‌نك یانلرنده بولنان قله‌لر صاغلام و متین اولوب عند الایجاب ایشه دخی یرار .

قیصری : شهری دخی اقدم مدن عالمدن معدود اولوب شهر مذكوری ابتدا مساح بن یافث بنا ایتمش اولمغله زمان قدیمده (مساح) اسمیله مؤخراً

(طیاریوس) قیصره نسبت اولهرق (قیصریه) اسمیله یاد اولنمشدر درونده طلبهٔ علومك تحصیلنه مخصوص مشهور مدرسهلر و سائر مکاتب بولندیغی کبی خرستیان بیننده مشهور (قدس باسلیوس) نام ذاتك مدفنی اولمغله معروف بر روم کلیساسی واردر .

داخل ولایتده اورکوب قصبهسی جوارنده (طرخاز) تعبیر ایتدکاری برچوق مغارهلر موجود بولندیغی کبی بو مغارهلردن ولایتك هر طرفندن کثرت اوزره بولنور . بونلر دخی کار قدیمدر .

سیواس

درجه وحدود

(٣٨) درجه (٤٠) دقیقه ایله (٤١) درجه عرض شمالی و (٣٢) درجه (٢٠) دقیقه ایله (٣٧) درجه طول شرقی ارهسندهدر .

شمالا — طربزون .

شرقاً -- ارضروم .

غربا — اطنه وخرپوت .

جنوبا — انقره . ولایتلریله تحدید اولنمشدر .

طاغلر

مشهور طاغلر طربزون ایله سیواس ولایتلری بیننده اولان قاطران وکومبت طاغلریله (میرسیفون) ایله (عثمانجق) ارهسنده بولنان طوشان طاغی و (توقاد) شهرینك جنوبنده واقع (جاملی بل) و (یلدز) طاغلری ویشیل ایرمق ایله (قزیل ایرمق) نهرلرینك حوضهلرینی تشکیل وتفریق ایدن (کوسه) مشهور طاغلریله سیواسك غرب طرفنده نعلبند طاغلری وجنوبنده دیوركی ایله دارنده جهتلرنده واقع قردبك وصاری چیچك سلسلهٔ مشهورهسی درکه خرپوت ولایتیله بو ولایتك حدودینی تشکیل ایدر .

نهرلر

بو ولایتده جریان ایدن انهار مشهوره قزیل ایرمق چاینك قسم بالاسیله یشیل ایرمق وچالتا ایله طوحنه چایلرینك حوضهٔ سفلالری در

قزیل ایرمق : (انقره وقسطمونی ولایتلرنده تعریف اولندیغی اوزره) کوسه طاغلری اتکارندن چیقهرق زارا وکیس قریهلرندن بچهرك صاغندن چاملی بل اتکارندن چیقوب (مولوس) قصبهسندن بچن (خان)

ایرماغنی الدقدن صکره سیواس شهرندن بجر سیواسك (اقیننی) طرفنده (بوغاز کوپریسی) وروزکار طرفنده (١٩) کوزلی (کسیك کوپریی) و ایکیسی آره سنده (٨) کوزلی (اکری) کوپری نامریله اوچ عدد کوپری اولوب بونلر صره سیله ارضروم؛ قیصری، وملاطیه، جاده لری اوزرنده در٠

بعده قزیل ایرمق صولطرفدن دیکیلی طاش بوینده کلان (ترجیك) و صاغ جهتندن یلدز طاغندن کلان (یلدیز) و صولطرفدن تنوس قصبه سندن کلان (یاناق) چاینی اخذ ایدوب (شارقیشله = شهر قشله) وکریك قصبه لرندن بجه رك انقره ولایتنه داخل اولور

یشیل ایرمق حوضه سی

یشیل ایرمق: (طوزا کلی) ودیکری (چیقریق) نامرنده ایکی قولدن ترکب ایدر٠

طوزاکلی چایی: کوسه طاغنك شمالندن و (غبش) یایلاسندن حاصل اولوب غربه دوغری جریانله (کومنك — قومانات) ده بر کوپریدن بجدکدن. صوکره (طوقات) قصبه سنی صولنده براقیر٠ طوقات باغچه لر داخلنده وبربرندن دره لره تفریق اولنمش اوچ تپه نك میلری اوزرینه مبنی اسکی ایکی قلعه نك حواله سی

التنده اولان حراب وکار قدیم قوله‌لی بر محیط ایله محاطدر .

طوزاکلی چایی یغمورسز موسملرده طوقات اوکنده کچید ویروب بعده غایت منبت (قانه‌اووه)دن بجوب بر مرتفع یایلا اوزرنده بولنان زیله شهرینی (بو یایلا فن حربجه شایان اهمیتدر) وبر صول تابعی اوزرنده اسکی برقلعه‌نك حوالیسی التنده بولنوب قیالق‌ویوکسك بر طاغك اتکنده مبنی بولنان (طورخال) قریه‌سنده صاغنده ترك ایدر . صولدن (چیقریق) چایی ایله برلشیر .

چیقریق چایی : (۲۵۰) کیلومتره‌طولنده اولوب توقادك جنوبنده کائن (جاملی‌بل) دن چیقار وغرب جنوبی‌یه طوغری آقه‌رق (ارد اووه) دن ومرکزی اولان (صولی سرای) دن بالمرور صولدن (اقطاغ) دن و (معدن) قصبه‌سندن کلان بر قاچ اوفق تابعلرینی الدقدن صوکره طولاشیق برمجرا ایله آقار . نهایت شماله دونوب صولدن (الاجه) دن‌کچن (حسن‌اباد) صوییله (جوروم) دن کچن (چوترلك) ایرماغندن مرکب (مجید اوزی) نامنده‌کی صویی و (اوحدحاجی) کویندن کچن بر اوفق تابعی الوب صاغندن طوزاکلی چاییله برلشیر .

بو ایکی صو برلشدکدن صوکره طولی (١٦٠) کیلو متره اولمق اوزره (یشیل ایرمق) نامنی الوب شمال شرقی‌یه طوغری جریان ایدرك صاغدن (یایلاجق) دن کلان وچنکل بوغازینی صولنده براقان (دلی چایی) صاغندن الوب (اماسیه) شهرندن کچر بو شهر نهرك ایکی ساحلنه مبنی اولوب صاغده اولان بیوك قسمی (فرهاد طاغی) قیالرینك اتکنه مبنی اولان بو شهر مذکور طاغ ایله اوزرنده برابج قلعه‌سی بولنان (قرقلر طاغی) آره‌سنده بر بوغاز داخلنده درکه بوراده نهرك عرضی (٥٠) متره اولدیغی حالده برکارکیر برقاچ دانه اخشاب کوپری موجوددر (بوراده فاتح زاده سلطان مصطفی آق قیونلی اوزون حسن مغلوب ایلمشدر).

بعده یشیل ایرمق (کوسه حاجی) کویله (میرزیفون) نك جنوبنده و (صولی اووه) دن کچن (ترس اقان) چایینی صول طرفندن (لادیك) کولندن ظهور ایله ایلیجه‌لری حاوی (حوضه = قوصه) دن مرور ایدن (صوصاچام) صویله برلشدکدن صوکره صولدن آلیر

صوکره (طاش اووه) یی قطع ایله (صونیسا) ایلروسنده (کلکیت) ایرماغیله برلشیر.

کلکیت ایرماغی: (٣٤٠) کیلومتره امتدادنده اولوب (ازرنجان) ك شمالنده کائن (اقطاغ) دن و (سپیکبور) بویننده

حاصل اولوب کالکیت چفتلکندن چکدکدن صوکره متمادیاً
غربه دوغری جریان ایدر . صاغدن (اولوشیریان)
دن کلان (قره صویی) وصولدن (چاردقلی) بوینندن
چیقه‌رق (ملکشریف) ایله (کرچانیس) دن واورمانلق
اراضیدن چکن و (اغوانیس)ی صولنده براقان (صو
شهری) صویی وتکرار صاغدن (فیندقبلی) موقعندن
چیقه‌رق طاغلق اولان (آلوجهره) اراضیسنی قطع
ایله (ریل) موقعی صولنده (قره حصار شرقی = شبین
قره حصاری) قصبه‌سنی (شابخانه) طاغلری اتکنده
وصاغنده براقان (آوودلمش) چایی وینه صولدن
(اقشهر = عشقر) اووه‌سنی قطع ایله (اندرس)دن چکن
(اندرس) چایی آلیر .
بعده (قویلحصار) واوکنده برکپریسی بولنان (میشاز)
قصبه‌لرینی صاغنده و (حمیدیه) ایله (ارمنی کویی =
اسکفسز) و (نیکسار) قصبه‌لرینیده بر صاغ تابعی اوزرنده
و (هرك - یاخود - اربعه یی صولنده براقوب (طاش
اووه)ده یشیل ایرماغه قاریشیر . نیکسار اوکنده ایکی
قوله ایرلمش اولدیغندن بونلرك اوزرینه (١٤) کوزلی
(حمیدیه) نامیله مکمل برکوپری یاپلمشدر .
الحاصل یشیل ایرمق صاغنده یوکسك برتپه‌ده واقع
(بوغاز حصاری) نامندکی تراب برقلعه ایله اسکیدن

مدافعه اولنان طار بر بوغازی کچدکدن صوکره (چهار-شنبه) قصبه‌سی اوکنده برقاچ قوله آیریلوب (چالطی) برونی قربنده قره دکزه منصب اولور.

[(نیکسار) قصبه‌سندن اوبجه یشیل ایرمق طربزون ولایتنه داخل اولور.

چالته وطوخمه چایلری (دیورك) و(دارنده) قصبه‌لرندن کچه‌رك (فرات) نهرینه منصب اولورلر. [*]

استاتستیق

نفوس

ذکور (٤٦٢٢٢٠) اناث (٤١١٥٣٤) نفوسی اولوب جمعاً (٨٧٧٧٩٥) در.

یوللر

(١) قسطمونی ولایتنده تعریف اولندیغی اوزره حاجی حمزه قریه‌سنده قزیل ایرماغی کچوب مرزیفون قصبه‌سندن بعدالمرور اماسیه‌یه کلیر. بوراده یشیل ایرمق چاینی کچه‌رك مذکور ایرماغك کنارنجه کیدوب (اماسیه‌دن ٢٠ س) توقات قصبه‌سنه واصل اولور. بعده (توقاتدن ٢٢ س) سیواس شهرینه واصل اولور.

[*] فرات نهرینك حوضه‌سنده تعریف اولنه‌جق.

سیواسدن ارضروم ولایتنه اولان طریق (۳٦ س) غربکیره دوغری امتداد ایدر .

(۲) طربزون ولایتندن کلان طریق اولوبسونیسا موقعندن چکوب اماسیه یه کلهرك قسطمونی ولایتندن کلان ارضروم طریقیله برلشیر . (صامسوندن اماسیه یه ۲۰ ساعتدر)

(۳) سیواسدن خرپوته کیدن یول دیکیلی طاش وقانغال ودیورك قصبه سندن چکهرك معمورةالعزیز ولایتنه داخل اولهرق امتداد ایدر .

(٤) قیصری جهتندن کلان یول (ایاردی) قریه سنه اوغرایهرق (قیصریدن ۳٤ س) سیواس شهرینه کلیر .

(٥) اماسیه‌دن کمشخانه طریقیله ارضروم جهتنه کیدن یولدرکه : کلکیت چایی اوزرنده بولنان و (جانیك سنجاغنك قضالرندن اولان) نیکسار قصبه سنه اوغرایوب مذکور چایك صول ساحلنی تعقیب ایدرك قره حصار شرقیدن بعدالمرور کلکیتده کمشخانه سنجاغنه داخل اولوب کمشخانه‌دن بایبورده طریقیله ارضرومه کیدر .

(٦) سیواسدن اطنه ولایتنه کیدن طریق (آلاجه خان، کرون، دارنده) قصبه‌لرینه اوغرایهرق ولایت مذکوره یه داخل اولور .

(۷) انقره ولایتندن کلان (دیار بکر جاده‌سی) چوروم قصبه‌سندن یچه‌رك (۱٤ س) زیله قصبه‌سنه اوغرایوب توقاده (زیله‌دن ۱٤ س) کلوب تعریف اولنان جاده‌لرله برلشیر .

حاصلات و صنایع

سواس ولایتی قوه انبیه‌جه ایکنجی درجه‌لرده اولوب هرنوع ذخیره ومیوه‌لر وجوده کتیریلیر کثرت اوزره اخراجاتی اماسیه‌ده حصوله کلان بامیه ایله مسکت الماسی باشلوجه‌سیدر .

سیواس جهتلرنده صنایعه اهمیت ویرمدکلرندن اهالیسی بی‌بهره اولوب انجق بارکیر تربیه‌سیله اشتغال ایدرلر سه‌ده قره حصار ، توقاد واماسیه طرفلرنده بر نوع شال کلیم قالیچه شیاق سجاده چارشاف بصمه واوطه طاقمی نسج ایدلدیکی کبی ایپك قماشلر وتوقادده اون بش عدد قدر فابریقه موجود اولوب جوارنده بولنان باقیر معدنلری نقل ایدیله‌رك ازابه اولنوب اعلا ادوات نحاسیه مصنوعاتی اجرا ایدیلور .

اماسیه اهالیسی بیننده جرمیك تعبیر اولنور (٤) ایلیجه بولنورکه امراضه‌پك فائده‌لیدر .

پولتیق

سیواس ولایتی درت سنجاغه تقسیم اولەرق اداره اولنمقده در ٠

(۱) سیواس سنجاغی : دارنده، دیورك ، كرون، تنوس ، حافیك ، یلدیز ایلی ٠

(۲) توقاد سنجاغی : طورحال، اربعه، زیله ٠

(۳) اماسیه « : میرزیفون، عثمانجق، وزیر كوپری، حاجی حمزه، لاویك ، حوضه ٠

(٤) قرەحصار شرقی سنجاغی : قویلحصار، زارا، الوجره ٠

قضالری ملحقاتلریدر

اثار عتیقه و تاریخی

ازمنهٔ قدیمەده اناطولینك بوحوالیسی دخی مشهور اولوب هر طرفنده آثار عتیقه بولنور ٠

آلان سیواس شهرنده صافی مرمردن بنا اولمش بر جامع ایله بر خان و بر حمام باقیدر ٠ درونده متعدد مكاتب موجود اولدیغی كبی (۷۹٥) سنەسنده یلدیرم بایزید خان حضرتلری طرفندن ضبط اولنمشدر ٠

اماسیه شهری ایسه جغرافیای قدیم مؤلفلرندن (استرابون) نام ذاتك مولدی اولوب مدارس عالیه و مکاتب متعدده‌یی جامع و (مولانا سراج الدین شروانی) قدس سره حضرتلرینك تربهٔ شریفه‌سنی حاوی کوزل بر شهردر. عثمانجق قصبه‌سی مهم بر موقع اولدیغی کبی سلطان بایزید ثانی حضرتلری زماننده انشا اولنمش بر طاش کوپری ایله بیوك بر جامع و جسیم بر چارشو آلان موجوددر.

ارضروم ولایتی

طبیعی

درجه و حدود

(٣٦) درجه (٢٠) دقیقه ایله (٤٢) درجه طول شرقی و (٢٩) درجه ایله (٤١) درجه عرض شمالی بیننده‌در.

شمالاً — طربزون ولایتی ایله.

شرقاً — روسیه دولتنك قافقاسیه قطعه‌سنك (چلدر ایالتی) و عجمستان ایله.

غرباً — سیواس ولایتی ایله.

جنوباً — وان و درسیم ولایتلری ایله محدوددر

طاغلر

(١) اناطولی سلسلهٔ جبالیه‌سنك عقده‌سی بولنان (ماسیس — یاخود — آرارات ویاخود — آغری) طاغلریدرکه دولت علیه، عجمستان وقافقاسیه حدودلری اوزرنده‌در.

(٢) (فرات) (مراد) (آراس) نهرلری حوضه‌لرینی تشکیل ایدن (قوپ) طاغلریدر.

(٣) آرارات طاغلرندن غربه دوغری آیریلان (صوغانلی) و(شاه یول) صره طاغلریدر.

(٤) وان ولایتیله اولان حدود اوزرنده (آلاطاغ) مشهور پیغینلری.

(٥) ارضروم موقعنك جنوبنده وجنوب شرقیسنده (پالان دوکن) و(موزور) طاغلریدر.

نهرلر

بو ولایتده (فرات) (مراد) (جوروخ) و(آراس) نهرلری منبعلریله حوضه‌لرینك قسم علیالرندن بر جزئی موجوددر.

فرات ـ یاخود ـ قره صو

طولی تقریباً (٤٢٠) کیلومترو امتدادنده اولوب ارضرومك یارم ساعت بعدنده (٢٢٧٠) مترو ارتفاعنده بولنان (دوملی) طاغلرندن نبعان ایدوب اول امرده غربه دوغری جریانله ارضروم موقعنك بولندیغی اوووه‌یی قطع ایتمك وشهرك شمالنده (سازلق) نام بطاقلغی تشکیل ایلك اوزره (پالان دوکن) طاغندن ظهور ایدن یغمور دره‌لرینی صولدن اخذ ایدرك معدنی صولری بولنان (ایلیجه) قریه‌سی جوارنده متین برکوپری التندن کچوب صولنده (خنیس) قریه‌سنی ترك ایدر. (خنیس) اوکنده صاغدن (اووه‌جق) دن کلالك (صاری چام) صوینی آلیر.

(فراتك بورایه‌قدر وادیسی یشیلك وطوپراق اولوب بوندن‌صوکره(ارزنجان) اووه‌سنه‌قدر هرطرفی قیالقدر).

بعده فرات صاغ ساحلنده (آشی قلعه) قریه‌سنی ترکله صاغندن (قره قولاق) قریه‌سندن کچن اوفق‌تابعنی آلوب طار بربوغازه دخول ایتمك اوزره جنوبه دونوب ینه صاغندن (پولق) صوینی بعدالاخذ (کوتور) نام کوپری التندن کچوب رورکار طرفندن (ترجان) صوینی اخذ ایدر.

(ترجان)چایی : بیك کول طاغندن نبعانله(پارماقسز) قریه‌سندن کچوب صاغندن (مماخاتون) قریه‌سنی ترك ایلیه‌رك فراته منصب اولور.

فرات، صاغنده (حیبجه) بوغازینی ترکله ارزنجان اووه‌سنه دخول ایدوب اوفق دره‌لرله اسقا اولنان بواووه‌نك وسطنده ونهرك صاغ ساحلی اوزرنده (ارزنجان) شهرینی ترك وشهرك روزکار جهتندن کلان (چارداقلی)صوینی صاغندن آلوب براسکی قلعه‌سی بولنان (کماح) قارشوسنده برکوپریدن مرور ایدرك صاغ طرفدن (قوری چای) موقعندن کچن (قره بوداق) صوینی بالاخذ (پنکاه) قریه‌سندن کچه‌رك (خرپوت) ولایتنه داخل اولور.

مراد نهری

(فراد) نهرینك ایکنجی قولی اولان (مراد) (٥٠٠) کیلو مترو امتدادنده اوله‌رق باشلیجه ایکی چاییك اجتماعندن حاصل اولور.

بری شرقدن کلان اصل (مراد) صویی اولوب (آلا طاغ) دن ظهورله (دیادین) قصبه‌سندن کچوب (قره کلیسا) قصبه‌سنی صاغنده ترك ایدر.

دیکری غربدن کلان (شریان) صویدر که :

(شریان) طاغندن چیقوب (آلاشکرد) اووه‌سنی بعداً لقطع (منلا سلیمان) و (طوپراق قلعه) موقعلرندن پچن تابعلری اخذ ایدوب قره‌کلیسانك روزکار طرفندن مراد چایله برلشیر.

مذکور چایلر برلشدکدن صوکره (مراد) نامیله جنوب غربی‌یه دوغری عارضه‌لی و منبت برحوضه داخلنده جریان ایتمك اوزره (وان) و (تبلیس)ولایتلرینه دوغری کیدر.

چوروخ صو

(٣٥٠) کیلو متره قدر ممتد اولوب (خوشه‌بیکار) و (قوپ) طاغلرندن حاصل اولان (مصاد) و (قوپ) نامرنده ایکی صودن مرکب اولمق اوزره (بایبورد) قصبه‌سندن پچه‌رك صول طرفدن (لوری) قصبه‌سندن و (خرت) ایله (بالاخور) موقعلرندن پچن ایکی قولدن متحصل بر تابع اخذ ایدر. [*]

بعده چوروخ صو (اسپیر) قصبه‌سندن و لازستان طاغلرینك جنوب طرفلرینی طولاشه‌رق برچوق بیوك و کوچك قریه‌لر یقیندن پچدکدن صکره صاغ طرفندن

[*] خرت قریه‌سی جوارنده (١٢٤٥) سنه‌سی برروسیه قول اردوسی عثمانلولر طرفندن اجرا قلنان برصو طاشرمه‌سی ترتیبیله کاملا منمحل ایداشیدی.

(ظورطوم) قریه‌سندن کچن (طاوس کرد) چایی آله‌رق روسیه ممالکنک قافقاسیه قطعه‌سنه داخل اولور .

طاوس کرد چایی : (دوملی طاغ)دن حاصل اولوب روسیه‌لویه ترك اولنان (زیمان) و (اولتی) موقعلرندن کچه‌رك صاغ طرفندن صوغانلی طاغك جهت شمالیه‌سنده کائن بوغازدن چیقوب (بازدیز)دن کچن (بازدیز) صوینی وصوکره (پنك) چاینی اخذ ایدرك (طاوس کرد) قصبه‌سنی صاغنده ترکله نهره قاریشیر .

(طاوس کرد) نام دیکر (اولتی) چاینك نقطهٔ تلاقیسنه دکن شمال شرقی‌یه دوغری جریان ایتمکده اولان (چوروخ صو) شماله دونه‌رك (آرتوین) و (غونیه) موقعلرندن کچوب باطومك جنوب جهتنده قره دکزه منصب اولور .

آراس چایی

بوچای : ارضرومك جنوبنده بولنان (پالان دوکن) طاغلرندن چیقه‌رق شرقه دوغری جریانله (حسن قلعه) و(مجنکرد) موقعلرینی صواندن و(دلی بابا) موقعنی صاغندن سقی ایدن کوچك تابعلرینی بعدالاخذ قافقاسیه ممالکنه داخل اولور .

استاتستیق

ذکور (۲۹۵۷۸۳) اناث (۲۵۵۵۶۲) اوله‌رق تقریباً نفوس موجوده‌سی (۵۱۳۴۵) در.

یوللر

مرکز ولایت اولان ارضرومه باشلیجه ایکی جهتدن یول کلیر.

(۱) درعلیه‌دن کلان جاده اووب (قسطمونی وسیواس ولایتلرنده تعریف اولندی) (سیواس) شهرندن چیقه‌رق (۳۸س) (عربکیر) و عربکیردن (۲۳ س) (ارزنجان) (مرتکلی) (ماماخاتون) (تشخاله) (ایکی کوی) (ایلیجه) موقعلرینه قدر فرات نهرینك صاغ ساحلنی تعقیب ایدرك (ایلیجه) قریه‌سنده نهر مذکوری کچوب (ارزنجاندن ۳۲س) (ارضروم) شهرینه کلیر.

(۲) (طربزون) ولایتندن کلان یولدرکه (ولایت مذکوره‌ده (بالاخور) موقعنه قدر تعریف اولندی.) بالاخوردن صوکره (طربزوندن ۳۶ س) (بایبورد) (قوج پیکار) و (ایلیجه) قریه‌لرندن کچوب (بایبورددن ۲۴س) (ارضروم) شهرینه کلیر.

ارضرومدن باشلیجه بش استقامته یول کیدر.

(١) روسیه‌نك تحت اداره‌سنده بولنان قافقاسیه قطعه‌سنه کیدن یوللردرکه اوچ جهتدن ممالك مذکوریه داخل اولورلر.

برنجی: ارضرومدن چیقوب آراس چایی اوزرنده بولنان (حسن قلعه) موقعنه کلوب مذکور چایی تعقیب ایله (قارص) موقعنه دوغری کیدر. بو یولدن حسن قلعه موقعندن برقول ایریلوب (آرپه) چاینی کچوب (اجیازین) موقعنه اوغرایوب ایران ممالکنه دوغری کیدر

ایکنجی: (حسن قلعه) موقعنه قدر برنجی قول ایله کیدر بعده شماله دوغری آیریلوب (آدهان) موقعنه متوجهاً امتداد ایتمك اوزره روسیه ممالکنه داخل اولور.

اوچنجی: ارضرومدن شماله دوغری کیدرك ایلیجه موقعنده فرات چاینی کچوب (چوروخ صو) اوزرنده بولنان (اسپیر) موقعنه کله‌رك نهر مذکوری تعقیب ایله (باطوم) جهتنه دوغری ممتد اوله‌رق مذکور ممالکه داخل اولور.

(٢) ارضرومدن چیقوب (طرتوس) (آق ویران) قریه‌لرندن کچوب (ارضرومدن ٢٢ س) (خنیس) قصبه‌سنه کله‌رك وان ولایتنه دوغری امتداد ایدر.

(۳) ارضرومدن (قره کلیسا) یه اوغرایه‌رق (مراد) چاینه کلوب ساحلی خذاسنجه کیدرك (آرارات) طاغلرینك اتکارندن و (دیادین) قصبه‌سندن کچوب (بایزید)ه کلیر . بعده ایران قطعه‌سنه دوغری امتدادایدر .

بایزیددن برقول ایریلوب روسیه ممالکنه کیدر .

(٤) تبلیس ولایتنه کیدن یوللردر .

بری ارضرومدن چیقوب (اخنوس) اووه‌سندن کچه‌رك ، دیکری (بیك کول) طاغلرینك اتکارندن طولاشه‌رق (مراد) چایینی کچوب (ارضرومدن ٢٤ س) (کیغ) قریه‌سنه که‌رك تبلیس ولایتنه دوغری کیدرلر .

(٥) دیار بکره کیدن یولدرکه . ارضرومدن چیقه‌رق فرات نهری کنارنجه (ارزنجان) قصبه‌سنی صاغنده ترك ایدوب (بیك کول) طاغلرینك اتکارندن کچه‌رك دیار بکره دوغری کیدرك بویول حلب جهتنه امتداد ایدر .

منفرد اوله‌رق هرجهته یوللر وار ایسه‌ده باشلیجه‌لری ارزنجاندن (۳۳ س) (خرپوت) و (۳۸ س) (دیاربکر) شهرلرینه یوللر واردر .

حاصلات وصنایع

بوولایتك حاصلات ارضیه‌سی بغدای ، اربه ، چودار ،

نخود، داری، انواع فواكه، دخان، قوزی اوزوم، مازی وكيتره‌در.

حاصلات معدنيه‌سی مفقود حكمنده‌در. بعض ملحقاتنده هرنوع معدن بولنور ايسه‌ده مستور اولوب انجق جنوب جهتلرنده قرمزی، صاری، سياه مرمرلر اخراج اولنور.

نفس ارضرومده دوكه‌جيلك صنعتی ايلريده اولوب اعلا شمعدانلر و ادوات نحاسيه ياپيلير. ايپك، پاموق و يوك قماشلر ايله كليم و بز نسيج اولنديغی كبی آلات جارحه‌دن قليج وبچاق دخی اعمال اولنور.

پولتيق

ارضروم ولايتی اراده‌جه اوچ سنجاغه تقسيم اولنمشدر. مركز ولايت ارضروم شهريدر.

(١) ارضروم سنجاغی: اسپير، بايبورد، حسن قلعه = پاسين، خنيس، بالاخور.

(٢) ارزنجان سنجاغی: كماخ، ممماخاتون، مازكرد، ملك شريف.

(٣) بايزيد سنجاغی: ديادين، قره كليسا، اوچ كليسا، طپراق قلعه = آلاشكرد.

قضالرك ملحقاتلری

اثار عتیقه و تاریخی

ارضروم ولایتنك بولندیغی موقعه ازمنهٔ قدیمه‌ده (ارمنستان) اطلاق اولنور ایدی میلاد عیسی (ع م)دن (٤٠) سنه صوکره بو ولایتك سکنهٔ قدیمه‌سی بولنان ارمنیلر دین خرستیانیه‌یی قبول ایدرك (١٤)نجی عصرده یعنی (٢١٧) سنه قدر بورالرده اجرای قرالیت ایدوب بعده عجملرله ایتدکاری محاربات عدیده‌ده مغلوب اوله‌رق سلطنتلرینی غائب ایتدکارندن ترك وطن ایدرك بعضیلری روسیه ، عجمستان و اناطولی حوالیسنه التجا ایتمشلردر.

(الیوم آسیای عثمانیده بولنان ارمنیلرك مقداری پراکنده اوله‌رق (٢,٠٠٠,٠٠٠) نفوس مقدارنده‌در)

مرکز ولایت اولان (ارضروم) شهری استانبولك (١٥٨) ساعت جهت شرقیه‌سنده اولوب درونده ابنیهٔ جسیمه وجوامع عالیه ایله برباب مکتب رشدی عسکری ایله ملکی ومدارس رفیعه یی محتوی برشهر قدیم اولوب موقعنك مرتفع بولنمسی سببیله میوه‌لی و میوه‌سز اغاجلردن بری بولنوب روسیه وعجمستان حدودلری یقیننده اولندیغندن اهمیت موقعیه‌سی جهتیله اصول جدیده اوزره متعدد استحکاماتی حاوی بولندیغی کبی تجارتجه دخی برمرکزدر.

اولری بوشهر برقاچ دفعه روسیه‌لی طرفندن ضبط اولنمش ایسه‌ده تکرار استرداد قلنمشدر.

داخل ولایتده مشهور اولان شهرلردن بری ارضرومك (۳۲ ساعت) غرب طرفنده (ارزنجان) اولوب موقعنك اهمیتنه مبنی شمدیکی حالده دردنجی اردوی همایونه مرکز اتخاذ قلنمش واطرافی باغ بغچه ومیوه‌لی اغاجلر ایله محاط بولنمشدر. متعدد قشله وابنیهٔ عسکریه ایله مزین اولوب برر باب عسکری وملکی اعدادیه ورشدیه مکتبلرینی محتویدر.

(۱٤) نجی عصرده دولت علیهٔ ابد مدتك خاصه اردوسی مرکزی اولوب (۸۷۸) (۱٤۷۳) سنه‌سنده عثمانلو اردوسی دیاربکر وارضروم حوالیلرنده اجرای حکومت ایدن آق قیونلی (اوزون حسن) ی بوشهر پیشگاهنده بوزمشدر.

(بایزید) شهری ارضرومك (٤۸) ساعت شرق جنوبنده اولوب (ییلدیرم بایزید) خان حضرتلری طرفندن برطاغ اتکنده بنا ایدلمش ومعموریته یوز طوتمش ایکن حرکت ارضیه ومتعدد محاربه‌لر خراب ایتمشدر.

درسیم ولایتی

طبیعی

درجه و حدود

(۳٦) درجه (٤۰) دقیقه ایله (۳۸) درجه طول شرقی و (۳۸) درجه (٤۰) دقیقه ایله (۳۹) درجه (٤۰) دقیقه عرض شمالی آره‌سنده‌در.

شمالاً — ارضروم ولایتنك ارزنجان سنجاغیله.

شرقاً — بتلیس ولایتیله.

جنوباً — خرپوت ولایتیله.

غرباً — سیواس و بر مقدار خرپوت ولایتلریله تحدید اولنمشدر.

طاغلر

بو ولایت بتون طاغلق اولوب جسیم اولنلری.

(۱) موزور — یاخود — منظور طاغیدر که ارضروم ولایتی حدودی اوزرنده‌در.

(۲) (قوخوس) طاغی اولوب بتلیس وارضروم ولایتلریله بو ولایتك حدودینی تشکیل ایدرك موزور طاغیله کسب اتصال ایلر.

نهرلر

درسیم ولایتنده مشهور اوله‌رق جریان ایدن نهر

بوقدر یالکز (مراد) نهرینك تابعلری اوله‌رق ایکی اوفق چای اقار .

(۱) (بیك کول) طاغلرینك شعباتندن اولان (قوخوس) طاغلرندن ظهور ایله (جیندریس) اووه‌سندن و (ملکخان) قریه‌سی صاغنده ترکله (کوشمر) موقعندن و (کیغی) اراضیسندن بالمرور پری قصبه‌سنه کلن (ایشیغ) صویی .

(۲) (اووه‌جق)دن کلن (منظور = موزور) صویی اولوب (پلومر) و (قزیل کایسا) قریه‌لرندن کچن چایلرك اجتماعدن متحصل اولوب (مازکرد) قصبه‌سی صول و مرکز ولایت اولان (خوزات) قصبه‌سی صاغ تابعلری اوزرنده براقدقدن صوکره بودخی (پری) قصبه‌سنه کلوب (ایشیغ) چایله برلشه‌رك معمورة العزیز ولایتندن مراد نهرینه آقار .

استاتستیق

(۳۰۰۴۲) ذکور (۲٤٤۹۹) اناث اوله‌رق جمعاً (٥٤٥٤۱) تحریر اولنمشه‌ده آلان ختام بولیوب دیکر طرفدن تحریر اولنمقده‌در .

یوللر

بو ولایتده منتظم یول اولمیوب انجق (کچی یولی) تعبیر اولنور طار طریقلر واردر . باشلوجه‌لری :

(١) ارزنجاندن (اووه‌جق) قصبه‌سنه اوغرایوب مرکز ولایت اولان (خوزات) قصبه‌سندن بعد المرور (شیخ هوزو) و(چارسنجاق) موقعلرندن یچه‌رك خرپوت ولایتنه کیدر.

(٢) (شیخ هوزو)دن (تمران) (تپه‌کوی) موقعلرندن یچوب ینه مزکور ولایته داخل اولور.

حاصلات و صنایع

بوولایتك ذکری سبقت ایتدیکی وجه‌ایله اراضیسی طاغلق اولمسندن حاصلات ارضیه‌جه زنکین دکلدر.

صنعتجه دخی اهالیسی بی بهره درلر یالکز عبا قیلقلو بعض قماش نسج ایده‌بیلورلر. الآن نیم بدویتده اولان اهالیسی شجیع اولوب رعیٔ حیوانات ایله مشغولدرلر. بوحاللرندن قورتارلمق ایچون دولتجه کورینان لزوم اوزرینه ارضروم ولایتنه بوولایت سنجاق وقضا اوله‌رق تابع ایکن تفریق اولنه‌رق ولایت صره‌سنه یچیرلمشدر.

پولتیق

درسیم ولایتی امور اداره‌جه ایکی سنجاغه تقسیم اولنمشدر. مرکز ولایت (خوزات)قصبه‌سیدر.

(١)درسیم سنجاغی - کیغی، اووه‌جق، چارسنجاق، شیخ هوزو، چشکرك.

(٢) مازکرد سنجاغی — قزیل کلیسا، تمران. قضالری ملحقاتلریدر.

وان ولایتی

طبیعی

درجه وحدود

(٤٠) درجه (٢٠) دقیقه ایله (٤٢) درجه طول شرقی و(٣٨) درجه ایله (٣٩) درجه (٢٠) دقیقه عرض شمالی بیننده بولنمشدر.

شمالاً — ارضروم ولایتیله.
شرقاً — عجمستان ایله.
غرباً — بتلیس ولایتیله.
جنوباً — حکاری ولایتیله تحدید اولنمشدر.

طاغلر

(١) آیت کریمه‌ده ذکریله کسب شرف ایلیان (جودی) طاغلریدرکه اطرافنه متعدد قوللر نشر ایدرك بوولایتك بتلیس وحکاری ولایتلریله اولان حدودی اوزرنده‌در.

(٢) ارضروم ولایتنك بایزید سنجاغیله حدودی تشکیل وعجمستان ایله بوولایتك میانه‌سنده (طاندرلق) طاغلریدر.

(٣) ارضروم وبتلیس ولایتلریله بوولایتك حدودی اوزرنده بولنان (بیك کول) طاغلری وشعباتی.

(٤) وان کولنك ساحل غربیسنده (نمرود) طاغی.
(٥) (سیپان = سبحان) طاغی اولوب وان کولنك شمال جهتنده‌در.

نهرلر و کوللر

وان ولایتنده جریان ایدن جسیم نهر اولمیوب یالکز وان کولنی پیدا و حوضه‌سنی تشکیل ایلیان برقاچ اوفق چایلر جاریدر.

وان کولی حوضه‌سی

وان کولی: برمثلث شکلده کبی اولوب (۳٦۹۰) کیلو مترو تربیعنده و (۳۸٥) کیلو مترو محیطنده‌در.
سطح بحردن (٦۲٥) مترو ارتفاعنده بولنوب (۲٥) مترو درین برلری اولدیغندن سیر سفائنه قابلیتلیدر. کولك ایکی طرفی جبال مرتفعه و یوکسك یایلالر ایله محاط اولوب باقی قلان اوچنجی یعنی شرق طرفی ایران حدودینه دکین ممتد اولدیغی حالده کردلر طرفندن اسکان اولنان مرتفع بر یایلا ایله احاطه اولنمشدر. کولك هیچ بر ایاغی اولمدیغی جهتله صویی طوزلی اولوب ترکیبنده (کبرتیت سود) بولندیغندن درونده بالق یاشایه‌مدیغی کبی کایت اوزره (لاتیرون) اخراج اولنور. بو کول متعدد چایلر اخذ ایدرسه‌ده انجق تبخر ایدن صویك یرینی طولدیره بیلورلر.

درونده (اخطامار) (قدوج) (آرد) (لیم) اسملریله درت اطه موجوددر.

(سبحان) و (نمرود) نام جبال مرتفعه ایله محاط اولان شمال و شمال غربی ساحللرنده بطاقلق ایچنده (آرجیش) و (عادلجواز) قصبه‌لری و صارپ اولان غرب ساحلنده نازك كولنك ایاغی قربنده (اخلاط) و بتلیسك اسكله‌سی بولنان (طادوان) قصبه‌لری واردر. و برقاچ كوچك چایلرك ظهور ایلدیكی مرتفع (غارجیكان) و (قارقار) یایلالریله احاطه اولنان جنوب ساحلنده (المالی) و اخطامار اطه‌سنك قارشوسندن برقوی داخلنده (واسطان) قصبه لری بولنور.

ساحل شرقیده برپایلا ایله محدود براووه بولنوب (انكیل — یاخود — خوشاب) چایی بو اووه‌دن حاصل اولوب محمودیه قصبه‌سندن مرورله كوله قاریشیر بو چایك منصبندن صوكره شماله طوغری (آرتمید) قصبه‌سی و یانلری قوله‌لی ایكی قات دیوارله محاط (وان) شهری بولنور.

بعده (بوغازكسان) دن كچن و (شمس الدینلی) عشیرتنك اسكان ایتدكاری موقعلری اسقا ایدن (مارمید) صویی منصبی و شمال شرقی اوجنده (باركیری) قصبه‌سندن كچن (صغوق صو) منصبی بولنور. (صغوق صو) اوزرنده

ارضرومدن وانه کلن جاده اوزرنده (بند ماهی) نامنده کارکیر برکوپری موجود اولدیغندن مذکور صویه (بند ماهی صویی) دخی دینور.

کولك طرف شرقیسنده کی یایلاده برطاقم کوچك چایلر ایله (ارجك — ارجاغ) قریه‌سی کنارنده اوفق کوللر بولندیغندن کرد قبیله‌لری باخصوص (حیدرانلی) و(شمس الدینلی) قبیله‌لری مذکور یایلاده اسکان ایدرلر. وان کولنك شمالنده (نازك) اسمنده اوفق برکول بولنوب کوچك برجدول واسطه‌سیله فضله صولری کوله دوکولور.

برده (شت)نامیله اوفق برایرمق (خوشاب)قصبه‌سی جنوبندن ظهور ایله (بیدار) قریه‌سندن چکه‌رك بتلیس ولایتنده دجله نهرینه منصب اولور.

استاتستیق

(٦٨٨٣١) ذکور (٤٧٩٩٣)اناث اوله‌رق جمعاً (١١٦٨٢٤) نفوس موجوده‌سی واردر.

یوللر

(١) ارضرومدن کلان یولدرکه (خنیس) موقعنه قدر (ارضروم ولایتنده تعریف اولنمشیدی) (خنیس) موقعندن (٤٢ س) (وان) شهرینه کلمك اوزره

وان کولنك شمال شرقی اوجنده بولنان (بارکیری) قصبه‌سنه اوغرایه‌رق شهر مذکوره کلیر .

(٢) (وان) دن چیقه‌رق کولك جنوب ساحلنی طولاشمق اوزره (امیك) (میری) (جانیك) (ارنیس) موقعلرینه اوغرایوب (آرجیس) قصبه‌سنه کلیر . بعده (عادلجواز) و (اخلاط) موقعلرندن کچه‌رك (بتلیس) ولایتنه کیدر .

(٣) واندن (ملازکرد) قصبه‌سنه اوغرایوب ارضروم ولایتنه ، وبشقه برطریقده (قوندوز) موقعندن کچوب ولایت مذکوره مضافاتندن (بایزید) موقعنه کیدر .

(٤) (انکیل) (واسطان) (المالی) موقعلرینه اوغرایوب بتلیس ولایتنه داخل اولوب بتلیس شهرینه کیدر .

(٥) (بوغازکسن) ایله (سرای) قصبه‌لرندن و (قطور) ناحیه‌سندن کچوب عجمستانه کیدن یولدر .

(٦) (هزستان) و (خوشاب سیل) قریه‌لرندن کچوب (حکاری) ولایتنه کیدر .

حاصلات و صنایع

حاصلات : وان ولایتك اراضیسی ایکنجی درجه‌ده محصولدار اولوب هرنوع حبوبات یتشدیرر ازجمله مرجك ، فصولیه ، بامیه ، جویز کلیت اوزره حاصل

اولور. وان کولندن حصوله کلان (سوده) صابون اعمالنه یرادیغندن کلی اخراج اولنور.

صنایع: عجم تقلیدی (شال) وقیلدن معمول (شیاق) وبعض ادوات بیتیه وخصوصیله (صوف) تعبیر اولنور اعلا ودیانقلی قاشلر ومنسوجات حریریه اعمال اولنور.

پولیتیق

ادارهجه وان ولایتی ایکی سنجاغه تقسیم اولنمشدر مرکز ولایت وان شهریدر.

(١) وان سنجاغی: خوشاب ـ یاخود ـ محمودیه، واسطان، بارکیری، افران، پالو، موکس، قارچیکان وشمس الدینلی عشیرتی.

(٢) آرجیس سنجاغی: عادلجواز، ملازکرد، وارطو قضالری ملحقاتلریدر.

اثار عتیقه وتاریخی

وان ولایتی زمان قدیمدن بری معروف اولوب طوفاندن صکره حضرت نوح (ع م) بوحوالیه نزول ایتدیکندن تاریخلرك صحیفهلرینی اشغال ایتمکدهدر.

وان شهری مرتفع برقیا اوزرینه بنا اولنمش قدیم براثر اولهرق غایت متین بر قلعهسی بولنوب هواسی لطیف وهرنوع میوه یتشمکده ومتعدد جامعلر و مدرسهلر

موجوددر. صنعتجه ذکره شایان اثرلر دکلسه‌ده ولایتك هرطرفنده اراندیغی حالده آثار عتیقه بولنور. یالکز هجرت نبویه‌دن اوچ عصر مقدم بنا اولنمش برمناستر وان کولنك درونده بولنان (اخطامار) اطه‌سنده آلان معمور اولوب اوچ ارمنی (قاتوغیغوس) لرندن برینك اقامتکاهیدر.

حکاری ولایتی

طبیعی

درجه وحدود

(٣٩) درجه ٥(٢) دقیقه ایله (٤٢) درجه (٢٠) دقیقه طول شرقی و (٣٧) درجه ایله (٣٨) درجه (٢٠) دقیقه عرض شمالی آره‌سنده‌در.

شمالاً — وان ولایتیله.

شرقاً — عجمستان ایله.

غرباً — وان ودیاربکر ولایتلریله.

جنوباً — موصل ولایتیله محدوددر.

طاغلر

بوولایتك حاوی اولدیغی اراضینك اکثری جهتلری طاغلق اولوب مشهورلری.

(١) جودی سلسله‌سی شعباتندن اولان (قورغی) طاغی اولوب (ایجادیا) قصبه‌سی جوارنده‌در.

(۲) (شینا) طاغی اولوب (چوله مرك) قصبه سی طرفلرنده در .

(۳) غایت مرتفع و مشهور اولان (چلو = جلوی) طاغلریدرکه قوجخانه قضاسی جوارنده در .

(٤) عجمستان ایله حدود اوزرنده بولنان (قطور) طاغلریدر .

نهرلو

بو ولایتده مشهور اولەرق یالکز (زاب الکبیر) ایرماغی جریان ایتمکده در .

بو ایرماغ (۳۹۰) کیلومترو امتدادنده اولوب (ژه ی) صوبی نامیله ایران حدودنده کائن قطور طاغلرندن حاصل اولەرق (الباق) اراضیسنی قطع ایتمك اوزره ابتدا غرب جنوبه آقوب الباقك مرکزی بولنان (باش قلعه) قصبه سنی صاغنده براقیر .

صولدن (کورا) اراضیسندن کلان و مرکزی بولنان (دیزه) قریه سندن کچن (نهیل) چایی آلیر . بعده (زاوی) صو نامیله حکاری اراضی حالیه سنی قطع ایتمك اوزره کردلره (نسطوریه) خرستیانلرینك اسکان ایتمش اولدقلری متعدد قوله لری حاوی طاغلق بر مملکتدن و غایت طار و صارپ برواددن جریان ایدر صاغ ساحلنده حکارینك مرکزی بولنان (چوله مرك) قصبه سیله (آشیته)

قريه‌سنى ترك ايدوب شرق جنوبه توجه ايدر . صاغ طرفندن (داووديه) قصبه‌سيله يوكسك بر قلعه‌يه حاوى و مرتفع بر اووه‌ده كائن (عماديه) قصبه‌سى يقيننده‌ن كچن (غاره) صويني و (زيبارى) نك مركزى اولان (ريزان) موقعى اوكنده‌ده (شمدينان) ياپلاسندن كلن و (برادوست) قضاسـنه مركز (كروى) موقعيله (شيروان) دن كچن (اوقاق) چايني الدقدن صـوكره بر منحنى تشـكيليله ينه غرب جنوبه دونوب موصـل ولايتنه داخل اوله‌رق جريان ايدر .

بو منحنى موقعنده سلسله‌ٔ حدوديه اوزرنده (شيخوا) طاغنك جنوبنده‌كى (كانه‌شين) بوغازندن حاصل اولوب صارپ بر تپه اوزرنه مبنى و بر قلعه‌يى حاوى (رواندز) قصبه‌سندن كچن (رواندز) چايني آلير . بعده دياربكر ولايتنه داخل اولور .

استاتستيق

يوللر

(١) وان ولايتنده ذكر اولنان و واندن بو ولايته كلان طريق (خوشاب) موقعنه قدر تعريف اولنمشـيدى . خوشـابدن بعدالمرور (واندن ١٩ س) (باش قلعه) يه كلوب ايكى‌يه آيريلير . برى (دير) و (شمدينان) موقعلرندن كچه‌رك . ديكرى (كروى)

(باش قلعه‌دن ٢١ س) موقعندن و (چال) قریه‌سندن مرور ایدرك؛ موصل ولایتنه داخل اولورلر.

(٢) ینه (باش قلعه)دن (قوچخانه) (چوله‌مرك) (بیت الشباب) (عمادیه) موقعلرینده اوغرایه‌رق کذا موصل ولایتنه کیدر.

بونلردن ماعدا غیر منتظم یوللر موجود ایسه‌ده طاشلق وقیالق ارالرنده طار اولدقلری کبی کوجلکله کچیله‌بیلدیکندن شایان ذکر دکلدرلر.

حاصلات و صنایع

حاصلات: بو ولایتك اراضیسی زراعته صالح ایسه‌ده اهالیسنده اوهوس کوریلمز. زیرا رعی حیوانات ایله امرار وقته الشمشلر.

صنایع: بو جهتده زراعته اولان یعنی اولمیان ارزولری کبی‌ده دکل هیچ بر صنعتله اشتغال ایتمزلر. تجارتلری جوار ولایتلر ایله حیوان آلش ویریشندن عبارتدر.

مارالعرض اراضیسنك قوهٔ انباتیه‌سی نظر تدقیقه النه‌رق ترقی ایتدیرلمسی و عجمستان حدودی اوزرنده بولنمسی باخصوص کردستانك مرکز اجتماعی اولمسی سببیله وان ولایتنه ملحق ایکن افراز اولنه‌رق ولایت تشکیل ایدلمشدر.

پولتیق

حکاری ولایتی امور ادارەجە اوچ سنجاغە منقسمدر مرکز ولایت (چولەمرك) قصبەسیدر .

(١) حکاری سنجاغی : چولەمرك، چال، عمادیە .
(٢) کوار » : شمدینان، اورمان، دیرقلعە .
(٣) الباق » : باش قلعە، نوردوز، کروی، قوجخانە . قضالرینی محتویدر .

بتلیس

طبیعی

درجە و درجە

(٣٨) درجە ایلە (٤٠) درجە (٢٠) دقیقە طول شرقی و (٣٧) درجە (٤٠) دقیقە ایلە (٣٩) درجە (٢٠) دقیقە عرض شمالی اراسندە در .

شمالاً -- ارضروم ولایتیلە .
شرقاً — وان ولایتیلە .
غرباً — دیاربکر و معمورة العزیز ولایتلریلە .
جنوباً — دیاربکر ولایتیلە . محدوددر .

طاغلر

(١) وان کولی ساحل غربیسندە و وان ایلە بتلیس ولایتلری حدودی اوزرندە بولنان (نمرود) طاغیدر .

(٢) ینه بو جهتده اولان (زرنیق) طاغلریدر .

(٣) ارضروم ولایتیله اولان حدود اوزرنده مشهور (بیك کول) طاغلریدر .

(٤) (بتلیس) ایله (موش) شهرلری بیننده (سونیسان)طاغلری

(٥) (کیو) و (سولیوا) سلسله‌سی اولوب ولایتك جنوب‌شرقی جهتنده بولنه‌رق (وان)و(دیاربکر) ایله بتلیس ولایتلری حدودلری اوزرنده در .

نهرلر

بو ولایتده جریان ایدن مشهور نهرلر (مراد — — یاخود — فرات شرقی) ایله (شط — یاخود — بهتان) صولرینك بر قسملریدر .

مراد چایی : (ارضروم ولایتنده تعریف اولندیغی اوزره) (قره کلیسان)دن چقوب جنوب غربی‌یه دوغری عارضه‌لی و منبت بر حوضه داخلنده جریانله وان ولایتنه داخل اولوب صولنده (خور) قریه‌سنی ترك و (بالنوس) قریه‌سندن کچن (بادشانق) صوینی اخذ ایدرك غربه‌دونوب (ملازکرد) قصبه‌سنی صولنده براقه‌رق و صاغنده ایکی صودن مرکب (طوزله) چایینی آلیر .

بعده (بولانیق) قضاسیله بجید محلی اولان (یونجه)

و (لیز) قصبه‌لرینی صولنده ترك ایدوب صاغطرفدن (وارطو) ناحیه‌سنی قطع و (کوم کوم) قریه‌سندن مرور ایدن (چاربحور) صوینی بعد الاخذ صارپ اولان (چاربحور) بوغازندن بچمك اوزره جنوبه دونوب خراب بر کارکیر کوپری‌التندن بچه‌رك صولنده (موش) اووه‌سنی براقق اوزره غربه دونر .

فرات ایله ملتقاسنه قدر غربه دوغری آقار . موش اووه‌سی (تبلیس)‌ك شمالندن حاصل اولان (قره صو) ایله اسقا اولوب داخلنده لطیف بر تپه‌نك اطرافنه بنا اولنمش و بوتپه‌نك رأسنده (موش) شهری بولنور .

مراد چایی صاغطرفدن (چاکای کلیسا) دن کلان برتابعله (بیك کول) طاغندن بالظهور (جباقجور)دن بچن (کونك) چایینی آلوب ساحلی اوزرنده (پالو) قریه‌سنی براقوب معمورة العزیز ولایتنه داخل اوله‌رق جریان ایدر .

بورایه قدر وادیسی طار اولان نهر پالودن صوکره کنیشجه بر وادی‌یه چیقارسه‌ده عرضی و حجمی اولقدر تزاید ایتمز .

شط ـ یاخود ـ بهتان صویی

بوصو : حکاری ولایتنده تعریف اولدیغی اوزره

حكارینك شمالنده (نور دوز) یایلاسندن چیقوب (شیتاق) دن بالمرور غربه دوغری جریانله صاغطرفدن (مكس = موكس) قریه‌سندن كلن (مكس) صویی آلوب مرتفع طاغلر اره‌سنده طار برواديیه مبنی (سعرد) قصبه‌سنی تركله جنوبه دونر . و (وان) كولنك غرب جنوبی جهتنده‌كوله (١٠) كیلو مترو بعدنده برمنبعدن چیقدیغی ایچون مذكور كولك ازمنهٔ قدیمه‌ده ایاغی ظن اولنان و (خیزان) ارضیسی صولنده (موطكی)یی‌ده صاغنده ترك ایدن(بتلیس) صویی دخی صاغندن آلوب (٢٠٠) كیلو مترو امتداد ایدرك (دجله) ایله برلشیر .

بورایه قدر منبعندن (شط‌ك) طولی (٢٦٠) كیلو مترو اولوب مراد صویی فرات نهرینك برقولی عداولندیغی كی(بهتان) صویده كرك حجمنك وكرك طولنك زیاده‌لكنه مبنی دجله‌نك برشرقی قولی اعتبار ایدلمكده‌در .

ایستاستیق

آلان تحریری ختام بولمیوب (ذكور) (١٥٤٣٦٦) اناث (١٢٢٦٣٢) اوله‌رق جمعاً (٢٧٦٩٩٨) نفوس تحریر ایدلمشدر .

یوللر

(١) ارضرومدن كلن طریقدركه (خنیس) موقعندن (٤٣ س) موش بعده بتلیس شهرلرینه كلیر .

(٢) بنه (خنیس) موقعندن چیقه‌رق وان کولینك ساحلنده (اخلاط) قصبه‌سنه کلوب کولك ساحلنی تعقیب ایلیه‌رك (تادوان) قصبه‌سندن بعدالمرور (بتلیس)ه واصل اولور.

(٣) ارضرومدن دیار بکره کیدن جاده اولوب (بیك کول) طاغلرینك شرق اتکلرندن طولاشوب مراد صوینو بعدالمرور (موش) موقعنه کلوب بعده (موشدن ٣٣ س) دیار بکر ولایتنه مربوط (لیجه) قصبه‌سنه دوغری ممتد اولور.

(٤) (بتلیس)دن دیار بکره کیدن طریقلردر. بری بتلیسدن چیقوب سعرد سنجاغنه داخل اوله‌رق (موتی) و (تل) قضالرندن کچوب. دیکری (رضوان) موقعندن مرور ایدوب مذکور ولایته کیدرلر.

(٥) بتلیسدن(ناروان) (ایروان) (موش)(بولانیقلر) و(صاسون) موقعلرندن مرور ایدوب درسیم ولایتنه کیدن یولدر. صاسوندن آیریلان بریول(آرطوه)و(شیریان) قریه‌لرینه اوغرایوب (رضوان) قضاسنه داخل اولور.

(٦) سعردن(٣١ س) دیار بکره کیدن یولدر.

بو یوللر جاده و منتظم اولمیوب انجق اهالیسندن حیوانات ایله نقل اشیا ایده بیلملرینه مساعد درجه‌ده‌در.

حاصلات و صنایع

حاصلات : ولایات سائره مثللو هر نوع حبوبات یتشدیرمکه بوولایتك اراضیسی مساعددر . خصوصیله میونك هرجنسندن اعلالری حاصل اولمقده‌در . هله (قایسی)نك لطافتنه هیچ بردیه‌جك یوقدر .

طاغلرنده سیاه و پنبه مرمر معدنلری بولنوب یالکز اهالیسی خانه‌لرینك اعمالنده احتیاجلرینه قدر اخراج ایتمکده‌در . زیرا اسباب نقلیه مفقود بولندیغندن کلیت اوزره اخراج اولنه‌میور . موش جوارنده دکرمن طاشنی اعمالاتی ایلریده‌در . تبلس وسعردایله حوالیلرنده شیاق ، کلیم ، بز اعمال اولندیغی کبی ایپك منسوجاتی و تبلیس بزی مشهوردر .

پولتیق

تبلیس ولایتی اداره‌جه درت سنجاغه منقسمدر . مرکز ولایت تبلیس شهریدر .

(۱) تبلیس سنجاغی : الالی ، خیزان ، موطکی .
(۲) موش « : وارطو ، بولانیقلر ، ایروان .
(۳) سعرد « : شروان ، رضوان ، اروه ، غرزان .
(٤) کنجه « : (مرکزی صاسون) قلب ، جیاـ قجور . قضالری ملحقاتلریدر .

تاریخی

تبلیس شهری زمان قدیمده ازمستانك الك مهم موقعلرندن اولوب اهمیته تلقی اولنمقده ایدی . مقدملری کرد بکارینك مرکزلری وشمدیکی حالده مرکز ولایت اولوب اطراف وجواری باغ وباغچه وهواسی معتدل وهرنوع قماش نسج اولنمغه مخصوص دستکاهلر موجود اولوب معمور برشهردر .

ولایتك هرجهتنده آثار عتیقه بولنه بیلورسه ده شایان ذکراولان (نمرود) طاغنك بعض طرفلرنده محکوك خطوط قدیمه کورلمکده ایمش .

معمورة العزیز ولایتی

طبیعی

درجه و حدود

(۳٥) درجه (۲۰) دقیقه ایله (۳۷) درجه (۲۰) دقیقه طول شرقی و (۳۷) درجه (۲۰) دقیقه ایله (۳۹) درجه (۲۰) دقیقه عرض شمالی بیننده‌در .

شمالاً — درسیم ولایتیله .
شرقاً — تبلیس ودیاربکر ولایتیله .
غرباً — حلب وسیواس ولایتلریله .
جنوباً — حلب ولایتیله . محدوددر

طاغلر

(١) خرپوت شهرینك جنوب غربیسنده (موشیر) طاغلری.

(٢) (فرات) نهری کنارنجـه جنوب غربی‌یه ممتد (بك) و (بهدینان) طاغلری.

(٣) (راقوس) طاغلریدرکه (مراد) نهری کنارنجه تبلیس ولایتنه طوغری ممتد اولمشدر.

نهرلر وکوللر

بوولایتـده مشـهور اوله‌رق جاری نهر (فرات) و (مراد) نهرلریله ایکی اوفق کول‌واردر.

فرات نهری

(ارضروم ولایتنده تعریف اولندیغی اوزره) کماح قصبه‌سندن صکره فرات نهری بوولایته داخل اولوب (پنکان) موقعندن چکدکدن صکره جنوبه دونوب دیرسك محلنده ینـه صولنـه (چالتـا ـ نام دیکر ـ کومور) صوینی آلیر.

بوچای: سیواس ولایتندن وسیواسك جنوبنـده واقع (دلیکلی‌طاش) بوغازندن حاصـل اولوب قانغال قریه‌سندن کچن برصوایله برلشدکدن صکره (دیوریکی) قصبه‌سنی صاغنده ترك ایدر.

کاحدن اعتباراً طارلشمش اولان نهر صاغ ساحلنده
بر بوغاز داخلنده مرتفع بر محلده (اکین) قصبه‌سنی ترك
واوکنده براخشاب کوپریدن کچر . صکره صاغنده
(عربکیر) قصبه‌سنك یقیننده‌ن کچن (صاری چیچك) یاخود
عربکیر چایی اخذ ایدرك (مراد) نهریله برلشیر .

مراد نهری : (بتلیس ولایتنده پالو موقعنده قدر
ذکر اولندی) پالودن صکره صولدن (خارین کیت)
صویی حوضه‌سی داخلنده مرتفع بر یایلایه مبنی (خرپوت)
شهرینی وبونك یارم ساعت جنوبنده (مزرعه) و (یکی
خرپوت) دینلان (معمورة العزیز) موقعلرینی ترك ایدر .

بعده مراد صاغنده (درسیم ولایتنده ذکر اولنان)
پری صوینی و صاغ ساحلی اوزرنده (پرتك) قصبه
سنی ترك وصولندن (خان کیت) له (آلپاوت) دن کچن بر
تابعی و صاغندن عارضه‌لی براراضیده واقع (چشکزك)
قصبه‌سندن کچن دیکر بر تابع اخذ ایتدکدن صوکره
(قره‌صو) دینلان (فرات) ایله برلشیر .

اشبو تلاقی نقطه‌سندن دجله ایله ملاقی اولدیغی
موقعه دکین (فرات) نهرینك امتدادی (۱۸۰۰) کیلومترو
اولوب کانون ثانیده باخصوص صوینك تسویه‌سی زمانده
(۴) متره‌یه چیقدیغی وقتلر برچوق کردابلر تشکیل ایدر .
(فرات) نهری عرضی (۱۰۰) مترو اولدیغی حالده

کچیدیکی بولنان (کبان معدنی) قصبه‌سنی صولنده براقیر. وصول طرفنده‌کی طاغلرله صیقشمش اولدیغندن غربه طوغری بیوك بر درسك تشکیل ایدرك صاغ طرفندن (ارغوان) قصبه‌سندن مرور ایدن (چاورلی) صویی و(الاچه) ایله (حسن چلبی) و(هکیم خانی) قریه‌لرندن کچن (قوری) چایی وصوکره (طوخمه) صویی آلیر.

طوخمه صویی: بیك بوغا طاغلرندن نبعان ایدوب سیواس ولایتنده جریان ایدرك (کورون) و(دارنده) قصبه‌لرندن مرور وایکیسی آراسنده صاغ ساحلی اوزرنده بولنان (طوخمه) قریه‌سی اوکنده صولدن (دلیکلی طاش) قصبه‌سندن کلن و(اوزون) یایلادن کچن (بالقلی) صوایله برلشوب (آقچه طاغ) ارضیسنه دخول ایدر. صاغ جهتدن (آرغنی) قصبه‌سنی ترك ایدرك صاغدن (سلطان صویو)نی اخذ و(آسپوزی) دینلان (یکی ملاطیه) قصبه‌سیله (اسکی شهر) تعبیر ایدیلان (اسکی ملاطیه) شهرینی بر صاغ تابعی اوزرنده ترك ایدر.

فرات: اووه‌ده اولوب بجید محلی بولنان (ایزولی) قریه‌سی اوکندن مرور ایتدکدن صوکره روزکار طرفندن تقریباً (۱۲۰۰) کیلومتره قدر بر قسمنده (۲۰۰) قدر بیوك وکوجك چاغلیانلر وارایسه‌ده باشلیجه‌لری درت دانه

اولوب الك دهشتلیسی (٥) مترو ارتفاعده این و (١٨٠) مترو طولی اولان (یلان قیاسی) چاغلیانیدر.

(قره كچید) تعبیر اولنان بو محل اناطولی سلسلهٔ اصلیه‌سنك انكساری‌نی ارایه ایدر).

(تلك) قصبه‌سندن اعتباراً فرات نهری جهت شرقیه اولان استقامتنی ترك ایله جنوبه طوغری بر انخالق پیدا ایدر (كیبك طاشی) نام چاغلیانده عرضی (٣٠) مترو قدر طارلشمش ایكن بردنبره (٢٠٠) مترو قدر توسع ایلیوب صولنده (جرمیك) قصبه‌سنی برتابعی اوزرنده براقان (قیزیل جیبق) صوینی آلوب صاغ ساحلی اوزرنده (كركر) قصبه‌سنی ترك وصول طرفدن (زنكیت) صوییله (سیورك) قصبه‌سندن كچن (چام) صوینی بعدالاخذ غربه دونوب صولدن (میللی) نام كردلرك مركزلری اولان (میللی سرای) قصبه‌سنی سقی ایدن برتابعی وصاغ طرفندن (كاخته) صوینی آلیر.

كاخته صوی: (بولام) (اقصو) و (كاخته) نامارنده اوچ قولدن مركب اولوب غایت عارضه‌لی بر مملكتدن. واصل (كاخته) صوی صارپ برموقعده (كاخته) قلعه‌سندن مرور ایدر.

بعده فرات نهری صاغ ساحلنده كچید محلی اولان (صامصاد) قصبه‌سنی ترك ایدوب (قالبورجی) صوییله

(حصن منصور ـ یاخود ـ آدی یمان) موقعلرندن کچن (زیارت چایی) نی بربرله برلشدکدن و (کوکصو) یی ده آندن صوکره صاغندن آلیر.

کوکصو: غایت طاغلق ممالکی قطع ایتمك اوزره (سیوه‌رکی) قصبه‌سندن مرور ایدرك و برخیلی منبت یرلری طولاشوب (بهسنی) قصبه‌سی یقیننده‌ن کچن (دکرمن چایی) نی اخذ ایدر.

فرات نهری صامصاد موقعندن صوکره جریاننده سکته ویرن مانعلردن قورتلدیغندن غایت توسع ایدرك کنیش ویشیللك بروادی دروننده جریان ایلیه‌رك حلب ولایتنه داخل اولور.

کوللر: (١) پالو قصبه‌سی جوارنده (پالو کولی).
(٢) خرپوت شهری جنوبنده (کوجك) کولیدر.

استاتستیق

تحریر نفوس آلان ختام بولمیوب تحریر اولنانی (٣٢٦٨٥٥) نفوسدر.

یوللر

صورت دائمه‌ده ایشلکده اولان یوللردن:

(١) (سیواس) دن کلان طریقدر که (حسن چلبی) (حکیم خانی) (ارغوان) کبان معدن موقعلرندن کچه‌رك (خرپوت) شهرینه واصل اولور.

(۲) خرپوتدن چیقوب (ملاطیـه)یه كلوب ایكی یه آیریلیر. بری (بهسنی) و(قزیل عینتاب) موقعلرندن چكه‌رك دیكری (ارنبود كوی) (كهنه) قریه‌لرندن مرور ایدرك حلب ولایتنه داخل اولورلر.

(۳) ملاطیه‌دن (۲۱ س) حصن منصوره و(حصن منصـوردن ۱۸ س) دیاربكره كیتـدیكی كبی خرپوتدن دوغریدن دوغری‌یه (۲۱ س) یول واردر.

(٤) بتلیس ولایتنـه كیدن یول اولوب (پلنـك) و(پالو) موقعلرندن چكه‌رك (٤٤س) موش شهرینه دوغری خرپوتدن امتداد ایدر.

حاصلات

بو ولایت قوهٔ انباتیه‌جه ایكنجی درجه‌ده اولوب اهالیسـنك احتیاجلرندن فضله اوله‌رق هرنوع ذخیره حاصل اولور.

صنایعجه: كلیم، سجاده، اپلكدن، واپكدن معمول قماشلر ایله یوندن منسوج شباق وعبا نسج اولنور.

بوولایت برمعدن خزینه‌سی دینكه شـایان اولوب (ارغنی معدنی) دینكه مشهور باقر معدن همایونی (٦١٢) سنهٔ هجریه‌سنده كشف ایدیله‌رك الیوم ایشلدلمكده در. حاصـلاتی باقر وكوكرت ایله قاریشـیق برنوع مخلوط اولوب مربع الشكل ظهور ایدر رنكی صاری وبعضـاً

طورنجی بولنور. اوتوز مترو قدر درین محلدن چیقا. ریلوب سنوی مخلوط (٨ : ٩) مليون قيه اخراج ايديلير (کبان معدنی) دینلان مشهور معدن (١٠٠٠٠٠ قیه) قدر قورشون و (٦٠٠٠٠) قیه مقداری کموش باقر ودمیر قاریشیق برنوع مخلوط چیقاریلیر.

ولایتك هر طرفلرنده معدنلر موجود ایسه ده اطراف وجوارلرنده اورمان و معدن کموری بولنه مدیغنـدن حاصلات آلنه میور.

پولتیق

بو ولایت اداره جه اوچ سنجاغه منقسمدر. مرکزی خرپوت شهریدر.

(١) خرپوت سنجاغی: عربکیر، اکین، حسن چلبی، کبان.

(٢) ملاطیه سنجاغی: بهسنی، حصن منصور، کاخته، اقچه طاغ.

(٣) آرغنی سنجاغی: پالو، جرمیك، اکیل قضالری ملحقاتلرندندر.

تاریخی

خرپوت ولایتی کردستانك مشهور محللرندن اولوب خرپوت شهری کردلرك باشلیجه اهمیتلرینی قزانمشـدر.

ملاطیه شهریدخی خرپوتك (١١ ساعت) جنوبنده بولنوب مقدما مستحکم وغایت مهم برشهر بولندیغندن عربلر تاتارلر ترکلر طرفلرندن محاصره اولنمشدر.

بوشهر استانبول ایله بغداد وطربزون ایله اسکندرون بیننده تماماً متوسط برنقطه‌ده‌در.

ارغنی شهری دخی اسکیدن ارمنی ملتنك مذهب رئیسنك مقری بولنمغله کسب شهرت ومعدن اخراج وتجارتی جهتیله اهمیت قزانمشدر.

بوشهرلرده علوم عالیه تحصیل ایچون مدرسه‌لر ورشدیه مکتبلری اولدیغی کبی مرکز ولایتده رشدیهٔ عسکری دخی موجوددر.

دیاربکر ولایتی

طبیعی

درجه و حدود

(٣٦) درجه (٤٠) دقیقه ایله (٤٠) درجه طول شرقی و(٣٦) درجه (٤٠) دقیقه ایله (٣٩) درجه عرض شمالی اره‌سنده در.

شمالاً — بتلیس ومعمورة العزیز ولایتلریله.

شرقاً — بتلیس ولایتیله.

جنوباً — موصل ولایتیله.

غرباً — حلب ولایتیله محدود بولنمشدر.

طاغلر

(١) (دیاربکر) ایله (ماردین) بیننده نیم دائره شکلنده (قره‌جه) طاغلریدر.

(٢) (جودی) طاغلری شعباتندن اولوب دجله کنارنجه (دیاربکر) جوارینه قدر ممتد اولان (آشیر) طاغلریدر.

(٣) بتلیس ولایتیله اولان حدود اوزرنده (خارزان) طاغلریدر.

(٤) (خارزان) طاغلرندن متشکل خرپوت ولایتیله بولنان حدود اوزرنده (بکطاغی) طاغلریدر.

دها پك چوقناملرله یاد اولنان طاغلر وار ایسه‌ده ذکر اولنان جبال مشهوره‌نك شعبه‌لریدر.

نهرلر

دیاربکر ولایتنده مشهور درت نهر جریان ایتمکده‌در.

دجله نهری حوضهٔ علیاسی

دجله نهری: ایکی صودن ترکب ایدر. (منبعی خرپوت ولایتنده‌در).

برنجیسی (ارغنی صویی) تسمیه اولنان صاغ قول منبعی (صاری میشه) طاغلرینك برپایه‌سی بولنان و (کوجك) نام کولك جنوبه دوغری اوزانمش اولان

(هزاربابا) طاغندن آلوب شرقه دوغری جریان ایتمك اوزره بر بوغازه دخول ایدوب اوکنده بر کارکیر کوپریسی بولنان (آرغنی معدن = معدن خابور) موقعیله (آرغنی) قصبه‌سنی صاغده براقوب (اکیل) قصبه‌جغنی بالمرور ایکنجی قول ایله برلشیر.

ایکنجیسی (زینیه صویی — نام دیکر — اوچ کوزل صویی) دنیلان صول قول دخی (پیچار) طاغندن چیقوب (وشین) (سیوان) (قره پیکار) دمیر معدنلرندن کچدرك جنوبه دوغری اقاره‌ق (آرغنی صویی) نه ملاقی اولور.

ایشته بو ایکی صویك ترکبندن حاصل (دجله) نهری ابتدا جنوبه جریانله صاغندن (قره‌جه طاغ) دن کلن واوزرنده کارکیر بر کوپریسی بولنان (دوه کچیدی صویی)نی آلوب صاغنده (دیاربکر = قره آمید) شهرینی ترك ایدر. دیاربکرك روزکار طرفنده (١١) کوزلی متین کارکیر بر کوپری‌یی کچدکدن صکره بردنبره شرقه دونوب غایت کنیش بر وادی داخلنده جریان ایدر. بو اثناده (قره‌جه طاغ) دن کلان (قوری چای) ایله (خانکی صویی) و (غونیه) ایله (صادور) قریه‌لرندن کچن ایکی قولدن مرکب (کوکچه صو) نامنده‌کی تابعلری و بر برینه موازی اوله‌رق جریان ایدوب (هانی = هینی) قصبه -

سندن كچن (اتيار) و (خاضرو) قصبه سندن كچن (خاضرو) ايله (سيلوان) حواليسنك مركزى اولوب اسكى برقلعه‌يى حاوى (مفارقين = ميافاركين) قصبه سندن كچن (چاغلاطير) چايلريله (بطمان چايى) نامنده صول تابعلرينى آلوب واديسى طارلشير .

بطمان چاى : موشك غرب جنوبيسنده‌كى طاغلردن وبربوغازدن ايتر واره صره بر آلتنده غائب اولوب يڭه چيقمق اوزره طاغلق اولان (قولب) اراضيسنى قطع و (ترجكى) قصبه سندن كچوب (صاصون) اراضيسنده صاغدن خراب برسورى حاوى (لجه) قصبه سندن كلن برقولله برلشوب جنوبه دوغرى سريع اوله‌رق جريانله (بطمان) قريه‌سى جوارنده ايكيسى اوفق وبرى (١٠) مترو عرض و (٢٠) مترو ارتفاعنده بيوك اوچ كوزلى كاركير ومتين بركوپرى التندن بالمرور (بشيرى) اراضيسندن كچوب (بسميل) قصبه‌جغنك روزكار طرفنده دجله‌يه ملاقى اولور .

بوندن صوكره دجله‌نك حجمى تزايد ايدرك اسكى بركوپرى يرى اولوب اولرى قيا ايچنه اويولمش (حسنكيف) قصبه‌سنى صاغنده تركله (صاسونك) مركزى اولان (قطو = غطو) قصبه سيله (حازو) دن كچن و (غرزان) قضاسنك مركزى اولان (زوق) موقعيله

اوكنده بركوپریسی موجود (رضوان) قصبه‌سنی صولنده ترك ایدن (باشور = یزید خانه) صوینی آلوب (تیل) موقعنـك روزكار طرفنده (و منبعندن ۲٦۰ كیلومترو) اولان صولدن (بهتان) [*] صوییله تلاقی ایدر.

(مراد) (فرات) نهرینـك برقولی بولنـدیغی كبی (بهتان) صوینكده كرك جسمنك وكرك طولنك زیاده‌لكنه مبنی (دجله) نك برشرقی قولی اعتبار ایدیلیور (دجله) یه بین العوام (شط) تعبیر اولنور.

شـط غربی وشط شرقی برلشـدكدن صوكره نهرك استقامتی متمدیاً شرق جنوبی‌یه دوغریدر.

جبل جودینك پایه‌لریله صیقشمش اولدیغی حالده صاغنده (چلیك) وصولنده (فینیك) موقعنی ترك ایدوب صـولدن (آروه) و (شیرناق) اراضیسـندن كلن اوفق صـولری آلوب (جزیره = جزیرة ابن عمر) قصبه‌سـنه واصل اولور.

(بوموقع نهرك تشكیل ایتدیكی براطه اوزرینه مبنی اولوب خراب بركارگیر كوپریسندن بشقه الیوم مستعمل برقایق كوپریسی اولدیغنـدن نهرك مهم برمعبری وسـیر سفائندن طولایی (دجله) نك (مسكنه) سی مقامنده‌در).

جزیره‌دن صـوكره (شط) حكاری طاغلرندن كلن

[*] (بهتان — یاخود — شط) صوبی بتلیس ولایتنـده تعریف اولنمشیدی.

و (زاخو) قریه‌سندن کچن (خابور) چایی صولدن آله‌رق موصل ولایتنه داخل اولور.

خابور چایی حوضه‌سی

بو چای فرات نهرینك برتابعی اولوب باشلیجه ایکی قولدن مرکبدر. [*]

بونلر قرجه طاغدن اینه‌رك (رأس العین) قصبه‌سی یقیننده برلشدکدن صوکره جنوب شرقی‌یه دونوب صولدن (دیرك) قصبه‌سندن کچن برتابع ایله جوار تپه‌لرك حواله‌سی التنده صارپ برقیا اوزرینه بنا اولنمش براریح قلعه‌یی حاوی (ماردین) شهری جوارندن چقوب قره‌جه طاغنك شعباتندن تنبع ایدن (زرقان) چاینی آلیر. بوچایده برطاقم اوفق صولردن مرکبدر. بونلردن بریسی قوجحصار قصبه‌سندن ودیگری (دارا) خرابه‌سیله صارپ برقیا اوزرنده واقع (عمودیه) قلعه‌سندن مرور ایدر.

بعده خابور چایی (تل کوکب) ك اقینتی طرفنده صولدن (جغجغ) صوینی آلیر.

---

[*] فرات نهری دیاربکر ولایتیله حلب ولایتی حدودی اوزرنده برمقدار جریان ایدرایسه‌ده بوقسمده ذکره شایان نه بر چای اخذ ایدر ونه‌ده مهم موقعدن کچر بوجهتله حلب ولایتنده بوقسم تعریف اولنه‌جقدر.

بو (جغجغ = چاق چاق) صويده (نصيبين) قصبه‌سى يانندن مرور ايدوب صولندن متعدد تابعلردن مركب محصولدار براراضيدن كچن (هزاوى) چاينى آلير.

الحاصل خابور چايى (عربان) قصبه‌جغنى صولنده براقوب يزيدى كردلرك ساكن اولديغى (سنجار) طاغلرندن حاصل اولوب مذكور طاغك اتكنده و اووه‌نك وسطنده واقع (سنجار) قصبه‌سندن كچن (سنجار) صوينى اخذ ايدر.

[اشبو حوالى (طاى = طى) نام عرب قبيله‌سندن بشقه (جوانى) و (شواريق) يزيدى كرد قبيله‌لرى طرفندن اسكان اولنمشدر. موسم صيفده خيمه نشين عربلرك وبا خصوص (شمار) عشيرتنك ورودیله اهاليسى تكثر ايدر].

خابور چايى (رأس العين) موقعنك اشاغيلرنده بغداد ولايتنه داخل اوله‌رق جريان ايلر.

فرات نهرى دياربكر ولايتيله حلب ولايتى حدودى اوزرنده برمقدار جريان ايدرسه‌ده بوقسمده ذكره شايان نه برچاى اخذ ايدر ونه‌ده برمهم موقعدن كچر بوجهتله حلب ولايتنده بوقسم تعريف اولنه‌جقدر.

ذات الكبير چايى

حكارى ولايتنده رواندز چاينى آلديغى موقعه

قدر تعريف اولنمشيدى . مذكور چايى الدقدن صوكره (عقره) موقعندن كچن (عقره) چايى صاغدن آلير . وصولدن آلديغى برقاچ چايدن برى اوزرنده (حرير قلعه) سى تركاه (كالك = ياسين آغا كلكى) نام موقعده بغداد جاده سى كچيديني تشكيل ايدر .

صاغدن موصلك شمالنده كى منبت (بهدينان) يايلاسندن اينن (غازير) چايى آله رق برطاقم اطه جقلر تشكيل ايتمك وطالغه لى اراضيده مرتفع مصنع برتپه جكده برقلعه يى حاوى (اربيل) شهرينى بر صول تابعى رأسنده ترك ايلمك اوزره (شط = دجله) نهرينه دوكولور .

ايستاستيق

تحرير نفوسى آلان ختام بولميوب يازيلان مقدارى ذكور (١٦١٨٣٥) اناث (١٤٣٤٩٦) اولوب جمعاً (٣٠٦٣٣٥) نفوسدر .

يوللر

(١) استانبولدن ديار بكره كلان يولدر . (انقره وخربوت ولايتلرندن تعريف اولنمشيدى) بويول (خربوت) ه كلدكده جنوب شرقى يى ميل ايدرك معدن (خابور) و (آرغنى) دن كچوب (ديار بكر) ه واصل اولور .

(٢) ارضرومدن حلبه كيدن طريقدر . (خربوت ولايتنده پالو موقعنه قدر ذكر اولنمشيدى) .

بو طریق پالودن صوکره مراد چاینی بچوب آرغنی موقعنه اوغرایه‌رق (دیار بکر)ه بعده (سیورك)دن بالمرور (دیار بکره ٣٦ س) (اورفه)یه دوغری ممتد اولور ٠

(٣) دیار بکردن موصل ولایتنه کیدن جاده‌در ٠ دیار بکردن (٢٧ س) (ماردین) موقعنه کاوب ایکی‌یه آیریلیر ٠ بری ٠ عمودیه ونصیبین و (ماردیندن ٣٦ س) جزیرة العمر موقعلرندن بچوب موصل جهتنه ٠

دیکری (ماردیندن ٣١ س) حلب ولایتی داخلنده (اورفه) شهرینه دوغری کیدرلر ٠

(٤) دجله کنارنجه‌دوغریدن دوغری‌یه (جزیرة العمر) موقعندن بچوب موصل جهتنه کیدر ٠

حاصلات وصنایع

بو ولایتك اراضیسی کوزل برقوهٔ انباتیه‌یه مالك اولوب احتیاجات داخلیه‌سندن فضله اوله‌رق محصولات زرعیه یتشدیریله‌بیلیر ٠ طاغلق جهتلرنده مازی، پلاموط، میشه اغاجلری کثرتله بولنورسه‌ده اسباب نقلیه‌نك مفقودیتندن اهالیسی استفاده ایده‌من ٠ یالکز پلاموطدن فقرا طاغی کردلر اکمك مثللو پیشیروب اکل ایدرلر ٠ ایپك وپاموق دخی حاصل اولمقده‌در ٠

طیانقلی وظریف قاشلر دوقوماغه اهالیسنده غیرت

واردر ازجمله جانفس، قطنی دیار بکر الاجه‌سی، عجم شالنه مشابه شالر، وشام قاشی مثللو قاشلرك اعلالری وبزلرك هردرلوسی، حالی، کلیم، صوف نسج واعمال اولنقده‌در.

اهالیسندن برمقداری آلان خیمه نشین کردلردن عبارت اولوب قیون، دوه کبی حیوانات صاحبی بولندقلرندن همان اشتغاللری رعی ایله‌در.

بولتیق

دیاربکر ولایتی ایکی سنجاغه منقسمدر.

(١) دیار بکر سنجاغی سوه‌رك، جناب، الجادیل، ربجا، قره ویران، مشمشین

(٢) ماردین سنجاغی نصیبین، جزیرة العمر، عمودیه، منصوریه، قوجحصار، مدیات قضالرك ملحقاتلری

آثار عتیقه و تاریخی

بوولایت کردستاندن معدود ایسه‌ده جنوب جهتلری زمان قدیمده (آثوریه) قطعه‌سندن اولوب شمدیکی حالده آثار عتیقه‌دن خراب ابنیه‌لر وهیکللر بولنقده‌در.

دیار بکر شهری اسمی قدیمی (قره آمید) اولوب شمدیکی حالده مرکز ولایتدر. یانلری (٨٢) عدد قلعه‌یی حاوی بهر قلعه‌نك ارتفاعی (٢٠) ومحیطی (٥١) متر اولوب (٥) کیلو مترو محیطنده و (١٥) متروارتفاعنده اصول عتیقه اوزره یاپیلمش مکمل برسور ایله محاط وشرق طرفنده رایج قلعه‌یی حاویدر. قلعه کوزل یاقیلمش اولدیغندن دیوار وقله‌لری ایشه یارار. قله‌لر آلتلی اوستلی یکرمیشر بیك کله آله‌جق وسعتده ایکیشهر انباری حاوی اولوب دبوی وانبارلق ایشنی پك رعنا ایفا ایدرلر.

حکومت دائره‌لری یعنی پاشاقپوسی، محکمهٔ شرعیه، محاکم عدلیه، خسته خانه‌لر ایچ قلعه‌ده اولوب عسکری وملکی رشدیه‌لر وصبیان مکتبلریله جوامع ومدارس عدیده‌یی مشتملدر.

ماردین شهری برتپه اوزرینه بنا اولنمش اولدیغی عجملر ایله تاتارلرك ایتدکلری محاربه‌لرده خراب اولمش ایسه‌ده شمدیلرده معمور وتجارتجه دخی اهمیت قزانمغه باشلامشدر.

موصل ولایتی

طبیعی

درجه و حدود

(٣٤) درجه (٢٠) دقیقه ایله (٣٧) درجه (٢٠) دقیقه عرض شمالی و (٣٨) درجه (٤٠) دقیقه ایله (٤٤) درجه طول شرقی آره‌سنده‌در.

شمالاً — حکاری.

شرقاً — عجمستان.

غرباً — دیار بکر.

جنوباً — بغداد. ولایتلریله محدوددر.

طاغلر

(١) موصلدن غربه دوغری ممتد اولوب کرکوت قصبه‌سی جوارلرنده بولنان طاغلری تشکیل و عجمستان حدودی اوزرنده‌کی سلسله‌لرله اتصال ایدن (قره‌چوق) طاغلری.

(٢) سلیمانیه سنجاغی داخلنده (زمیر) و (بیرا) طاغلریدر.

(٣) موصلدن سنجار قصبه‌سنه دکین امتداد ایدوب (٢٠٠٠) متره ارتفاعنده بولنان (سنجار) طاغلریدر.

(٤) حکاری ولایتیله بولنان حدود اوزرنده (غارا) طاغلری.

نهرلر

دجله حوضه‌سی

دجله ـ یاخود ـ شط (دیار بکر ولایتنده تعریف اولندیغی اوزره) (جزیره)دن صوکره حکاری طاغلرندن کلن و (زاخو) قریه‌سندن کچن (خابور) چایی صولدن الەرق (پشتخابور) موقعنی صولنده براقوب صاغنده‌کی (بطمه) طاغی واسطه‌سیله شرقه دوغری بردیرسك تشکیل ایدر . و (دهوك) قصبه‌سنی برصول تابعی اوزرنده بعدالترك صاغنده (القوش) قصبه‌سیله (اسکه یا = تل اسکوف) قصبه‌سنی دخی بر صول تابعی اوستنده براقوب (١٧٠) مترو طولنده برقایق کوپری ایله مواصله پیدا ایدن صاغنده‌کی (موصل) شهریله صولنده‌کی (نینوا) خرابه‌سی بیننده‌ن مرور ایدر . بورالرده دجله نهری سیر سفائنی تصعیب ایدن برطاقم اطه‌جقلر حصوله کتیروب صولدن (جبل المقلوب)دن اینن اوفق تابعلرینی دخی بعدالاخذ صولنده مشهور (نمرود) شهری خرابه‌لرینی براقوب بونك روزکار طرفندن (زاب الاعلا = زاب الکبیر) چایی آلیر (*) .

صکره جنوبه دوغری جریان ایله صاغدن جولدن کلن وموسم صیفده صوسز قالان برقاچ چای آلیر . برینك مبدأنده (تل العقره) قصبه‌سی واردر .

بعده (الشرفات) ی طاغنده براقوب صولدن (زاب الاسفل — یاخود — زاب الصغیر) چایی اخذ ایدر ۰
زاب الصغیر : (۳۸۰) کیلومترو امتدادده اولوب منبعی (رومیه) کولنك طرف جنوبیسنده وحالا دولت عثمانیه اولکاسندن صایلان (کله شین) یایلاسنده‌در ۰ بو یایلا رواندیز قضاسی مضافاتندن معدوددر ۰

(زاب) بین الاکراد (کاوی) صو نامیله یاداولنوب حدود بوینجه جنوبه طوغری آقاراق (صرب) نامیله ممالك عثمانیه‌یه داخل اولوب کردلرك اسکان ایتدکلری طاغلق براراضی‌یی قطع ایله (سردشت) قصبه‌سی جنوبنده (بانا) دن کلن برصویی اخذ وحدودی چکه‌رك (بیطوش) موقعندن مرور ایدر ۰

بورایه قدر بغداددن اوفق (کلك) لر هر وقت ایشلیه بیلر ۰

زاب چایی صاغ تابعی اوزرنده (کوی سنجاق) قریه‌سی خذاسندن غرب جنوبه دونوب صولطرفندن وایران حدودندن کلن (قزیلجه) صو اوزرنده حدودده قریب (پنجوین) موقعنی وصکره (شیوه‌کل) قلعه‌سیله (سرو بجاك) نام صول قولی اوزرنده (قره‌چولان) قریه‌سنی براقوب (مرکه) دن کچن (طیات) چایینی الدقـدنصکره کوزل بر کچید محلی اولان (التون کوپری) قصبه‌سنك بولندیغی بر

اطه جغى حاصل ايدر. بو اطه ايكى كوپرى واسطه سيله طرفين ساحللرينه ربط اولنمشدر. بعده زاب دجله ايله برلشير. دجله بورادن صكره بغداد ولايتنه داخل اولور.

استاتستيق

ذكور اوله رق (١١٩٩٤٦) نفوس تحرير اولنمش ايسه ده آلان ختام بولمامشدر.

يوللر

(١) بغداده كيدن جاده در. موصلدن چيقه رق (١٥س) اربيل. اربيلدن (١٥س) كركوك. كركوكدن (٨س) طاقوق موقعلرندن چچرب بغداد ولايتنه داخل اوله رق امتداد ايدر.

(٢) موصلدن دجله كنارنجه دوغريدن دوغرى يه (٨٠س) بغداده كيدن جاده در.

(٣) موصلدن اربيل، كوى سنجاق موقعلرينه اوغرايوب سليمانيه يه كلير.

(٤) كوى سنجاقدن شيواق قصبه سندن چچوب كركوكده بغداد يوليله برلشير.

(٥) سليمانيه دن (١٥س) قره طاغ موقعندن چچه رك بغداد ولايتنه داخل اولور.

حاصلات و صنايع

بو ولايتك دجله نهرينك شرق طرفنده دوشن قسمى هر امى

لطيف ايسه‌ده غرب جهتنه يعنی الجزيره‌يه قلان قسمنك برمقدار صبجاق اولور. مع مافيه هرطرفنده هرنوع ذخيره وميوه يتشمكده‌در.

تجارت وصنايع جهتيله اولدقجه اهميت قزانمقده‌در. زيرا عجمستان، هندستان كردستان، واناطولی ايچرولرينه كيدن تجارلرك كزركاهنده‌در.

ايپك، يون، پاموق قماشلرك هردرلوسی اعمال اولنمقده ايسه‌ده يالكز ضرورتلرينی دفع ايله اكتفا ايدرلر. سائر طرفلره سوق ايدوب تجارت ايده‌مزلر.

پولتيق

موصل ولايتی اوچ سنجاغه منقسمدر.

(١) موصل سنجاغی : سنجار، تل‌العفره، زاخو، زيبار، الموش.

(٢) شهرزور « : (مركزی رواندز) اربيل، كوی سنجاق، التون كوپری.

(٣) سليمانيه « : قره‌طاغ، كفری، كركوك، بازيان.

قضالری ملحقاتلريدر.

آثار عتيقه وتاريخی

موصل ولايتنك بولنديغی موقعه زمان قديمده (آثوريه) تعبير اولنور. كلدانيلرك يد اداره‌سنده مشهور بربلده ايدی.

پای تحتی موصل قارشوسنده دجله نهرینك ساحلنده یقینلرده کشف اولنان (نینوا) شهری ایدی . بوشهرك خرابه لرنده آثوری، کلدانی، ومدنیلرك مجسم هیکللری وسائر آثار عتیقه بولنمقده‌در و حوالیسنده دخی عتیق اثرلر کورلمکده‌در . (یونس) (ع م) ك بعث اولندیغی بوشهردر .

موصل : (جبل مهلبیه) نك اتکنده بولنوب جبل جهتی بر دیوار و برخندق، ونهر طرفی براطه‌جق اوزرنده کوچك قلعه ایله محافظه اولنمشدر . محیطی (٨) کیلومترو قدر اولوب یانلرنده قلعه‌لری واردر .

شمدیکی حالده قضا مرکزی بولنان (اربیل) ده قبل المیلاد (٣٣١) سنه‌سی (اسکندر) مشهور ایران حکمداری (دارا) یی پریشان ایتمشدر .

بغداد ولایتی

طبیعی

درجه وحدود

(٣٨) درجه (٤٠) دقیقه ایله (٤٦) درجه طول شرقی و (٣٠) درجه (٤٠) دقیقه ایله (٣٥) درجه (٢٠) دقیقه عرض شمالی آره‌سنده‌در .

شمالاً — موصل .
شرقاً — عجمستان
جنوباً — بصره .
غرباً — شام چوللری ایله محاطدر .

طاغلر

بغداد ولایتنده شایان ذکر طاغلر اولمیوب انجق ایران حدودی اوزرلرنده (پوشتی کوه) طاغلرندن برقاچ شعبه ولایتك شرق شمالی طرفلرینه دوغری اوزانمشدر.

نهرلر وکوللر

بوولایتده مشهور (فرات) و(دجله) نهرلری جریان ایتمده‌در.

فرات نهری حوضه‌سی

فرات: (حلب ولایتده ذکر اولنه‌جغی اوزره) (البصیر) قریه‌سنك جنوب شرقیسنده غایت واسع اووه‌لره داخل اولوب عربستان جهتنده واقع (قالکر) طاشندن عبارت قوملی برقاچ تپه سببیله جنوب شرقی‌یه دوغری یلانقاوی برشکلده تمایل ایله (دجله)' نهرینه تقرب ایلیه‌رك (العشاره) (آل ابو الکمال) القائم موقعلری کبی صاغ ساحلنی تعقیب ایدن طریق اوزرنده باشلیجه قوناق محللرینی تشکیل ایلیان قصبه کویلرك یقیندن مرورله صاغ ساحلنده (عنا) قصبه‌سنی وداخلنده برطاقم اوفق اطه‌لراوزرینه مبنی حدیثه' جبه' آلوس موقعلرینی وینه صاغنده (هیت) (قلعة الرمادی) و(فلاوجه = صقلاویه) موقعلرینی ترك ایدر.

[فللوجه، بیره‌جكدن (۸۸۰) كیلومترو بعدده اواوب فرات نهرنده بوایكی موقع آره‌سنده واپور ایشلیه‌میوب یالكز كلكلر ایشلیه‌بیلیر. زیرا قوم یغینلری نهرك یتاغنی طولدیرمشدر. فقط صولرك چوقلغی زمانلرده یعنی مارتك اواسطندن مایس نهایتنه قدر دوز آلتلی قوتلی واپورلر ایشلرسه‌ده انجق سنه‌ده بركره (حلب)ه (۱۸) ساعت (مسكنه) موقعنه دكین واپور كیده‌بیلیر. بونهرك مجراسنك منحنیلكی دجله‌نك مجراسندن دها زیاده ایسه‌ده سرعتی دجله‌دن دها از یعنی ساعتده سرعت وسطیه‌سی (۳) كیلومترو اولوب طغیان زمانلرنده (۱۰) كیلومترویه قدر یاقلاشیر عمق اعظمیسی (۱,۵) ونادراً (۲) مترو اولوب طغیان اثناسنده (٦:٥)مترو قدر یوكسلدیكندن درینلكی تزاید ایدر. حتی حدیثه‌ده موجود اولان پیاده كچیدی یه‌ده(۷) متروعمق پیدا ایدر. یالكز منتفك بطاقلقلرنده (۰,٦)مترو درینلك مستثنا اوله‌رق الك زیاده عمق هیچ بریرده (۰,۷) مترویی تجاوز ایتمز. بوندن اكلاشیلیركه نهرك یتاغی جزئی تمیزلنسه (ناعور) دنیلان صو دولابلرینك بندلری بشقه طرزه قونلسه بصره كورفزندن (مسكنه)یه قدر واپورلر ایشلیه‌بیلیر. بومقصده بناءً اوجله بغداد قربندن بدأ ایله دجله نهرندن فللوجه جوارینه قدر آچیلان (صیقلاویه) قنالندن سفینه‌لرك فرات نهرینه مرور

ایچمی قابل اولمش ایسەدە صوکرەلری مذکور قنال خراب اولدیغندن حال حاضری قایقلرك بیله مرورینه مساعد اولمدیغی کبی فللوجەدن آشاغی فرات برطاقم قناللره منقسم بولندیغی جهتله هروقت بصرەیه واپور ایشلمك ممکن دکلدر حللەدن آشاغیلردە (مشحوف) تعبیر اولنان (۱۰ : ۱۲) مترو طولنده و(۱) مترو ارتفاعنده (عادتا سیوری برونلی یمنی شکلنده) برنوع معونەلر ایشلر و(۱۵۰۰۰) کیلوغرام یوك آله بیلیرلر .

فیللوجەنك (۵) کیلو مترو یوقاروسنده (صغیره) قلعەسی خرابەسندن دجلەنك صاغ ساحلنه ومشهور (قادسیه) موقعی خرابەسی قارشوسنه قدر ممتد اولمق اوزره مدیا حکمدارلری شمالیلرك استیلالرینه قارشو مدافعه ایتمك ایچون نهرین بیننده تقریباً (۷۵) کیلومترو طولنده بردیوار انشا ایتمشلر ایدی . (سد نمرود) تعبیر اولنان بوآثار جسیمەنك خرابەسی آلان موجود اولوب مذکور خرابەدن اکلاشلدیغنه کوره (۱۱ : ۱۵) مترو ارتفاعی وهر (۵۰) مترودە بر برجی وار ایمش .

فللوجه جوارنده یعنی الجزیرەنك الك طار محلنده ایکی نهر بربرندن (۳۵) کیلومترو قدر بعدده ویکدیکرینی فصل ایدن اراضی غایت دوز اولوب خط تقسیم میاهی حس اولنمز رادە اولدقدن بشقه فراتك سطح

میاهی دجله نككندن (٥) مترو تدریجی مرتفع بولنوب فراتدن دجله یه قنال كشادی پك قولایدر.

ازمنهٔ قدیمه بو موقعده برطاقم قناللر آچیلمش ایسه ده و مرور زمانله بعضیسی حراب بعضیسیده طیقاندیغندن شمدیکی حالده یالکز اراضیسنك اسقاسنه مخصوص قالمشدر.

بونلرك باشلوجه‌لری — تطهیر اولنمش ایکن سدلری یقوب حراب اولان — صیقلاویه، نهر الملك، و ابو غریب نام قناللردر.

بغدادك فرات کنارنده اسکه‌سی اولان (فللوجه)دن (مسیب)ه قدر فرات صولندن برطاقم قناللر آیردیغی کی بغداددن کربلا و نجف موقعلرینه کیدن یولك چکیدی اولان مسیب موقعنك روزکار طرفنده‌ده بری (حسینیه) دیکری (هندیه) نامنده ایکی بیوك قنال آیرر.

حسینیه قنالی (٢٠) کیلو مترو طولنده اولوب (کربلان — نام دیکر — مشهد حسین) شهرینه آقار.

هندیه جدولی فراتك یاری صوینی آلوب جنوبه دوغری کیدرك (هور) [*] لقلرله مستور هندیه اراضیسنك مرکزی بولنان (طویریج) قصبه‌سنی صولنده براقوب (هندیه) کولنی پیدا ایتدکدن صوکره صولنده (کفل = ذو الکفل) موقعی اوکنده ایکی قوله آیریلیر.

[*] سازلقلرله مستور بطاقلغه دینور

صول قول (بحر ابو نجیم) دنیلان، صاغ قولده (کوفه) شهرینی صاغنده ترك ایدوب (بحر نجف) تعبیر اولنان کوللره دوکولورلر.

بحر نجف: (٦٦) کیلومترو طولنده و اعظمی اولهرق (۲۵) کیلومترو عرضنده تقریباً (۱۰۰۰) کیلومترو مربعنده برکول اولوب شرق ساحلنك شمالنده مرتفع بر محلده مبنی (نجف اشرف = مشهد علی) شهری. و هندیه نهرینك (بحر ابو نجیم) دن چیقوب بوکوله قاریشدیغی یرده (ام البعرور) قصبه‌جغی واردر.

بوکولك جنوبنده (شط العطشان) نامیله چیقان و (شنافیه) دن چکن (زعه — یعنی — قنال) واسطه‌سیله (سماوه) قصبه‌سنك آقینتی طرفنده فراته قاریشیر.]

فرات نهری صول ساحلی اوزرنده مشهور (بابل) شهر جسیمنك خرابه‌سنی و بونك جوارنده (حله) شهرینی ترك ایدر. بوراده نهرك عرضی (۱۳۰) مترو اولوب ایکی ساحلی بربرینه ربط ایچون بر دوبه کوپریسی واردر.

بعده (حیکان) و (دغاره) قریه‌لرینی صولنده براقوب صاغنده‌کی (شنافیه) نك اقینتی طرفنده (شط العطشا) نه قاریشان (شط الرماحیه) نامیله برقول آیرارق ایکی یقامی بر دوبه کوپری ایله برلشان (دیوانیه) شهری اورته‌سندن کچدکدن صکره هورلر داخلنه کیرر.

بعده (قلعة الحضر) ایله برچوق اوفق کوی وقلعه‌جقلر اوکندن کچوب صولنده (٨٠) کیلومترو بر طولده (هوردقه) نام بطاقلغی تشکیله صولنده دجله‌دن کلان (شط الحی) نام بیوك قنال فراته قاریشیر.

الحاصل فرات صابئیلرك مرکزی اولان (سوق الشیوخ) قصبه‌سندن و برطاقم اوفق قریه‌لردن بعد المرور (ام البق) دنیلان بر سیوری‌سینك دریاسی حصوله کتیران هورلقلر پیدا ایدرك (قورنه) موقعنده دجله نهریله برلشیر.

دجله نهری حوضه‌سی

موصل ولایتنده تعریف اولندیغی اوزره (زاب الصغیر) چایی ملتقاسنك روزکار طرفنده بولنان و نهرك صاغنده‌کی (قلعة الجبار) واسطه‌سیله مدافعه ایدلمش اولان (جبل الحمرین) ك (فتحة الحمرین) نامنده‌کی کدیکندن کچدکدن صکره قوراق وسکانی از براراضی‌یی قطع ایدوب (تکریت) قصبه‌سنی صاغنده و (اسکی بغداد) خرابه‌سیله (سامره) قصبه‌سنی صولنده ترك ایدرك صاغنده‌کی (دجیل) اراضیٔ منبته‌سنك شمالی دولاشوب صولدن (شط الادهم) نام تابعی الیر.

شط الادهم: بری (کرکوك) قصبه‌سندن کچوب بر اوفق صول تابعه‌لری اوزرنده (تازه خورماتی)

و (طاقوق) قصبه‌لرینی ترك ایدن (کیسه = خاصه) چایی .

دیکری (شوان) یایلاسندن چیقوب (قره‌طاغ) نام سلسله‌یی قطع و (طوزخورماتی) دن مرور ایدن (آق صو) نامیله ایکی صودن مرکب اولوب (یکیجهٔ بغداد) نام موقعك روزکار طرفنده برلشه‌رك جنوبه دوغری اقق اوزره (شط الادهم) تسمیه اولنوب (جبل الحمرین) ی دمیرقپو دنیلان وداخلنده بند ادهم نامنده بربند موجود بولنان کدیکندن چکوب دجله‌یه قاریشیر .

حاصلی دجله (دیاله) نك (خالص) اراضیسنی اسقا ایدن (نهرالخالص) نام قولنی الوب (جناب امام موسی الکاظم حضرتلرینك مدفن مبارکاری بولنان) (کاظمیه) قصبه‌سنی صاغنده (وامام مذهب جلیل حنفی امام اعظم مدفون خاك عطرناکی اولدقلری) (اعظمیه) قصبه‌سنیده صولنده براقوب (بغداد) شهر جسیمنك وسطندن کچر .

[نهرك صولنده قلان واصل بغدادی وجوده کتیرن بیوك قسمه (رصافه) وصاغنده بولنان کوچك قسمه دخی (کرخ) تسمیه اولنوب بونلری (۲۵۰) متره طولنده برقایق کوپری ایله ربط اولنوب رصافه‌نك قره طرفی (٥) کیلو متره امتدادنده کارکیر برمحیط ایله احاطه

ویانلری قوله‌لرله مدافعه قلنمش و عریض بر خندق ایله‌ده محافظه اولنمش ایسه‌ده اصول عتیقه‌اوزره بنا اولندیغندن ییقلمش یالکز خندکی قالمشدر.]

بغداددن صکره دجله نهری صولندن (دیاله) نهرینی آلیر.

دیاله نهری: (٣٧٠) کیلو مترو امتدادنده اولوب (کوه‌جهل چشمه) نك غرب جنوبنده وایران حدودی داخلنده (زیبار) کولندن ظهورله حدودك برقسمنی تشکیل ایدن (آورومان) جبال مرتفعه‌سنه موازی آقوب صولنده (همدانك) جنوبنده‌کی (کوه الوند)ك امتداد غربیسندن چیقه‌رق اوزرنده (آردبیلان) کردلرینك مرکزی اولان (سینا = سنه) قصبه‌سنی ترکله طاغلو برمملکتدن کچن (غاوه‌رود) نام صویی صاغندن الدقدن صوکره دولت علیه ایله ایران آره‌سنده‌کی حدودك برقسمنی تحدید ایلك اوزره ابتدا غربه‌وصولدن (طاق کبر) دن کلن برتابعله صاغنده‌نده (ظالم) چاینی آلوب غرب جنوبه دونر.

ظالم چایی: اورومان طاغندن چیقوب شمدی خراب بر حالده بولنان (کلعنبر) موقعندن کچدکدن صوکره ایکی طرفلی برچوق صولرله برلشیر.

[بونلرك باشلیجه‌لرندن صولدن کلان یری اوزرنده

برطاغك اتکنده مبنی (شهرزور) حواليسنك مهم نقطه‌سی اولان (سليمانيه) شهری واردر.]

بعده دياله دولت عليه‌يه عائد اولوب الحالة هذه ايران طرفندن بخشنمش اولان (زورخاب) شهرينی برصول تابعی اوزرنده براقوب ايران حدودندن آيريله‌رق صاغنده (شيروان) اووه‌جغنی وصولنده (بن كدره) موقعنی ترك ايدوب صاغدن (زنك اباد) موقعی اوکنده (آب الوند = نهر حلوان)ی آلير.

آب الوند: دولت عليه ايله ايران بيننده منعقد معاهدات موجبنجه حدودی تعيين ايدن وقديمده (زاغروس قپوسی) ناميله معروف (طاق كبرا = درتنك) بكيدندن نبعانله (قصر شيرين) اوکنده شمديكی حدوده دخول ايله صولنده‌كی (خانقين) قصبه‌سی اوکنده بركوپردن مرور ايدر.

دياله نهری صولنده (قزيل رباط) و (كفری = صلاحيه) قصبه‌لريله (قره تپه) موقعنی ترك ايدن (نارين) چايينی آلوب (جبل الحمرين)ی قطع ايدر.

[قره تپه موقعنده جنكاوران عثمانيه‌اندن (طوپال عثمان پاشا) ايران حكمداری مشهور (نادرشاه)ی مغلوب ايتمشدر]

بعده دياله صاغنده (خالص) وصولنده (خراسان)

اراضیلرینی اسقا ایچون بر طاقم قناللر افراز ایتمك اوزره صاغنده (دلی عباس) و (خوالص) موقعلرینی و صولنده (شهربان) و (یعقوبه) قصبه‌لرینی ترکله دجله‌یه ملاقی اولور.

(دیاله‌نك قسم سفلاس صویی اسقای اراضی‌یه مخصوص اولدیغندن حجمی پك تناقص ایدر باخصوص یازین دجله‌یه قدر اینه‌مز.)

دیاله‌نك منتفاسنك (١٥) کیلو مترو قدر روزکار طرفنده (المداین) تعبیر اولنان (سلفکیه) و صولنده (طاق کسری ـ نام دیکر ـ اقته‌زیفون) خرابه‌لری بولنوب بورادن صوکره دجله صولنده (عزیزیه) موقعی ایله (کوة العماره) قصبه‌سنی ترك ایدر.

دجله نهری صولدن (طاق کبرا)نك جنوبنده بولنان طاغلرله (پشتی کوه) سلسله‌سندن اینن وعهداً منبعلری دولت علیه ممالکندن معدود ایکن فصلسه‌ایرانیلر یدنده قالان بری (مندلی) قصبه‌سندن دیکری زرپاطه‌ده، بدره جسان موقعلرندن بچن متعدد صولری الدقدن صوکره (مندلی الشرقی) موقعی صولنده (علی الغربی)یی صاغنده وینه (علی الشرقی)یی صولنده (جبیله)یی ده صاغنده ترك ایتمك اوزره (عماره) قصبه‌سنه کلیر.

[عماره موقعی ایران حدودندن کلن (طیب) و (طویرج) صولرینك ملتقاسنك اقینتی طرفنده وشطك ایکی جهتنده مبنی اولوب طرفین برقایق کوپری ایله موصولدر.]

حاصلی (دجله) صاغنده (زبیر) وصولنده (شطره = شطرة العماره) قصبه‌لریله ینه صاغنده (العزیر) موقعنی براقه‌رق (قورنه) موقعنده (فرات) ایله برلشیر.

[فرات نهری (سوق الشیوخ) موقعندن اول ودجله نهری دخی (العزیر)دن مقدم بصره ولایتنه داخل اوله‌رق قورنه موقعنه واصل اولوب یکدیکریله تعریف اولندیغی اوزره تلاقی ایدرلر.]

دجله نهرینك سرعت جریانی وسطی اوله‌رق ساعتده (١٠) کیلو مترو اولوب صولرك آزلغنده (٧) کیلو مترویه تناقص ایتدیکی کبی بعض محلرده کول حالنی آله‌رق آقندیسی حس اولنمز درجه‌لرده ایسه‌ده قسم علیاسنده ومیلی زیاده اولان یرلرله طغیان زمانلرنده یعنی مارت اورته‌سندن مایس نهایته قدر کوزلری قاشدیرجه‌سنه سرعتله جریان ایدر.

بونهرك عرضی موصل اوکنده (١٧٠) وبغدادده (٢٥٠) متروقدر اولوب جزیره‌دن آشاغیده هیچ بر محلده (١٠٠) متروندن آز دکلدر. عمقی ایسه وسطی اوله‌رق

(٧) مترو. قدر گلدیکندن فراتدن دها قولای سیر سفائن قابلدر.

موصله حتی جزیره یه قدر واپورلر هر وقت سیر و سفر ایده بیلرلر سه ده موصلك تقریباً (٢٠) کیلو مترو روزکار طرفنده نمرود شهری خرابه سی اوکنده اولان خراب برکوپری آیاقلری ممانعت ایده گلدیکندن بورادن واپورلرك اکثر موسمنده یوقارو گیتمسی مشکلجه در.

جزیره دن یوقاری نهرك بك چوق منحنی موقعلری بولندیغندن و ساحلی قسماً صارپ و سرعت جریانی شدیدجه اولدیغی کبی بر طاقده گردابلر پیدا ایتمسندن دولایی واپورلرك سیر و سفری کوججه در.

مذکور نمرود کوپریسی محلی تطهیر اولنسه (جزیره) دن (قورنه) یه قدر (١١٠٠) کیلو متروده زیاده بر قسمی سیر سفاینه مساعد اوله جغی بدیهیدر انجق شمدیکی حالده دیار بکردن بغداده قدر (٨٠٠) کیلو مترو محلنده (کلك) هر وقت شهولتله ایشلیه بیلدکاری کبی ذکر اولنان نمرود کوپریسی بقایاسندن (قورنه) یه قدر تقریباً (١٠٠٠) کیلو مترو محلنده واپورلرك سیرو حرکتنه هر حالده مساعددر.

مذکور نهرلر ایله بونلرك ترکبندن حاصل اولان (شط العرب) ده ایشلمك اوزره بری (١٢٨٠) دن صوکره

(ادارهٔ نهریه) نامیله عثمانلی دیگری (لینچ) اسمیله انکلیز اولەرق ایکی واپور قومپانیەسی واردر. بونلرك مرکزی بغداد اولوب مناسب جسامتده عثمانلینك (٧) انکلیزك (٤) قطعه واپورلری موجوددر.

فراتده اولدیغی کبی دجله سواحلنده ساکن اهالی طار واوزون (٢٠ : ٣٠) طونا ثقلة متحمل (مشحوف) وعریض (مهیله) و (بلم) وبونلردن بشقه (طراده) و (دانك) تعبیر اولنور بیوك کوجك قایقلر ایله سیرسفر ایتدکلری مثللو طرادەلریله بصره کورفزینەده چیقەرق اسکەلر بیننده اجرای نقلیات ایدرلر. برده (قوقه) دینلان تك وچفت کورکه ایشلر و (١٠ : ٢٠) آدم استعاب ایدر مدورالشکل قایقلر صویك شدتله جریان ایدن محللرنده کاه دونەرك کاه استقامت جریانه مائلا بریقادن دیکر یقایه چکرلر.

استاتستیق

تحریر نفوس آلانخنده بولنیوب مذکور اولەرق(١٣٩٤٥٩) نفوسی تحریر اونمشدر .

یوللر

(١) موصلدن بغداده کلان طریقلردرکه موصل ولایتنده تعریف اولنمشدر.

(٢) بغداددن شامه كيدن يول اولوب بغداددن چيقوب (قلعة الفلوجه) دن بعد المرور فرات نهرينى (هيتى) قريه سندن كچه رك ايكى يه آيريلير

برنجيسى اصل شامه كيدن جاده در كه سكنه سى وصويى غايت آز وواسع (باديةالشام) نام چولدن كچه رك (١٦٠ س) شامه واصل اولور

ايكنجيسى فراتك صاغ ساحلنى تعقيب ايدرك (١٦٢ س) حلبه كيدر

(٣) (مدينهٔ منوره) يه كيدن يولدر بغداددن خروج ايله جنوب غربى يه امتداد ايدرك (حله) موقعنده فراتى كچه رك بودخى ايكى يه آيريلير

برنجيسى يعنى اصل طريق نجف دن مرور ايدرك (جزيرةالعرب) ه داخل اوله رق امتداد ايدر

ايكنجيسى نجف ، ديوانيه ، سماوه ، الخضر ، موقعلريله منتفك اراضيسندن كچه رك بصره يه دوغرى كيدر

(٤) عجمستانه كيدن طريقدر دياله چاينك كنارينى بالتعقيب (بغداددن ٢٢ س) (خانقين) موقعندن مرور ايدرك حدودى كچوب (كرمانشاه) ه دوغرى ممتد اولور

(٥) بغداددن چيقوب (قوةالعماره) و (مندلى

الشرفی) قصبه‌لرینده اوغرایه‌رق (٩٥ س) بصره‌یه دوغری کیدن یولدر

(٦) کربلایه کیدیلان طریقدر بغداددن چیقوب (مسیب) قصبه‌سنده اوغرایارق (١٨ س) کربلایه واصل اولور

حاصلات و صنایع

بغداد ولایتی قوهٔ انباتیه‌جه برنجی درجه‌ده بر اراضی‌یی محتوی اولوب هر نوع حاصلات ارضیه ایله طبیعی درجه‌سنده لیمون ، پورتقال ، خورما وفواکه سائره یتشمکده‌در

صنایعجه دخی ایلروده‌در ، قدیفه ، جانفس ، قادینلره مخصوص ایپکلی چارك اعلاسی یولك ایله ایپکدن منسوج اعلا شال ، عبا ، وسرمه‌لی مشلح نسیج اولنور

کرك جزیرة العرب وکرك عراق عرب طرفلرنده چیقان عرب آتلری دنیانك هرطرفنجه مشهور اولوب تجارت جهتیله ده اوادجه ایلروده‌در .

پولتیق

بغداد ولایتی درت سنجاغه تقسیم اولنه‌رق اداره اولنمقده‌در .

(١) بغداد سنجاغی : دلم، کاظمیه، بدر، خانقین، تکریت، عانه، قزل روبان.

(٢) کربلا « : مسیب، کفل، هیتی.

(٣) حله « : نجف، دیوانیه، سماوه، لاملوم، الحضر.

(٤) قوت العماره « : مندلی الشرقی، مندلی الغربی، علی شرقی، علی غربی قضالری ملحقاتلریدر.

اثار عتیقه و تاریخی

نهرین بیننده اولان اراضی یه ازمنهٔ قدیمه ده (مزه‌پوتامیا) تعبیر اولنور ایدی. شمدیلر (الجزیره) تسمیه اولنمقده در.

بغداد شهرندن نهرینک برلشدیکی محله قدر آره‌لرنده اولان اراضی یه (عراق عرب) تعبیر ایدلمکده در.

بو اراضیلره زمان قدیمده (آثوریه ـ یاخود ـ کلدانیه) نامی ویرلمکده ایدی. (ارض بابل) دخی فراتله دجله میاننده آثوریه‌نک بر حصه‌سی اولوب ایکی جهانکیر حکومتک مقرلری یعنی آثوریلرک موصل جهتنده (نینوا) و بابلیلرک کربلا طرفنده (بابل) شهرلری ایدی. الآن بو شهرلرک خرابهٔ جسیمه‌لری موجود و آثار عتیقه تحریسنه بر جولانکاه اولوب پیدرپی قدیم

اثرلر بولنمقده اولدیغندن بوولایتله موصل ولایتی آثار عتیقه مخزنیدر دینله بیلیر .

بغداد شهری : (١٤٥) تاریخ هجریسنده خلفای عباسیه دن (ابو جعفر المنصور) طرفندن کرخ جهتنده بنای ایدیله رك پای تخت اتخاذ ایدلمش ایدی (٦٥٦) ده (هلاکو) نام تاتار سلطانی (٧٩٥) ده تیمورلنك (٩١٤) ده (شاه اسماعیل صفوی) (٩٣٦) ده (شاه طهماسب) طرفلرندن ضبط اولنمش و (٩٤١) تاریخنده ده (قانون سلطان سلیمان) خان حضرتلری طرفندن تسخیر قلنمش و برآره لق ینه ایرانیلرك النه دوشمش ایسه ده (٩٩٤) ده (فرهاد پاشا) معرفتیله تخلیص ایدلمش (١٠٣٣) تکرار ایران حکمداری (شاه عباس) طرفندن ضبط ایدلمش ایسه ده (١٠٣٧) سنه سنده بر عثمانلی اردوسی مجملری بوزمش نهایت (١٠٤٧) تاریخنده (سلطان مراد خان رابع) حضرتلری یکیدن فتح وتسخیره موفق اولمشدر . (١٠٤٦) ده ده (نادر شاه) طرفندن محاصره اولنمش ایسه ده ضبطنه موفق اوله مدیغی کبی مشهور جنکاور طوپال (عثمان پاشا) یه مغلوب اولمشدر .

شمدیکی حالده مرکز ولایت اولوب اهمیت موقعیه سنه نظرا التنجی اردوی همایونه دخی مرکزدر .

عسکری وملکی اعدادیه ورشدیه مکتبلریله متعدد مکاتب ابتدائیه وجوامع شریفه ومدارس عالیه ایله قشله لری حاویدر .

امام اعظم ، امام احمد حنبلی ، وعبدالقادر کیلانی حضرتلریله پك چوق عظمهٔ کرام حضراتنك تربهٔ منیفه لری زیارتگاه انامدر .

حله شهری : فرات نهری اوزرنده و بغدادك (١٨ س) جنوبنده در . محل مذکور حضرت ابراهیم وایوب علیه السلامك مقامات جلیله لرینی حاوی اولدیغی کبی جوارنده کوریلان خرابه لردن (بابل) شهرینك بو جوارده بولندیغی وبابل خرابه لریله حله شهرینك میدانه کلدیکی کشف اولنمشدر . اسکیدن بورانك سکنه سی قوزموغرافیا وعلوم ریاضیه فنلرینه آشنا بولندقلرندن بو علملر بورا اهالیسندن - کلدانیلردن - عربلره وعربلردنده اسپانیا ممالکنی فتح ایتدکلری زمانده اوروپایه منتشر اولمشدر .

کوفه شهری : حله نك درت ساعت قدر جنوبنده اولوب صحابه دن (سعید ابن وقاص) حضرتلرینك بنا کرده لریدر .

کربلا شهری : اولاد رسول الثقلین حضرت (امام حسین) ومخدوم سعادت موسوم عالیلری (علی اکبر)

و (امام عباس) رضی الله عنهم حضراتنك مشهد مباركلريله (۷۰) قدر وقعهٔ دلسوز كربلا شهداسی بو مقام عالیده مدفون خاك عطرنا كدر .

نجف اشرف = مشهد علی شهری: حضرت امام علی (ره) لك مقام شهادت و مشهدلریدر . بو ولایتك هر طرفی انبیا و شهدا تربه‌لریله مزین اولدیغی كبی (آثوریه) و (بابل) حكومتلری بورالرده اجرای سلطنت ایتدكلرندن وقوعات مهمه‌یی حاوی اولوب تاریخجه اهمیتله تلقی اولنمقده‌در .

بصره ولایتی

طبیعی

درجه و حدود

(٤٤) درجه (۳۰) دقیقه ایله (۲٦) درجه (۲۰) دقیقه طول شرقی و (۲۹) درجه ایله (۳۱) درجه (۲۰) دقیقه عرض شمالی آره‌سنده‌در .

شمالاً — بغداد ولایتی .
شرقاً — عجمستان .
جنوباً — بصره كورفزی .
غرباً — جزیرة العرب . ایله محدوددر .

طاغلر

بو ولایتك شرق جهتلری بر مقدار عارضه‌لی ایسه‌ده جهات ثلثه‌سی اووه‌لردن عبارت اولوب ذکره شایان طاغ یوقدر .

نهرلر

مشهور اوله‌رق بو ولایتده جریان ایدن نهر (شط العرب) در .

شط العرب : دینلان نهر جسیم فراتله دجله‌نك برلشمسندن حاصل اولوب طولی (١٨٠) کیلومترودر . مرکب اولدیغی نهرین صولری قورنه‌ده‌کی ملتقاسندن برخیلی مسافه بربرینه قاریشمقسزین آقارلر . فراتك صیجاق اولان صویی یتاغك صاغنده اغیر وبراق وصولنده دجله‌نك بالنسبه صوغوق بولنان صویی سریع وبولانق اوندقلری حالده اره‌لرینه برایپ چکلمش کبی فرق اولنورلر .

فراتك طولی دجله‌نك همان ایکی مثلی ایسه‌ده شط العربه دجله‌نك نصفی قدر صو ویره‌بیلمکده‌در . بناء علیه شط العربك ثلثانی دجله وبرمثلی فرات صویندن ترکب ایدر .

شط العرب متمادياً شرق جنوبه جريانله (نشـوه) موقعنك اقيلنتى طرفنده صولدن (كرخا) نهرينى آلير .

كرخا نهرى : (٩٠٠) كيلومترو امتدادنده اولوب عجمستانده ايكى قولله حاصل اولەرق (آب غماز) نامنده كى صـول قولى (الوند) طاغنك شـعباتندن نبعانله طرف غربى يه جريان ايدرك تابعـلرى اوزرنده دولت آباد، نهـاوند، فيروز آباد، اسـعد آباد، قصبه لرينى براقوب (بيسطون) كچيدندن مرور ايتدكدن صـوكره جنوبه دونر . (قره صـو) نام صـاغ قوليده (آرديلان) ك جنوبنده كى طـاغدن ظهورله شرق جنـوبه آقاراق (كرمانشاه) شهرندن كچر .

بو ايكى صـو برلشوب جنوبه طـوغرى جريانله (طاق كبرا) دن كلان وكچيدك محرجنده كى (كرند) موقعندن كچن (كرند) صوينى الدقدن صوكره (كرخا) ناميله ياد اولنـوب (پشتى كوه) ك اوكنده برصـولو خندق كبى سلسلهٔ مذكوره يه موازى جنوب شرقى يه جريان ايدرك صولندن (خرم اباد) دن كچن برتابعى آلوب جنـوبه توجهله (دزفول) شهرى خذاسـنده برچوق قناللرله اسقا اولنان دوز براراضى يى وممالك دولت عثمانيه دن ايكن ايرانلو يدنده قالان (حويضه = هويزه) قصبه سـنك شمالنده (حويضه) باطـاقلقلريله شمديكى

حدودی بعدالقطع عازم بطاقلغی تشکیل ایدرك (سمرعه) ایله (سامده) بطاقلقلری درونده یاییلوب تکرار برمجرا درونده طوپلانه‌رق شط لعربه و برکوچك قولیده دجله‌یه دوکولور .

شط صولنده (کتیبان) موقعنی ترکله (بصره) شهرینه کلیر .

[بصره : نهرك صاغ جهتنده ساحلدن اوچ کیلومترو قدر اوزاق اولوب کریسنده (العشار) نامنده‌کی برقنال کنارینه مبنی جهات ثلثه‌سی برخندق و برطوغله دیوار و دردنجی طرفیده نهرله محدوددر . بصره‌نك غرب جنوبیسنده برقنال اوزرنده (زبیر) قصبه‌سی بولندیغی کبی نهرك بصره‌دن (٥) کیلومترو آقینتی طرفنده کائن (معاجل ـ نام دیکر ـ کوة الفرنکی) موقعنده (بصره) نامنه برترسانه اولوب داخلنده اولدقجه مکمل فابریقه‌لر موجوددر .]

فراتك قورنه‌یه قدر ممتد اولان وادیٔ اسفلی بوینجه (هور جزائری) بصره ارقه‌لرینه قدر یاییلمش اولوب بصره‌دن صوکره (شط) خور مالقلرله مزین وهوردن حالی براووه‌دن بچه‌رك (ابوالخطیب) قصبه‌سنی صاغنده براقوب ایکی قوله آیریلیر .

اصل (شط العرب) دن عبارت اولان صاغ قول

(قاو) قصبه‌سى اوكنده و (شط باهمشير) ياخود (بهمن‌شير) دنيلان صول قول دخى ايرانده قالمش اولان (محمره) قصبه‌سنى صولنده براقوب وبونك روزكار طرفنده (نهرالكارون)ى آلوب (قاو) بوغازينك (۱۵) كيلو متره قدر شرقنده بصره كورفزينه دوكولور.

(كارون = قارون) نهرى: (۷٤۰) كيلومترطولنده اولوب (اصفهان) شهرينك غرب جنوبنده طاغلردن نبعان وطولاشه‌رق غربه طوغرى جريانله برطاقم اسكى قلعه‌وقريه‌لر اوكندن كچدكدن صوكره جنوبه دونوب وسيع براووه‌يه چيقه‌رق صولنده (شستر) قصبه‌سنى ترك و(بندكير) موقعنده ينه براشمك اوزره (كركر) نامنده برقنال افراز ايدر. موقع مذكورك روزكار طرفنده (لوردجر) قصبه‌سى جوارندن نبعانله غايت مرتفع ومتعدد كوزلى كاركير ومتين كوپريسى بولنان (ديزفول) شهرينى صولنده ترك وذكر اولنان اووه‌ده (كرخا) صويله موازى جريانله كرخادن منشعب (شاعور) قنالىله برلشن (آب دز) نام صويى آلير.

بندكيردن صوكره قارون نهرى روزكار طرفنده دوكونيلر موجود اولان (اهواز) موقعنى صولنده ترك ايتمك اوزره (محمره) قصبه‌سنك روزكارطرفنده (حفار) دنيلان و بر قنال كبى اعتبار ايديلان آغزيله

شطك صول قولنه التصاق ایلر. (شط القوبان) دنیلان بر قولیده (شطالعرب)ك قوللرینه موازی آقه‌رق بصره کورفزینه منصب اولور.

(قاو) [*] بوغازیله (باهمشیر) شطی آره‌سنده‌وایران دولتنك تحت اشغالنده (کعب) اطه‌سی واردر. اطه‌نك مبدأنده (کوه فارسی) وقاو بوغازی اوزرنده (آبادان) موقعلری بولنور. شطالعربك منصبندن بصره کورفزنده غربه دوغری یعنی جزیرةالعرب ساحلنه کیدلدیکی حالده (جزیرۀ بوبیان)وانك جنوبنده (کویت) کورفزی واردر. بوکورفزك اغزنده (جزیرةالفلج) نامنده مسکون براطه وجنوب ساحلنده (کویت)ك غایت امین ومحفوظ لیمانی اولوب بغداد شمندوفرینك تمدیدی حالنده نقطۀ منتهاسی اوله‌جغندن اهمیتی درکاردر.

---

[*] نهرلرك متمادیاً سوروب کتیردیکی قوم وچامور سببیله شطك منصبی سنوی (٥٠) متر ودن زیاده ایلرولمکده ویکی اراضی حصوله کلمکده‌در. (٣٠) سنه‌دنبری منصب مذکور (١،٥)کیلو متروقدر وتقریباً (١٥٠) کیلو مترو تربیعنده یکی اراضی حصوله کتیرمشدر.

بصره کورفزنده وقوعبولمقده اولان مد وجذرك شط مذکور داخلنده‌بصره بوقارولرینه قدر تأثیری‌کورلمکده اولوب مدزمانلرنده بصره اطرافنی ایچجه صوباصار، جذر اثناسنده صولر کورفزه دوغری تهاجله آقدیغندن نهرك سرعتی تزاید وعمقی تناقص ایلر ومنصبنده‌ده برخیلی اراضی آچیلوب دیبی کورینور.

استاتستیق

تحریر نفوسی ختام بولمامشدر.

یوللر

(۱) بصره‌یه : بوستان، الغریر، قورنه، حسانیه قصبه وقریه‌لرینه اوغرایه‌رق.

(۲) کربلا طریقیله سماوه، الخضر، عیدا، سوق الشیوح موقعلرندن کچه‌رك، بصره‌یه بغداددن کلان یوللردر.

(۳) بصره‌دن : جنوبه طوغری امتداد ایدرك الحادین، آرمه، وقطیف موقعلرندن کچه‌رك

(٤) ینه بصره‌دن : زبیر، وجعاف موقعلرندن مرور ایدرك حجاز جهتنه کیدن طریقدر.

حاصلات وصنایع

بصره ولایتی (نخلستان) دینلمکه شایان برموقع اولوب باشلیجه حاصلاتی بولنان خرمادن کلیت اوزره تجارت ایدلدیکی کبی هرنوع حبوبات یتشدیریله بیلیر.

شط العربدن بصره کورفزینه ثانیه‌ده (۰۰ ٦٧) مترو مکعبی قدر صو منصب اولدیغی عندالحساب بولنمشدر.

بصره کردستان، والجزیره جهتلرینه سوق اولنان اشیانك اسکله‌سی اولدیغندن تجارتجه بیوك بر اهمیتی حائزدر. عربستان آتی دیگله مشهور اتلر دخی یتشیر. صنایعجه هرنوع قاش باخصوص کایم وقیلدن معمول جادر اعمال اولنور.

پولتیق

بوولایت اوچ سنجاق اوزره تقسیم اولنمشدر.

(۱) بصره سنجاغی: قورنه، محموده، العزیز، بوستان، حمیدیه.

(۲) منتفك » : (مرکزی سوق الشیوخ) ارغاء، عیدا، ناصریه.

(۳) نجد » : قطیف، الختوف، درعیه، جعفر قضالری ملحقاتلریدر.

اثار عتیقه و تاریخی

بو ولایتدخی بغداد ولایتنده ذکر اولندیغی اوزره ازمنهٔ قدیمه‌ده (بابیلونیا) اراضیسندن ایدی.

بصره شهری: هجرت نبویه‌نك (۱۵) نجی سنه‌سنده حضرت عمر الفاروق (ر ه) طرفندن بحراً عجملرله هندلیلرك اتفاق ایتلرینی منع ایچون بنا ایدیلوب موقعنك

اهمیت، زراعت، تجارتی جهتیله (٤٠٠,٠٠٠) نفوسه مالك اولمش ایسه‌ده هواسنك وخامتی سببیله شمدی نفوسی پك دوندر.

سوریه ولایتی

طبیعی

درجه وحدود

(٤١) درجه (٣٠) دقیقه ایله (٣٥) درجه (٤٠) دقیقه طول شرقی و(٢٩) درجه ایله (٣٥) درجه (٤٥) دقیقه عرض شمالی بیننده‌در.

شمالاً — حلب ولایتی
شرقاً — حلب ولایتی وبادیة الشام
غرباً — بحر سفید
جنوباً — عربستان چوللری ایله محدوددر.

طاغلر

بحر سفید ساحلنه موازی اوله‌رق شمالدن جنوبه دوغری بو ولایتده شرقی وغربی نامیله باشلوجه ایکی سلسلهٔ جبال ممتد اولور. بو سلسله‌لر اثنای امتدادده اسامئ عدیده اخذ ایدرلر.

(١) نصیریه طاغلریدرکه الڭ یوکسك محللری طرابلس شامك جوارنده‌کی شعبه‌لریدر.

(٢) جبل لبنان درتقریباً (٣٠٠٠) مترو ارتفاعنده

اولوب طابور، زالبوئه، فارمل، جبال مشهوره‌سی بو طاغك شعبه‌لریدر.

(٣) جبل الشرقی درجه‌ك جنوبندن بدأ ایله جنوبه دوغری ممتد اولوب جبل لبنانه موازی ویکدیگرینی (بوقاع) دنیلان محصولدار اووه تفریق ایدر.

اڭ مرتفع محلی (١٠٠٠) مترو ارتفاعنده بولنان (جبل الشیخ) در.

(٤) سلسلهٔ شرقیدن منشعب جبل خوران، و جبل لجا اولوب لوط کولنك شرقنده درلر.

(٥) (اشعه) سلسلهٔ معظمه‌سیدرکه لوط کولنك ساحلنجه امتداد ایدرك جزیرة العربده واقع (جبل الشرا) ایله کسب ارتباط ایلر.

ساحل

(قندیل) موقعندن (قلعة العریش) موقعنه قدر بحر سفید ساحلی سوریه ولایتنه تابعدر. قندیل موقعندن صوڭره (لاذقیه) (جبله) قصبه‌لری و (کرداها) قصبه‌سندن چكن ایرماغك منصبی ایله (غزه) قریه‌سندن چكن (بانیاس) و (فادموس) قریه‌سندن کلن (نهر الملك) آغزلری و (طرطوس) قصبه و لیمانیله مقابلنده (راوده) اطه‌جغی و (قلعة الحصن) دن چكن ایرماقله (نهر الکبیر) ك منصبلری و طرابلس قصبه و لیمانی واردر.

بعده (باترون) ، (جبل) و (بیروت) اسکله و شهر مشهوریله (صیدا) شهر قدیمی و (بعلبك) جوارندن كلان (نهر البطانی) منصبی و (صور) (عكا) و (حیفا) قصبه ولیمانلریله (نهر القطع) منصبی و (نصریه) شهر قدیمی خرابه‌سی (یافه)، (عسقلات) و (غزه) قصبه‌لریله (قلعة العریش) قصبه‌سی بولنوب بعده ساحل (مصر) خدیویتنه تابعدر .

بحر سفیدك بو ساحل خذاسنده اولان قسمنه (بحر روم) دخی تسمیه اولنور .

نهرلر وكوللر

بو ولایتده جریان ایدن نهرلرك باشلوجه‌لری (نهر العاصی) نك قسم سفلاسی (ژوردان) (لبنان) (نهر البكیر) و (باردای) نهرلریدر .

نهر العاصی حوضه‌سی

اصل جبل لبناندن تنبع ایدرك حمص كولنی تشكیل ایدر . [*] طولی تقریبا (۲۸۰) كیلومترودر .

بعده خراب برقلعه‌سی بولنان (حمص) شهرندن كچوب صولدن (مزید) موقعندن كچن و صاغندن (سلمیه)

[*] حمص كولنك میدانه كلمسی زمان قدیمده (بلقیس) نامنده برذات نهرك اوكنه بر جلی برسد بنا ایدرك صوینی ضبط ایتمسندندر . آلان بربرج قالمشدركه (برج بلقیس) تسمیه ایدرلر .

دن کلان اوفق تابعلری آلوب (حما) شهرندن مرور ایدر.

بوشهر متین بر قلعه ایله محاط اولوب اطرافی دولابلر ایله سقی اولنور باغ و بستانلری حاوی لطافت آب وهوا ایله مشهوردر. نهر صاغنده (قلعة المدیك) و (معرة المهل) موقعلرینی ترکله حلب ولایتنه داخل اولور.

ژوردان نهری حوضه‌سی

طولی تقریبا (١٩٠) کیلومتره اولان ژوردان — یاخود — اردن: شرقی لبنان طاغلرندن بر قاچ ایرماقلرك اجتماعندن تشکل ایدر. باشلیجه‌سی (حاصبیا) اولوب (حوله) کولنی تشکیل ایدرك صاغنده (صفوت) قریه‌سنی و صولنده (جولان) اراضیسنی ترکله (طبریه) کولنه منصب اولور.

مذکور کولك جنوبندن چیقه‌رق صول طرفدن بر طاقم اوفق ایرماقلر اخذ ایدر.

باشلیجه‌لری جبل حوراندن نبعان ایدوب حوران سنجاغنك اراضیسنی اسقا ایدن (یرموق) ایله (قلعة الزرقا)دن چکن (زرقا) ایرماقلریدر.

بعده ژوروان نهری صولنده (عجلون) اراضیسنی وصاغ ساحلنده (نابلس) قصبه‌سنی ترك ایدرك (بحر لوطه) منصب اولور.

لبنان نهری حوضه‌سی

لبنان = نهر الیطانی: شرقی لبنان طاغلرندن چیقه‌رق

(بعلبك) و (حسبیه) قصبه‌لرندن كچدكدن صكره (صور) قصبه‌سنك جنوبنده بحر سفیده منصب اولور .

نهر الكبیر حوضه‌سی

بونهر حلب ولایتنده جبل النصیریه‌دن منبعنی آله‌رق سوریه ولایتنه داخل اولدقدن صوكره (ساچوق) قلعه وقریه‌سنی صولنده تركله آق دكزه منصب اولور .

(بارادی . یاخود . نهر البردا) حوضه‌سی

شام شهری جوارنده شیخ تپه‌لرندن تنبع ایدوب (زبدانی)قریه‌سندن بالمرور جنوب شرقی‌یه جریان ایدرك برطاقم اوفق تابعلری بعد الاخذ شام اووه‌سنده برقاچ منحنی قوللره آیریلوب (شام) شهرندن كچه‌رك (مرج — نام دیكر — اتابه) كولنه منصب اولور .

كوللر

(اوط كولی . یاخود . بحر میت) (٥٠) میل طولده (١٠) میل عرضده اولوب صویی زیاده‌سیله آجیدر . حوضه‌سنی (اردن = ژوردان)نهری تشكیل ایدر . ساحل غربیسی آچیغنده (قدس شریف = اورسلیم) شهر قدیمی بولنمقده‌در .

(طبریه كولی) : كتب مقدسه‌ده (بحر الجلیل) نامیله توسیم اولنمشدر . بریة الشامده موجود كوللرك بحر

لوطدن ماعدا هپسنك بیوکی اولوب ساحل غربیسنده طبریه قصبه‌سی واردر.

(حوله کولی) ژوردان ایرماغندن متحصلدر.

(اتابه کولی) نهر البرادادن و (حمص کولی) نهر العاصیدن متشکلدرلر.

(هیجانه کولی) شیخ تپه‌لرندن چیقوب داریه، کسوه، سازا موقعلرندن کچه‌رك کولك شمال جهتنه منصب اولان (نهر الاعوج)دن حاصل اولور.

استاتستیق

سوریه ولایتنك ذکور (٤١٢٦٨٤) اناث (٤١١٥٣٤) اوله‌رق جمعاً (٨٢٤٢١٨) نفوس موجوده‌سی واردر. وقدس سنجاغنك ذکور (١٢٢٣٣٨) اناث (١١٠٨٣١) جمعاً (٢٣٣١٦٩) نفوسی تحریر اولنمش ایسه‌ده‌ آلان ختام بولمامشدر.

یوللر

(١) حلبه کیدن جاده‌در شامدن چیقوب دومه قریه‌سندن کچه‌رك (٣٥س) حمص قصبه‌سندن بعدالمرور (١٢ س) حما و (حمادن ١٥) معرة النعمان موقعلرندن کچوب ولایت مذکوره‌یه کیدر.

(٢) شامدن (١٤ س) بعلبك و (بعلبکدن ٢٠ س)

حصه کله‌رك حلب جاده‌سیله برلشیر. بعلبکدن (١٠ س) بیروته بریول واردر.

(٣) حلبدن (٤١ س) لازقیه‌یه کلوب ساحل بحر امتدادنجه (لازقیه‌دن ٦ س) جبله (جبله‌دن ٢١ س) طرتوس (طرتوسدن ١٥ س) طرابلس (طرابلسدن ٢٠ س) بیروت (بیروتدن ٩ س) صیدا (صیدادن ١٧ س) عکا (عکادن ٢٣ س) یافه (یافه‌دن ١٤ س) غزه (غزه‌دن ١٦ س) (العریش = قلعة العریش) موقعنه کلوب مصر طوپراغنه داخل اوله‌رق امتداد ایدر.

(٤) شامدن چیقوب (٣٢ س) جنین (جنیندن ٦ س) نابلس (نابلسدن ١٠ س) قدس شریفه داخل اولور.

(٥) شامدن چیقوب (تدمر) دن کچوب سا کنه موقعنده بغداد ولایتنه داخل اوله‌رق (١٦٠ س) بغداده طوغری کیدر.

(٦) منتظم اوله‌رق بیروتدن (٢١ س) شامه برشوسه اولوب اوزرنده کیجه وکوندوز (وقاروسه) تعبیر اولنور التی بارکیرلی شرکت عربه‌لری ایشلدلمکده‌در.

(٧) عکادن صاوت' کسوه موقلرینه اوغرایوب (٢٩ س) شامه بریول اولدیغی کبی (عکادن ١٣ س) جنین موقعنه دخی بریول اولوب قدس یولیله برلشیر.

(٨) حجاز جاده‌سی اولوب قدسدن چیقه‌رق عقبة الشام موقعنه کلدیکی کبی شامده کسوه، حوران، ام الجمال، قلعة الزرقا، بلقا، معان موقعلرینه اوغرایوب عقبة الشامده قدسدن کلان یول ایله برلشه‌رك حجاز مغفرت‌طرازه طوغری کیدرلر.

(٩) یافه‌دن (١٢ س) وغزه‌دن (١٧ س) قدس شریفه یوللر واردر.

حاصلات وصنایع

سوریه ولایتی قوهٔ انباتیه‌جه برنجی درجه‌ده اولوب هرنوع حبوبات یتشدیرر. بالخصوص ایپك، پاموق، زیتون، رزاقی اوزومی، انجیر، قایصی، پورتقال، لیمون کلیت اوزره حاصل اولور. هله کرهٔ ارضك بر طرفنه مخصوص اولیان (بغدای) حوران جهتلرنده حصول بولدیغی کبی (موز) تعبیر اولنور برنوع لطیف میوه شامك هرخانه‌سنده بولنور. شام قیصدیغی اصل حلب ولایتنده مبزولیت اوزره اولور ایسه‌ده بوولایتده‌دخی یتشیر. بیروت، یافه، صیدا جهتلرنده پورتقال، لیمون طبیعی درجه‌ده حاصل اولور. معادندن کموش، قورشون، تیمور، طاش، کمور، طوز، (بوره وحجر) دنیلان ذیفت کبی سیاه بویا معدنلری واردر.

صنایعجه شام آلاجه‌سی، چتاریسی، مشلح، شام

حرفه‌سی· طرابلس قوشاغی، نفیس کفیه، وهر نوع ایپکلی، یوکلی، پاموقلی قماشلر نسج اولندیغی کبی ظریف قیومجی ایشلریله صندالیه، قناپه و حماده آت طاقلری وقدسك صدفدن اویمه منقوش چکمجه، قوطی معمولاتی مشهور بولندیغی مثللو اوائلده شامده یاپیلان طبان دمیرندن شام قلیجی مقبول ومشهور ایدیسه‌ده شمدیلرده بو صنعت محو اولمشدر·

پولتیق

سوریه ولایتی التی سنجاغه تقسیم اولنوب اداره اولنمقده‌در·

(۱) شام سنجاغی : بقاع، راشیا، معان، بعلبك، حاصبیه·

(۲) طرابلس » : لازقیه، جبله، طرتوس، صافدیا، عکار (*)

(۳) عکا » : حیفا، صفوت، ناصریه، طبریه·

(٤) حما » : حمص، معرة النعمان، خاص الاکراد·

(٥) بلقا » : (مرکزی صلت) معان، کرك·

(٦) حوران » : جبل دروز، عجلون، قنیطره، جولان قضالری ملحقاتلریدر

---

[*] صافدیا قضاسنك (دوراکی شهر) عکار قضاسنك (میلاد) قریه‌لری مرکزلریدر.

مستقل سنجاقلر

(١) قدس سنجاغی: غزه، یافه، خلیل الرحمن، رمله، نابلس قضالرینی حاویدرلر.

(٢) بیروت « : صیدا، صور، شقیف، جبیل.

(٣) جبل لبنان متصرفلغی اولوب (مقاطعه) تعبیر اولنور یکرمی بر قسمه تقسیم اولنوب قائمقاملغه مشابه براداره ایله رؤیت امور ایدلمکده اولوب مرکزی (دیرالقمر) در

(١) مقاطعه : طرابلسك جانب شرقیسنده (جبل الترپل).

(٢) « : کذا طرابلسك شرقندن جنوبه دکین (کوره).

(٣) « : کوره مقاطعه سنك جنوب شرقیسنده وطرابلسك جنوبنده (جبة البشیره).

(٤) « : (جبة المنیطره) اولوب زروهٔ جبلدن ساحله قدر ممتددر.

(٥) « : بیروت جوارنده (بترون).

(٦) « : بترون مقاطعه سنك اوست طرفنده (جبل)

(٧) « : جبل مقاطعه سنك جنوبنده (الفتوح).

(٨) « : (کسروان) اولوب مرکزی (عزیز) قریه سیدر

(٩) « : بیروتك شرقنده (متن) .
(١٠) « : (بیروت)
(١١) « غرب اعلا، غرب اسفل نامنده (غرب) .
(١٢) « : غرب مقاطعه سنك شرقنده (الجرد) .
(١٣) « : غرب مقاطعه سنك جنوبنده (الاشجار) .
(١٤) « : (دیرالقمر) .
(١٥) « : (عرقوب) .
(١٦) « : (شتوف) .
(١٧) « : (غربی البقا) .
(١٨) « : (اقلم جزین) .
(١٩) « : (تفاح) . صیدا جوارنده
(٢٠) « : (خرنوب) .
(٢١) « : (جبل الریحا) . مقاطعه لریدر .

اشبو متصرفلغك اهالیسی مذهب جهتیله اسلام، درزی، متأوله، خرستیان اوله رق طقسان سکز بیك نفوسه بالغدر. متصرفی خرستیان اولمق اوزره اوروپا دولتلرینك رأیی وباب عالینك انتخابیله تعیین اولنور.

آثار عتیقه و تاریخی

سوریه ولایتنك بولندیغی اراضی ازمنهٔ قدیمه دخی معروف بربلده اولوب حام بن نوح (ع.م)

نسلندن کنعانیلرله سائر سام اولادینڭ توطن ایتدکاری محللردر. بنی اسرائیل مصردن خروج ایلیه‌رك یوردن کنعانیلری طرد و محو ایدوب وطن اتخاذ ایتمشلر و مدت مدیده سلطنت سورمشلر ایسه‌ده صوکره‌لری آثوریلر، بابلیلر، عجملر، مدیلر، مصریلر هجوم ایدرك تسخیر ایدوب خیلی بر مدت استقلالیت اوزره متصرف و حاکم اولدیلر. بعده ماکدونیا حکومتنڭ یدینه اسکندر رومی زماننده ودها صوکره‌لری رومالیلرڭ ید غالبیتلرینه کچه‌رك برزمان اداره اولندیسه‌ده نهایت حضرت عمرالفارق (ر.ه) افندمزڭ اثنای خلافتلرنده ــ قرون وسطی اوائلنده ــ ممالك اسلامیه‌یه مضاف قلنمشدر. خلافتی امویلر غصب ایلدکارنده اولا امویلرڭ وصکره‌لری عباسی، ایوبی وچراکسه حکومتلرینڭ شام، بغداد و مصرده تشکللرندن حین انقراضلرینه دکین تحت ادارلرینه کچمش ایسه‌ده یاووز سلطان سلیم خان حضرتلرینڭ زمان سلطنتلرنده اورده تسخیر اولنه‌رق ممالك عثمانیه‌یه الحاق اولنمشدر. شام شهری:

سوریه ولایتنڭ مرکزی اولوب حضرت ابراهیم (ع.م) ڭ بنا کرده‌سی اولدیغی مظنوندر نینوا، بابل، ومصرده کائن (منفس) شهرلریله هم‌عصر بولنمش و اولوقتلر بو شهرلر قدر شهرت قزانامش ایسه‌ده

انلر کبی ده خراب اولیوب کندینی محافظه ایتمشدر. شمدیکی حالده بشنجی اردوی همایونه مرکز اتخاذ اولنه‌رق درون شهرده انبیاء عظام واولیاء کرام حضراتنك تربهٔ شریفه‌لریله جوامع منیفه ومدارس عدیده، تکیه وعمارت مثللو زیارت، عبادت، وحیراتکاهی بی‌حسابدر. ازجمله دنیانك اك بیوك عبادتخانه‌لرندن بولنان (جامع امویه) بوشهرك اورته‌سنده اولوب بیوك محرابنده (یحیا بن ذکریا) پیغمبرك رأس سعادتلری مدفون اولدیغندن زیاتکاه عوام وخواص اولمشدر. مدققین اسلامیه‌دن (شیخ الاکبر) عنوانیله معروف (محی الدین العربی) و (سید عبدالغنی نابلسی) و (بلال حبشی) حضراتنك تربهٔ شریفه‌لری موجوددر.

قدس شریف: بوشهره خرستیانلر ویهودیلر (اورسلیم) تسمیه ایدرلر.

قدیم بر شهر اولوب قرون اولی ووسطاده غایت معمور اولدیغی کبی بنی اسرائیلك پای تختی وحضرت سلیمان (ع.م) ك اعمار کرده‌لریدر.

آثوریلر، بابلیلر، ومصریلرك متمادیا ایتدکلری هجوملر اوزرینه بنی اسرائیل سلطنتلرینی غائب ایدرك نهایت روما دولتنك تحت اداره‌سنه کچمش نهایت (٩٢٢ = ١٥١٧) سنهٔ هجری ومیلادیسنده دولت

عثمانیه طرفندن ضبط اولنمشدر دولت ایوبیه زماننده اهل صلیب اردولری بو جهتره هجومله ضبط ایتمشلر ایسه‌ده ینه قورتارلمش ودولت عثمانیه اداره‌سنده ایکن دخی فرانسزلر طرفندن النمش ایسه‌ده چوق چکمکسزین استرداد ایدلمشدر ٠

حضرت سلیمانك بنا کرده‌سی بولنوب (هیکل) تعبیر اولنان (بیت‌المقدس) ك خرابه‌سی اوزرینه عمرالفاروق (ر ٠ ه) برجامع بنا ایتمش وخلفای امویه‌دن (ولید بن عبدالملك) دخی مذکور جامعی توسیع ایدرك بر قبه انشا ایلمشدر ٠

شهرك اورته‌سنده خرستیانلرك تقدیس ایتدکلری بیوك کلیسا موجوداولوب قبه‌سی التنده عموم خرستیانلرك اعتقادلرینه کوره حضرت عیسی‌المسیح (ع ٠ م) دفن اولنمش ایکن بورادن سمایه عروج ایتمشدر ٠

شهرك اطرافی بنی اسرائیل طرفندن بنا اولنوب حراب اولان ویاوز سلطان سلیم‌خان طرفندن تعمیر اولنان اسکی بر قلعه ایله محاطدر ٠

(بیت‌اللحم) : قدسك ایکی ساعت جنوبنده (حضرت مسیح)ك مولد سعادتلری و حضرت (داوؤد)ك قریه‌سی بولنمقلقله شهرت المشدر ٠

(خبرون ـ نام دیکر ـ خلیل الرحمن) : حرم

واولاد واحفادلريله (حضرت ابراهيم) (ع ٠ م) ك مدفون بولندقلرى محل اولوب اهل كتاب عندنده زيارتكاهدر ٠

باتزون : قريه‌سى تورات شريفده (رحال) ناميله ياد اولنوب اثار عتيقه‌دن مقابر ، وابنيهٔ عاليه خرابه‌لريني حاويدر ٠

بيروت : بر شهر قديم اولوب يونانيلر ورومالولر زماننده غايت مشهور ودنيانك بر طرفنده بولنمز بيوك بر مكتبى بولنديغندن هر طرفدن اولزمانلر تحصيل علوم وفنون ايچون بورايه كليرلر ايدى ٠ اثار عتيقه‌دن منقوش قبر طاشلرى وهيكللر وهيئت كامله‌سيله تحت الارض باقى قالمش ابنيه‌لرله (١٨٤٠) سنهٔ ميلاديسنده مصر عسكريني برية الشامدن چيقاردقلرى اثناده انكليزلر طوپه طوتوب برجلرى خراب اولان قلعه‌سنك ديوارلرى آلان موجود اولوب بو اثرلر دخى فنيكه ورومالیلركدر ٠

زيراشام جوارلرى (اراضئ كنعانيه) دن اولديغى كبى لبنان طاغلريله ساحل بيننده اولان يعنى اسكندروندن غزه‌يه دكين ساحله دخى (فنيكه) تعبير اولنوب بو فنيكه‌ليلر كميجيلكله مشهور ايديلر ٠

قدسك جنوبنه دوشن اراضى‌يه دخى (فلسطين ==

پلسطین) دینلور ایدی و الان بو اسمی غائب ایتمامشدر .

بعلبك : غایت بیوك طاشلرله بنا ایدلمش واوزرلرنده پك چوق نقوش نفیسه حك و صنعت ومهارت فوق العاده سنه حیران قالنه جق اولان قلعه سیله درونده یکپاره طاش ایله اورتولمش مزین ستونلرله یاپیلمش کوشك قلیقلو برابنیه دخی الان باقی اولوب روماولرك اثارلرندن اولدیغی متواتردر .

حما : حام بن نوح (ع . م) طرفندن بنا اولنوب توراتده (حمدن) اسمیله یاد اولنمشدر اطرافی معمور وکار قدیم بر قلعه ایله محاطدر .

حمص : (٦٣٦) سنهٔ میلادیسنده (خالد بن ولید) حضرتلرینك اقدامیله ضبط اولنمش ومشار الیهك مدفنی اولمغله مشهوردر .

طبریه : قدیم و مشهور بر شهردر . قرون سالفه ده یهودیلرك بو شهرده بر مکتبلری اولوب علماسی بوراده بولنور ایدی . حتی ملت یهودیه نك (مشنه) نامنده بولنان عقائد کتابنی اشبو مکتبك معلمی اولان ذات جمع ایلمشدر . یهودیلر الان کتاب مذکور ایله عمل ایدرلر . ولسان عبرانینك غائب اولماسیچون حرکات وسکناتنك ترتیبی مکتبك دخی بو اثارندندر .

بو ولایتك حاوی اولدیغی اراضی (٩٢٢) (١٥١٧) سنهٔ هجری و میلادیسنده سلطان سلیم خان اول حضرتلری طرفندن تسخیر اولنمشدر .

حلب ولایتی

درجه وحدود

(٣٣) درجه (٤٠) دقیقه ایله (٣٩) درجه (١٠) دقیقه طول شرقی و (٣٤) درجه (١٥) دقیقه ایله (٣٨) درجه (٤٠) دقیقه عرض شمالی بیننده‌در

شمالاً — خرپوت، دیاربکر، وسیواس ولایتلریله .
شرقاً — بغداد، وموصل، ولایتلریله .
غرباً — بحرسفید واطنه ولایتلریله .
جنوباً — سوریه ولایتیله . محدوددر .

طاغلر

(١) بحرسفید ساحلنه موازی اوله‌رق جبل لبنانی تشکیل ایتمك اوزره جنوبه طوغری (صاری چیچك) طاغلرندن آیریلوب امتداد ایدن الچه‌طاغی، لکامه‌طاغی، جبل الموسی، جبل النصیری، نامنی الان سلسلهٔ جبالدر .

(٢) سیواس ولایتیله‌هم حدود بولنان قانلی وآخر نامنده‌کی سلسله‌در .

(٣) خرپوت ولایتی حدودی اوزرنده بولنان صاری‌چیچك طاغلرندن منشعب (چتال‌تپه) طاغلریدر .

بونلردن ماعدا جزئی ارتفاعلی دیاربکر ولایتی حدودی جهتلرنده اسامیٔ عدیده اخذ ایدن طاغلر دخی واردر .

ساحل

رأس الخنزیر موقعندن قندیل موقعنه قدر بحر سفید ساحلی حلب ولایتنه تابعدر .

(رأس الخنزیر) نام بروندن جنوبه دوغری (سویدیه) قریه وکوچك لیمانی ونهر العاصینك منصبی ایله (جبل اقرع) یعنی نصیریه طاغلرینك سرت بر میل ایله نهایت بولان اتکلری و (قندیل) قصبه‌سی بولنور . بعده ساحل سوریه ولایتنه منسوبدر .

نهرلر وکوللر

فرات نهری حوضه‌سی

فرات نهرینك بو ولایته تابع اولان قسمی خرپوت ولایتندن (روم قلعه) موقعنده بو ولایته داخل اولوب صولنده (یکی روم قلعه) دینلان (خلفتی) قصبه‌سی ایله (بئر الغزاة ــ یاخود ــ بیره جك) قصبه‌سنی وصاغ طرفنده (کرزین) موقعنده بر کوپریسی بولنان [١٢٤٨ سنه‌سی ابراهیم پاشا قوماندانسنده اولان مصر اردوسیله بر عثمانلی اردوسی بیننده وقوعه کلان محاربهٔ مشهوره‌نك

میدانی اولان] (نیزیب) موقعی قربندن بچن (سـیدنك دره‌سی = کرزین) چایی ، و (منبج) شـهر قدیمی خرابه‌لری اوزرنده تأسیس اولنـان قصبه‌یی بر صـاغ تابعی اوزرنده براقان (ساجور) نهرینی الوب ساحلنده (قلعة النجم) ی ترك ایدرك بچید محـلی اولان (بالیس ـ نام دیکر ـ مسکنه) قصبه‌سندن بدأ ایله جنوب شرقی‌یه دونوب صاغ طرفنـده (مسکنه) قصبه‌سنی و صولنده (قلعة الجعبر) [*] حرابه‌سنی براقیر .

فرات نهری صولندن (رقه) قصبه‌سنی ترك ایتدکدن صوکره (نهرالبلیخ) ی آلیر .

بلیخ چایی : بر قاچ تابعدن مرکب اولوب بریسی (جلب نهری) ودیکری بر تابعی اوزرنده (اورفـه) شهرینی براقان (نهر الکوة) اولوب بونلر برلشـدکدن صوکره جنوبه طوغری اقارق چوله دخول ایله (سروج) چایینی الوب جوار اراضی‌یه یایله‌رق فراته قاریشیر .

فرات صاغ ساحلی اوزرنده‌زور سنجاغنك مرکزی اولان دیر قصبه‌سنی ترك و (البصیری) قصـبه جغنك روزکار طرفندن (خابور) چایینی الور [*]

[*] اشبو موقعده (٦٢٩) (١٢٣١) سنه‌سی (ارطغرل) غازینك پدر عالیلری وجد امجد آل عثمان (سلیمان‌شاه بن قیاالب) حضرتلری نهردن بچرلرکن غریقاً شهید اولمشلردر .

[*] خابور چایی موصل ولایتنده تعریف اولنمشیدی .

البصیری موقعنك جنوبنده فرات نهری غایت واسع اووه‌لره داخل اولوب عربستان جهتنده واقع (قالکر) طاشندن عبارت قوملی تپه‌لر سببیله جنوب شرقی‌یه دوغری یلانقاوی برشکلده تمایل و (دجله) نهرینه تقرب ایلیه‌رك بغداد ولایتنه کیدر .

نهر العاصی

سوریه ولایتده تعریف اولندیغی اوزره (بعلبك) جوارندن منبعنی الوب شماله جریانله (بوغاز) قریه‌سی جوارنده حلب ولایتنه کیروب (ادلب) و (معرة النسرین) قریه‌لریله آثار قدیمه‌دن خراب بر قلعه جوارندن بعدالمرور (اقرع = جبل النصیری) ایله (جبل الموسی) اره‌سندن غربه دونه‌رك (انطاکیه) شهرندن چوب جنوب غربی‌یه میل ایدرك بحر سفیده منصب اولور .

عفرین ونهر الاسود چایلری

بو نهرلر اچه‌ولکامه طاغلرندن نبعان ایدرك عفرین نهری (راوند قلعه) و (خروس) موقعلرندن چوب (کلیس) ایله (اعزاز) قضالرندن مرور ایدن اوفق تابعنی الدقدن صوکره (انطاکیه ـ نام دیکر ـ آق دکز) کولنه منصب اولورلر .

حلب — نام دیکر — قواق نهری

بو نهر (عینتاب) جوارنده بولنان طاغلردن تنبع ایدوب جنوبه دوغری جریانله (حلب) شهرندن بعد المرور حلبدن (٢٠) میل بعدده کائن بطاقلق حالنده بولنان حلب کولنه منصب اولور .

جیحون = جیحان نهرینك قسم بالاسی

جیحون : (آخر) طاغلرندن نبعان ایدرك جنوب غربی‌یه جریانله صولنه (صورمه قلعه) و (البستان) قصبه‌لرندن چکن وصاغنه (زیتون) و (کوکصو) دن مرور ایدن اوفق تابعلری اخذ ایلیان (صورمه صوینی) نی الەرق (مرعش) قصبه‌سنی صولنده ترك ایدوب (اقصو) ایرماغنی الیر .

آقصو : صولنه (بل ویران) صاغنه (ناچار) قریه‌لرینی و (شکر اووه) ایله (بازارجق اووه) ناحیه‌لرینی دخی طرفینده ترك ایدرك نهره قاریشیر .

نهر مذکور جنوب غربی‌یه جریانله اطنه ولایتنه داخل اولور .

استاتستیق

الان تحریری ختام بولمیوب یازیلان ذکور (٢٨٦٢٩٥) اناث (٢٧٠٠٠٣) اولەرق جمعا (٧٥٦٢٩٨) نفوسدر .

يوللر

(١) درسعادتدن حلبه كلان طريق اولوب اسكندرون و بيلان قصبه‌لرندن كچوب حلب ولايتنه داخل اوله‌رق (بيلاندن ١٢ س) انطاكيه‌يه و (انطاكيه‌دن ٢٣ س) دوز بر اووه‌دن كچوب حلب شهرينه كلير .

(٢) ارضرومدن كلان جاده‌در (دياربكر ولايتنده سوه‌رك موقعنه‌قدر تعريف اولنمشيدی) سوه‌ركدن اورفه سنجاغنه داخل اوله‌رق (ديار بكردن ٣٦ س) اورفه‌يه (اورفه‌دن ١٦ س) بيره‌جك قصبه‌سنه كلوب فرات نهريني كچه‌رك (بيره‌جكدن ٢٦ س) حلب شهرينه واصل اولور .

(٣) قيصريدن كلان يوللر . قيصريدن چيقوب ارجياس طاغلرينك اتكلرندن طولاشه‌رق (سيحون) نهريني بعد القطع (٤٤ س) البستان و (البستاندن ١٢ س) مرعش و (مرعشدن ١٢ س) عينتاب قصبه‌سنه كلوب اوچه آيريلير .

بری عينتابدن دوغريدن دوغری‌يه (٢٤ س) حلب شهرينه .

ديكری (١٢ س) بيره‌جك موقعنه .

اوچنجیسیده عینتابدن (١٤ س) کلیس وکلیسدن ١٤ س) یه حلبه گلیرلر .

(٤) شامه کیدن جاده‌در که حلبدن چیقوب (١٥ س) (معرة النعمان) موقعنه کلوب سوریه ولایتنه داخل اولور .

(٥) حلبدن چیقوب (١٣ س) ادلبو (ادلبدن ٣٨ س) سوریه ولایتنده (لازقیه) موقعنه دوغری ممتد اولور .

حاصلات و صنایع

حلب ولایتنک شمال طرفلری کاملا اردیج ، قره‌چام و مرسین تعبیر اولنان اغاجلرله مملو ووسط طرفلری ایسه غایت منبت ومحصولدار اولوب هر نوع حبوبات یتشدیکی کبی بادم ، فیستیق ، پاموق ، زیتین ، کلیت اوزره حاصل ایدر .

معمولاتی تللی ، ایپکلی جانفس ، مکمل یورغان یوزلری ، قدیفه ، صندالیه ، قنایه ، سجاده ، اوطه دوشه‌مه‌لری وهند تقلیدی لاهوری شال ، بچه ، هر نوع پشتمال ، قلیچ قایشی ، کوشلی حیوان طاقملری ؛ صابون وساده‌باغ اعمال اولندیغی کبی هردرلو قماش نسج اولنور .

سنه ده بر قاچ دفعه حلبدن بغداد ، شام ، دیاربکر جهتلرینه مکمل کاروان چیقدیغندن ادخالات و اخراجاتی کاینتلیدر .

پولتیق

حلب ولایتی امور اداره جه درت سنجاغه منقسمدر .

(۱) حلب سنجاغی : انطاکیه ، کلیس ، عزاز ، ادلب ، عینتاب ، مسکنه ، بیلان ، جبول .

(۲) مرعش سنجاغی : البستان ، زیتون ، پازارجق و بلوپران .

(۳) اورفه سنجاغی : بیره جك ، روم قلعه ، میلی سرای ، سروج ، تل البشیر .

(٤) زور سنجاغی : (مرکزی دیر) راقه ، طیبه ، قلعة الجابر ، تل کوکب ، ساکنه قضالری ملحقاتلریدر .

اثار عتیقه و تاریخی

حلب : مرکز ولایت بر شهر اولوب قرون اولی یی دخی کورمشدر . بو شهره حلب دینمسنه سبب ابراهیم (ع . م) ك شهبا اسمنده بر اینکی بولنوب شمدیکی حلب قلعه سنك بولندیغی تپه اوزرنده صاغدیغی سودی عرب فقراسی مشار الیهك باشنه طوپلانوب (حلب الشهبا)

[*] دیه کندیلرینه احسان ایتدیردکلرندن ایلرو کلمشدر .

درون شهرده جوامع ومدارس عدیده باخصوص شهرك اورته‌سنده (حرم جامس) دینمکله متعارف جامع شریفله بر چوق اعزهٔ کرام حضراتنك تربهٔ منوره‌لری قشله‌لر ایله خارج شهرده قدیم بر قشله‌سی واردر . مع مافیه بیکدن متجاوز قاش دستکاهلری ، صابون ، فابریقه‌لری و یکرمیدن زیاده باصمه فابریقه‌لری بولندیغی کبی هر ملته مخصوص مکتبلر و بر باب مکتب رشدیهٔ عسکری موجوددر .

اطرافی سور ایله محاط برقلعه‌سی وارایسه‌ده برجهتی عصیانلری سببیله طوپه طوتلدیغندن خرابدر

انطاکیه : غالب لقبیله مشهور یونان حکمدارلرندن (سلفقوس) نام ذاتك بنا کرده‌سی برشهر قدیمدر . دیانت مسیحیه ابتدا بوراده تقویت بولوب صوکره اطرافه انتشار ایتمشدر .

(١٢٦٨) سنهٔ میلادیه‌سنده مصرلولر طرفندن ضبط اولنوب اهالیسنك برچوغنی اعدام وابنیهٔ جمیعه‌سنی انهدام ایلدکلری کبی حرکت ارضدن دخی برقسمی خراب اولوب معموریت قدیمه‌سی قالمامشدر . یالکز اطرافنده سور قدیمی قالمش ایدیسه‌ده مصرلی ابراهیم

[*] نسان عربده (حلب) تازه صاغلمش سود دیمکدر

پاشا بورالرینی استیلاسی هنگامده آنیده بقدیروب انقاضندن قشله یاپدیرمشدر. (٦٣٧) سنهٔ میلادیسنده بدالاسلامیانه کچمش و(١٠٩٨) ده اهل صلیب اردولری قدس اوزرینه هجوملرنده اولا بوراسنی ضبط ایدرك مرکز اتخاذ ایتمشلر ایسه‌ده ینه تسخیر اولنمشدر.

اورفه: قدیم برشهر اولوب درونده نمرود سرایی دینلکده معروف بیوك برابنیهٔ عتیقه ایله متعدد جامعلر، مدرسه‌لر واردر. باخصوص یارم ساعت قدر طرف جنوبیسنده بولنان (برکهٔ ابراهیم) نام کولك کنارنده جامع ابراهیم اسمنده اوچ قبه‌لی برجامع شریف واردر.

راقه: خلفای عباسیه‌دن هارن‌الرشیده پای تخت ثانی اولمشدر. سبب ایسه حدوده قریب بولندیغندن کرك سرحدده نظارت وکرك محاربه اثناسنده سوقیاته سهولت اولمق ایچوندر. مشارالیهك انشا کرده‌سی بولنان سرایك آثاری وصلاح الدین ایوبینك افندیسی ملوك اتابکه‌دن (نورالدین محمود)ك هجرتك التیوز تاریخلرنده بنا ایتدیکی جامعك مناره، محراب، وکمرلریله قلعه‌نك اکثری محللری رخنه‌دار اولدیغی حالده باقی اولوب شمدیکی حالده برقریه حالنده‌در.

اطنه ولايتى

درجه و حدود

(٣٠) درجه (١٠) دقيقه ايله (٤٤) درجه (٥٥) دقيقه طول شرقى و(٣٦) درجه (٥) دقيقه ايله (٣٨) درجه (٢٠) دقيقه عرض شمالى ارهسندهدر

شمالاً — انقره وقونيه ولايتلرى ٠

شرقاً — حلب ولايتى ٠

غرباً — قونيه ولايتى ٠

جنوباً — بحر سفيد ٠ ايله محدوددر

طاغلر

(١) ولايتك شمال شرقى جهتندهده انقره ولايتيله اولان حدود اوزرنده (بيك بوغا) و (قطران) طاغلرى نامنده اولان سلسلهٔ جسيمهدر٠

(٢) قونيه ولايتيله بولنان حدوداوزرنده (قرانفيل) (بلغار) (صوماق) و (الا طاغ) نامرنده اولان سلسلهٔ جبالدر ٠

(٣) حلب ولايتيله بوولايتك حدودينى تشكيل ايدن (اقا)(دردون) و (جبل موسى) اسملرندهكى سلسلهدر٠

ساحل

(رأس الخنزير) بروندن اسكندرون كورفزى بدأ

ایدره کورفزك ساحل شرقیسنده حلب وانطاکیه طرفلرینك اسکله‌سی بولنان (اسکندرون) قصبه‌سی وساحل غربیسنده (پیاس) قریه‌سیله ساحله قریب (قره قیا) قریه‌سی وساحلده (ایاس) قصبه‌سی واردر. کورفزدن صوکره (جیحون نهری) بعده (سیحون نهری) منصبلریله (مرسین) لیمانی و(سلفکه) قصبه‌سی (کوکصو) ایرماغی منصبی (کلندریا) (ومعموریه) قریه‌لریله (سیلنتی) موقعی بولنور براز دها غربه طوغری کیدلدکده ساحل قونیه ولایتنه منسوبدر.

نهرلر و کوللر

سیحون نهری حوضه‌سی

قطران طاغلرندن ظهور ایدرك صولنده (بیك بوغا) طاغلرینك اتكلرندن چیقوب قوزان سنجاغنك مرکزی بولنان (قوزان شرقی) قصبه‌سندن کچن تابعی وصاغدن (جارمیلی) قریه‌سندن مرور ایدن دیکر برتابعی دخی الدقدن صوکره (قرانفیل) طاغلرندن نبعان ایدوب (کورکلی) قریه‌سندن کچن (قزیل ایرماق) ی آلوب (اطنه) شهرندن کچر. بوشهر نهرك اوزرنده بنا اولنمش ومتین برکوپریسی واردر. بعده نهر جنوب غربی‌یه جریانله صاغنده (ترسوس) موقعندن کچن (ترسوس) ایرماغنی آله‌رق بحر سفیده منصب اولور.

جیحون نهری حوضه‌سی

حلب ولایتنده تعریف اولندیغی اوزره (اخر) طاغلرندن تنبع ایدرك (مرعش) قصبه‌سی صولنده ترکاه اطنه ولایتنه داخل اولوب صاغدن (قارص) موقعندن و (سیس) قصبه‌سندن کچن ایرماقلری بالاخذ (میسیس) موقعندن مرور ایدرك ایکی قوله آیریلوب بحر سفیده دوکولور.

کوکصو چایی

بوچای الا طاغدن چیقوب قونیه ولایتندن کلان (بوزانچی) ایرماغنی وصولنه (صاری قواق) قریه‌سندن کچن تابعی الدقدن صوکره (سلفکه) شهری قربنده آق دکزه منصب اولور.

استاتستیق

زکور (١٩١١٢٩) اناث (١٧٥٩٩٨) اولەرق جمعاً (٣٦٧١٢٧) نفوس موجوده‌سی واردر.

یوللر

(١) قونیه‌دن اطنه‌یه کلان یولدرکه حدود اوزنده بولنان بلغار طاغلرینك (کولوك) تعبیر اولنان بوغازندن کچوب اطنه ولایتنه داخل اوله‌رق (نمرود) قریه‌سندن بعدالمرور (اطنه)یه کلیر.

(٢) اطنـه‌دن بری میس، پیاس، واسـکندرون موقعلرندن دیکریده سـیس، قارص قصبه‌لرندن چچوب (٤٣ س) (مرعش) ه‌دوغری امتداد ایدرك حلب ولایتنه کیدلر.

(٣) سلفکه‌دن (٣٤ س) ارمناك قصبه‌سنه‌اوغرایوب قونیه ولایتنه داخـل اوله‌رق (ارمنا کدن ٣٠ س) قره‌مان قصبه‌سنه دوغری کیدر.

(٤) اطنه‌دن چیقوب (١٧ س) قوزان قصبه‌ســنه اوغرایه‌رق حلب ولایتنـه داخل اولوب (قوزاندن ٢١ س) مرعشه دوغری ممتد اولور.

(٥) اطنه‌دن (٩ س) طرسوس و (طرسوسدن ٦١ س) مرسین قصبه‌ولیمانه کلیر.

حاصلات و صنایع

اطنـه ولایتنك قوهٔ انباتیـه‌سی برنجی درجـه‌ده اولوب هرنوع ذخـیره باخصوص پاموق، زیتون غایت مبذول اوله‌رق کلیت اوزره اخراج اولنور. حاصلات صناعیه‌سی کلیم، بچه، وبز کبی منسوجاتدن عبـارتدر. طاغلرنده کلیت اوزره معدن بولنور.

پولتیق

اطنه ولایتی اداره‌جه درت سنجاغه منقسمدر.

(١) اطنه سنجاغی : طرسوس، مرسین، ایاس .

(٢) ایچ ایلی « : (مرکزی سلفکه) ارمناك، کلنار، سیلنتی، موط .

(٣) جبل برکت « : پیاس، صلاحیه، عثمانیه، اسکندرون .

(٤) قوزان « : (مرکزی خاجین = قوزانشرقی) قارص، سیس، میسیس قضالری ملحقاتلریدر .

آثار عتیقه و تاریخی

بوولایتك حاوی اولدیغی قطعه‌یه ازمنهٔ قدیمه‌ده (کیلکیا) تعبیر اولنور و کرسیٔ حکومتی حواریوندن (پولوس)ك مولدی بولنان ایکی متین سور ایله محاط (طرسوس) شهری ایدی .

اطنه شهری : خلفای عباسیه‌دن (هارون الرشید) تعمیر واصلاح ایلمشدر . کارکیر ومنتظم خانه وکوپریلرك خرابه‌لرندن اسکی برشهر اولدیغی استدلال اولنقده‌در . شمدیکی حالده مرکز ولایت اولوب تجارت وزراعتجه مهم برشهردر .

سلفکه : بوقصبه‌یی تاریخلرده مندرج بولندیغنه نظراً انطاکیه‌یی بنا ایدن مشهور (سلفقوس) بنا ایلمش وکوکصو اوزرنده غایت مکمل ومرصع برکوپریسی واردر .

پروسیا قراللرندن ایکنجی (فردریق) بوقصبه‌ده تولد ایلدیکی متواتردر .

سیس : بوقصبه اسکیدن کوجك ارمنستانك پای تختی ایکن عثمانلولرك ید ضبطنه کچدکده بورادن ارمنیلر طاغیلوب شمدیکی حالده ارمنی اوچ رئیس روحانی یعنی (قاتوغیغوس) لرندن بریسنك اقامتکاهیدر .

قونیه ولایتی

درجه و حدود

(۲۷) درجه (۱۰) دقیقه ایله (۳۲) درجه (۲۰) دقیقه طول شرقی و (۳۶) درجه (۵) دقیقه ایله (۳۹) درجه (۲۰) دقیقه عرض شمالی آره‌سنده‌در .

شمالاً — انقره وخداوندکار ولایتلری .

شرقاً — اطنه وانقره ولایتلری .

جنوباً — بحر سفید .

غرباً — ایدین ولایتی . ایله محدوددر .

طاغلر

(۱) اطنه ولایتیله حدودی تشکیل ایدن (قرانفیل) (بلغار) (الاطاغ) (وصوماق) نامنده‌کی سلسله‌در .

(۲) بکشهر کولیله اکردیر کولی آره‌سنده واسامیٔ عدیده اخذ ایدن (دیپلوراس) طاغلریدرکه . بکشهر

كولنك جنوبنده بولنوب شمال غربی یه ممتد اولەرق (سلطان) طاغلرینی تشكیل ایله (امیر) طاغلرینه اتصال ایدر.

(٣) قرەمان قصبەسی شمالنده (قره طاغ) و (قرەجه طاغ) نامنده سلسلەدر.

(٤) نیكده ایله اقسرای قصبەلری بیننده (حسن طاغی).

(٥) داخلی كوللر ایله بحر سفیده جریان ایدن نهرلرك مجرالرینی تفریق ایدن و ولایتك جنوبنده بحر سفید ساحلنده ختام بولان (آق طاغ) در.

ساحل

سیلفكه موقعندن صوكره غربه كیدلدكده ادالیه كورفزی بدأ ایله (اسكی ادالیه) قصبەسی (كوپری صویی) و (آقصو) چایلری منصبلری (ادالیه) شهری وآثار عتیقەدن برشهر خرابەسی بولنده (چیلدان) برونی (فنیكه) قصبەسی و (قصبه) موقعندن كچن اوفق برچای منصبی ایله (میس) موقعی بولنوب صوكره ساحل ایدین ولایتنه تابع اولور.

نهرلر و كوللر

قونیه ولایتی جبال مرتفعه ایله محاط و سطح بحردن خیلی مرتفع برياپلا حالنده اولوب موجود اولان

صولرك اكثریسی مجرا بوله‌مدقلرندن بر طاقم كوللر تشكیل ایدرلر. كوللرك باشلیجه‌لری طوز، اكردیر، بكشهر، چارداق، بوردور، ایلغین، كوللری اولوب بونلردن طوز، وبوردور كوللرینك صولری آجیدر.

طوز كولی: (٧٠) كیلو مترو طولنده اولوب وان كولندن صوكره آسیای صغراده بولنان كوللرك الك جسیمیدر. بو كوله (اقسرای) قصبه‌سندن مرور ایدن وحسن طاغندن چیقان (بیاض صو) چایی منصب اولور. وساحل شرقیسنه یقین (قوچحصار) وغربیسی آچیغنده (سیوه‌رك) قصبه‌لری واردر.

اكردیر كولی: (٦٠) كیلو مترو طولنده‌در. جنوب غربیسی آچیغنده (اسپارطه) و (اولوبورلی) قصبه‌لریله جنوبنده (اكردیر) وشرقیسنه یقین (یالواج) قصبه‌لری واردر.

بكشهر كولی: (٦٠) كیلومترو طولی وجوارنده (بكشهر) ایله بو كوله منصب اولان اوفق بر چای اوزرنده (سیدی‌شهر) قصبه‌لری واردر.

چارداق كولی: (٣٥) كیلو مترو طولده‌در

بوردور كولی: (٣٠) كیلومترو طولده اولوب جنوبنده (بوردور) وشمالنه منصب اولان برچای اوزرنده (یكی بورلو) دیگر بر ایرماق اوزرنده‌ده (تفنی) ایله

(كمرحيد) قصبه‌لری واردر . تفنی‌نك جنوبنده اوفق بر كول ساحلنده (كوزلجه‌حصار) قصبه‌سی بولنمقده‌در .

اقشهر كولی : (٢٢) كیلومترو طولنده اولوب جنوب جهتنده (اقشهر) قصبه‌سی واردر .

اوفق كوللرك باشلوجه‌لری

ایلغین كولی : جنوبنده (ایلغین) قصبه‌سیله تابعی بولنان بر چای اوزرنده (اورکود خان) قریه‌سی واردر .

اركلی كولی = اق كول : قرانفیل طاغلرندن چیقوب (نیكده) و (بره‌كتلی) قصبه‌لرندن كچن قزلجه صو ایله اوزرنده (اركلی) قصبه‌سی بولنان ایكی اوفق تابعو بلغار طاغلرندن منبعثی الوب (قرەمان) قصبه‌سندن مرور ایدن (قرەمان چایی) بو كولك حوضه‌سی تشكیل ایدر .

آقصو چایی : اسپارطه حوالرندن دیپلوراس طاغلرندن چیقه‌رق (آقصو) و (استاوروز) قریه‌لرندن مرور ایدر .

كوپری صوچایی : مذكور طاغلردن چیقه‌رق (كسمه) و (بالیكس) قریه‌لرندن كچه‌رك . ادالیه كورفزینه منصب اولورلر .

استاتستیق

الان ختامبولمیوب تحریر اولنان ذکور (٣٨٣٧٨٣) اناث (٣٦٣٣١٩) اولوب جمعا (٧٤٧١٠٢) نفوسدر .

یوللر

(١) خداوندکار ولایتنده قره حصاردن (بولیوادین) و (اسحاقلو) قصبه‌لرینه اوغرایوب (قره حصاردن ٢٨ س) اقشهر بعده (یورغون لادیك) موقعندن بعدالمرور (اقشهردن ٣٣ س) قونیه‌یه داخل اولور .

(٢) قونیه‌دن چیقه‌رق (١٩ س) بکشهر ، قره اغاج ، اکردیر ، و (بکشهردن ٣٢ س) اسپارطه بعده بوردور ، قیادبی موقعلرندن کچه‌رك ایدین ولایتنه داخل اولور .

(٣) قونیه‌دن ، اسمیل ، قره‌بیکار (٣٠ س) ارکلی و (ارکلی‌دن ١٩ س) نیکده موقعلرینه اوغرایه‌رق قیصری جهتنه .

(٤) قونیه‌دن ، سیوه‌رك ، این اوکی ، این صویی موقعلرندن کچه‌رك (٥٤ س) انقره‌یه طوغری ممتد اولور .

(٥) ینه قونیه‌دن ، سلطان خانی ، اقسرای ، نوشهر موقعلرینه اوغرایه‌رق (قرشهره) طوغری انقره ولایتنه داخل اوله‌رق ممتد اولورلر

(٦) اطنه ولایتنه کیدن یولدر . قونیه‌دن چیقوب چارشیلر ، قره قواق ، بوزوقچه قریه‌لرینه اوغرایوب (قونیه‌دن ٤٥ س) ارمناك قصبه‌سنه طوغری ممتد اولور .

(٧) بکشهردن سیدی شهره اوغرایوب (علائیه) یه کیدر .

(٨) اسپارطه‌دن . اغلاسون ، بوجاق موقعلرینه اوغرایوب (٣٢ س) اداليه شهرینه کیدر .

(٩) بوردوردن . کمر ، سکور ، استانوز موقعلرندن کچه‌رك اداليه‌یه کلیر .

پولتیق

قونیه ولایتی بش سنجاق اوزره منقسمدر

(١) قونیه سنجاغی : بکشهر ، قره‌مان ، اقشهر ، ارکلی ، سیدی‌شهر ، بوزقیر ، قره‌بیکار .

(٢) اسپارطه — نام دیکر — حمید سنجاغی : اکردیر اولوبورلو ، قره‌اغاج ، یالواج .

(٣) بوردور سنجاغی : تفنی ، قیا دیبی ، عاصی قره اغاج .

(٤) تکه سنجاغی : (مرکزی اداليه) علائیه ، المالی ، فنیکه ، استاوروز .

(٥) نیکده سنجاغی : اقسرای ، نوشهر ، عربسون ، بره کتلی . قضالری ملحقاتلریدر .

اثار عتیقه و تاریخی

قونیه ولایتك حاوی اولدیغی اراضی ازمنهٔ قدیمه دخی معروف بر بلده اولوب شرق شمال و جنوبه جهتلری (لیقونیا) [١] نامیله یاد اولنوردی . دارالملکی آسیای صغرانك وسطنده اطرافی باغ و باغچه‌لرله محاط اولوب مقدما سلاطین سلجوقیه‌نك پای تختلری و حوالیسنك معتنا شهری اولان (قونیه) شهریدر . درونده بیوك مدرسه‌لر و جامعلر بولندیغی کبی مولانا اسمیله مشهور انام (جلال الدین رومی) حضرتلرینك تربهٔ شریفه‌لری شهرك کنارنده اولدیغندن قونیه اهالیسی یواش یواش تربهٔ مذکوره‌نك اطرافنه خانه‌لر بنا ایلیه‌رك نقل مکان ایتدکلرندن حرابه یوز طوتمش اولان قلعه ایچنده‌ابنیهٔ میریه‌دن ماعدا کیمسه قالمامش کبیدر . (٨٧١) سنهٔ هجریه‌سنده سلطان ابوالفتح محمد خان حضرتلری طرفندن ضبط اولنمشدر .

اسپارطه : مهاجرین یونانیه‌نك بنا کرده‌سی قدیم بر شهردر . امرای سلجوقیه‌دن حمید بك نامنده بر ذات اداره‌سنده ایکن هدیه مقامنده حضرت فاتحه تقدیم ایلدیکندن حمید ایلی نامنی المشدر .

---

[١] ادالیه‌نك شمالیله بوردور طرفلرینه (پامفلیا) و قرهمان حوالیسنه دخی (ایسوریا) تعبیر اولنوردی

ادالیه = انطالیه : تاریخ میلاددن مقدم (انطل) اسمنده بر پرنس طرفندن بنا اولنمش قدیم بر شهردر . اهل صلیب محاربه‌لرنده خراب اولمش ایسه‌ده شمدیلرده تجارتجه اهمیت قزانمشدر .

ولایتك هر طرفنده طاشدن مصنوع هیکلر، قبرلر؛ مغازه‌لر اثار عتیقه اوله‌رق بولنمقده‌در .

ایدین ولایتی

طبیعی

درجه وحدود

(۲٤) درجه (۲۰) دقیقه ایله (۲۷) درجه (۱۰) دقیقه طول شرقی و (۳٦) درجه (۲۰) دقیقه ایله (۳۹) درجه (۲۰) دقیقه عرض شمالی اره‌سنده‌در .

شمالا — قره‌سی وخداوندکار ولایتلری

شرقاً — خداوندکار وقونیه ولایتلری .

غرباً — اطه‌لر دکزی .

جنوباً — بحرسفید . ایله محدوددر .

طاغلر

بو ولایتك طاغلرینی تشکیل ایدن سلسله طوروس طاغلرندن آیریلان (آق طاغ) نامنی آلان سلسلهٔ جبالدر . ارتفاع وسطیسی (۳۰۰۰) متره اولوب قونیه ولایتی حدودی اوزرنده‌در . بو طاغلر بو ولایتده

موجود اولان صولرك حوضه‌لرینی بربرندن تفریق ایتمك وكوزل كوزل یایلالر وجوده كتورمك ایچون برچوق شعبه‌لر افراز ایدر. باشلیجه‌لری:

(١) آق طاغدن غرب جنوبی‌یه ممتد اوله‌رق مكری كورفزنده ختام بولان (بوزطاغی).

(٢) غربه امتداد ایدرك بیوك مندرس چاینك منصبنه یقین (بش پارماق) نامنی الان طاغلردر.

(٣) (باباطاغی) نامیله غربه طوغری اوزانه‌رق (جعه) (كستانه) و (صامسون) طاغلری نامنی اله‌رق بحر سفید ساحلنده نهایت بولان سلسلهٔ جبالدر.

(٤) كوچك مندرس ایله كدوس چایلری ارهسنده واورله شبه جزیره‌سنده قره بورونی پیدا ایدرك نهایت بولان (بوز طاغی)

(٥) ازمیر كورفزینك شرق شمالی جهتندن امتداد ایدن (قزیل طاغی) دركه ایلروده (معنیسا) طاغلری نامنی اخذ ایدر.

(٦) قوش اطه لیمانی جوارنده (میخال = میقال) طاغلریدر.

ساحل

اطنه ولایتنه تابع (میدس) موقعنك غربندن اعتباراً ساحل بو ولایته تابعدر.

موقع مذکوردن صوکره (قوجه چای) منصبی (مکری) قصبه‌سی و محافظه‌لی لیمانی ایله (دولامان ـ یاخود ـ که‌ره‌نیس) چایی اغزی وساحله قریب (کویجکز) کولی وقصبه‌سی ایله اغزی ـ مدخلنده اوفق بر اطه بولنمسندن ـ طار ایسه‌ده لیمانی غایت واسع (مرمریس) قصبه و لیمانی بولنور ۰

بعده (بودروم) قصبه وشبه جزیره‌سی (میلاس) و (بیوك مندرس) چایلرینك منصبلریله قوش اطه‌سی کورفزی و (قوش اطه) قصبه‌سی (صغیرجق) و (چشمه) قصبه و لیمانی ایله (قره‌برون) واورله شبه شبه‌سی واردر ۰

قره برون‌دن اعتباراً ازمیرکورفزی بدأ ایدرك جنوب ساحلنده (اورله) قصبه‌سی ونهایتنده (ازمیر) شهری بولنور ۰ بو کورفزك طولی (۵۰) وعرضی (۲۰) میل اولوب هر طرفی درین و غایت محافظه‌لیدر ۰

بعده ساحلده (فره‌جه فوکیا) قصبه‌سی (ارسلان برونی) و (فوجتین == فوکیا) قصبه‌سیله ساحله قریب (کوزلحصار) قصبه‌جغی و (چاندرلی کورفزی) ایله (باقر چایی) منصبی اولوب بو چایك منصبندن صوکره ساحل قره‌سی ولایتنه منسوب اولور ۰

نهرلر و كوللر

كدوس - یاخود - سارابان چایی(*) طولی (۳٤٠) كیلومترو اولوب خداوندكار ولایتندن تبعله غربه دوغری متوجه اوله رق (كدوس) موقعندن كچدكدن صوكره بو ولایته داخل اولوب صولنه (قره داوود) دنیلان بركانی طاغك یقیننده اولوب جوارنده قاپلیجه لری بولنان (قوله) موقعندن كچن (آینه) و (دمرجی) قصبه سندن مرور ایدن (دمرجی) ایرماقلرینی صاغدن اله رق (اطله) موقعندن بعد المرور (آینه كول) قریه سی جوارندن نبعاتله مذكور قریه دن كچوب صولنده (الا شهر) قصبه سنی ترك ایدن (آینه كول) ایرماغنی صولندن اله رق صاغده مرمره كولنی و صولده (سارت) قصبه سنی ترکله صولنـدن (نیف) موقعندن كچن (نیف) ایرماغنی بالاخذ (قصبه - یاخود - دورغوتلی) موقعندن بچه رك صاغندن (قوم چایی) نی آلیر .

قوم چایی : ایکی قولـدن مركب اولـوب شرق قولی اوزرنده (كوردوس) و غرب قولی اوزرنده ده (اقحصار) قصبه لرینی ترك ایدر .

بعده كدیس چایی (مغنیسـا) شهرندنو (منمن) موقعندن بچه رك ازمیر كورفزینه منصب اولور .

[*] بو چایه ازمنهٔ قدیمه ده (هورموز) دیرلردی

کوچك مندرس چایی

بو چای : بوز طاغندن چیقوب تقریباً (۱۳۰) کیلومترو امتدادنده اولوب غربه دوغری جریانله صولدن الدیغی بر تابع اوزرنده (بالیانبولی) و صاغدن الدیغی دیگر بر اوفق تابعی اوزرنده (بیرکه) قصبه‌لری واردر. بعده صاغنه (اودەمش) وصولنه (تیره) ایله (بایندر) قصبه‌لرینی بعدالترك (تیریاندا) موقعندن کچن اوفق بر ایرماغی الەرق (آیاثلوغ = افەسوس) موقعندن کچوب ایکی قوله آیریلەرق قوش اطه کورفزینه منصب اولور.

بیوك مندرس چایی

بو نهر : تقریباً (٤٠٠) کیلومترو امتدادنده اولوب منبعی قونیه ایله خداوندکار ولایتلری حدودی اوزرنده بولنان طاغلردن الەرق خداوندکار ولایتنده (۸۰) کیلومترو قدر بر مسافه جریان ایتدکدن و (چچی بازاری) نام موقعدن کچدکدن صوکره بو ولایته داخل اولوب صولدن غرب جنوبه اقدیغی حالده (باباطاغ) ندن نبعان ایله (دکزلی) موقعنی صولنده و (پاموق) موقعنی صاغنده براقان (چوروك صو) یی آلوب صاغندن آلدیغی بر ایرماق اوزرنده (قیوجق) و (نازللی) قصبه‌لرینی ترکله صولدن (داواس) (بوز

دوغان) و (آرپا) موقعلرندن کچن (آرپا چایی) نی بعد الاخذ صاغ جهتی آچیغنده (ایدین = کوزلحصار) شهرینی براقوب (موغله) جوارندن چیقاراق (اسکی حصار) (چینه) و (عرب حصار) موقعلرندن کچوب صولدن الدیغی برایرماق اوزرنده (قارپوزلی) قصبه‌سنی ترك ایدن (چینه) چایی صولدن اله‌رق غرب جنوبی‌یه دونوب صاغ طرفی اچیغنده (صامسون) قصبه‌جکنی براقوب‌وصول جهتی آچیغنده بولنان (پلاطیه ـ یاخود ـ بافی) کولنك ایاغنی بعدالاخذ پلاطیه لیماننده اطه‌لر دکزینه منصب اولور .

باقر، میلاس کره‌نیس، قوچه، چایلر

باقر چایی : (۹۰) کیلومترو قدر امتدادنده اولوب قره‌سی ولایتندن منبعنی اله‌رق غرب جنوبی‌یه مایلاً جریانله (باقر) (قرق اغاج) و (صوما) موقعلرندن کچه‌رك بو ولایته داخل اولوب صاغدن (برغمه) قصبه‌سندن کچن اوفق برایرماغی آلدقدنصکره چاندرلی کورفزنده اطه‌لر دکزینه دوکولور .

میلاس : جوار طاغلردن ظهور ایدوب (میلاس) و (مندلیات) قصبه‌لرندن کچوب مندلیات کورفزینه آقار .

کره‌نیس چایی : تقریباً (۱٤۰) کیلومترو طولنده و ایکی قولدن حاصل اوله‌رق قونیا ولایتندن چیقار . برنجی

قول بوردور سنجاغندن چیقوب (قایصی حصار) له (قره‌بولك پازار) موقعلرندن وایکنجی قول ایسه تکه سنجاغندن ظهور ایدوب یکدیکریله برلشه‌رك غرب جنوبی‌یه آقق اوزره بر قوس تشکیل ایلیوب متعدد قریه‌لرله (دولامان) قصبه‌سندن بعدالمرور اطه‌لر دکزینه منصب اولور .

قوجه چایی : (١١٠) کیلومترو قدر بر طولده اوله‌رق قونیه ولایتنده (اق طاغ) شعبه‌لرندن ظهور ایدوب (قوناق) قریه‌سندن بچه‌رك بحرسفیده دوکولور .

بو ولایتده مشهور اوله‌رق اوچ عدد کول واردر .

(١) مغنیسا طرفلرنده (سرایات ـ یاخود ـ مرمره) کولیدرکه شمالنده (مرمره) قصبه‌سی واردر .

(٢) (پلاطیه ـ یاخود ـ بافی) کولیدر جنوب شرقیسنده (بافی) وغربیسنده (پلاطیه) قصبه‌لری بولنور .

(٣) منتشا سنجاغنده وغرب طرفنده (کوبجکز) قصبه‌سی بولنان (ناملوم) کولیدر .

استاتستیق

بو ولایت مذکور (٦٥٣٩٠٩) اناث (٦١٠٤٤٠) اوله‌رق جمعاً (١٢٦٤٣٤٩) نفوس شاملدر .

یوللر

ایدین ولایتنده ایکی جهته دمیر یولی واردر :

(۱) ازمیردن : منمن، مغنیسا، قصبه، احمدلی، سارت، وصالحلی، موقعلرینه اوغرایوب الاشهرده ۰

(۲) ینه ازمیردن : سیدی کوی، آیثلوغ، دکرمنجك ایدین، نازللی، قیوجق موقعلرینه اوغرایوب سرای کویده ختام بولورلر ۰

ایکنجی یولدن سیدی کویده آیریلوب بایندر موقعنه اوغرایوب اودەمشده ختام بولان بر شعبه واردر ۰

عادی یوللر :

(۱) ازمیردن : (۱۰ س) تیره (تیرەدن ۷ س) کوزلحصار (کوزلحصاردن ۱۲ س) نازللی (نازللیدن ۲۲ س) دکزلی قصبه سنه کلوب ایکی یه آیریلەرق بری شرق شماله متوجه اولەرق خداوندکار ولایتنك قره حصار سنجاغنه ۰ دیکری شرق جنوبه توجه ایدرك قونیه ولایتنك بوردور سنجاغنه دوغری کیدرلر ۰

(۲) ازمیردن : چیقوب (۸ س) منمن موقعنه کلەرك ایکی یه آیریلیر ۰ بری قوجتین وکوزلحصار قصبەلرندن ۰ دیکری (منمندن ۱۰ س) مغنیسا و برغمه قصبەلرندن بعد المرور (برغمەدن ۱۵ س) بالیکسره دوغری کیدرلر ۰

برغمەدن (۱٦ س) ادرمیده دوغری قرەسی ولایتنه داخل اولەرق کیدن بر یول واردر ۰

(۳) ازمیردن : (۱۳ س) بایندر (بایندردن ۱۱ س)

بالیانبولی و بوز طوغان موقعلرندن کچوب ازمیردن(٤٦) س (موغله) یه کیدر ٠

(٤) ازمیردن ؛ ـ ساحل طریقی اولوب ـ اورله چشمه، قوش اطه، میلاس، بودروم، (ازمیردن ۵۳ س) مرمریس موقعلرندن کچوب قونیه‌نك اداليه سنجاغنه دوغری ممتد اولور ٠

(٥) ازمیردن ؛ چیقوب تیره‌دن کچه‌رك (۲۲ س) ایدین، چینه عرب‌حصار قصبه‌لرینه ارغرایوب موغله شهرینه کیدر ٠

حاصلات و صنایع

بو ولایت تجارت، نفوس، صنعت و ارضنك قوهٔ انباتیه‌سی جهتیله زنکیندر٠ هر نوع ذخیره یتشدیردیکی کبی افیون، پاموق و قرمزی کوك بویا و (جهری) تعبیر اولنور یشیل بویا حاصل اولور ٠ باخصوص انجیر، وچکردکلی و چکردکسز رزاقی اوزومی کلیت اوزره یتشدیکی کبی مغنیسا جوارنده حاصل اولان قاوون پك مشهوردر ٠

چوحه، جانفس، مفروشات بیتیه، سختیان، سجاده، کلیم کبی اشیا اعمال اولنمقده‌در معدنیاتدن کوکرت کلیت اوزره بولنمقده‌در ٠

پولتیق

ایدین ولایتی درت سنجاغه منقسمدر . مرکز ولایت (ازمیر) شهریدر .

(١) ازمیر سنجاغی ؛ قوش اطه، چشمه، تیره، اورله، بایندر، اودهمش، منمن، فوجتین، برغمه .

(٢) ایدین سنجاغی ؛ نازللی، دکزلی، بوزطوغان، سوکه، بولدان .

(٣) صاروخان سنجاغی ؛ (مرکزی مغنیسا) قوله کوردوس، اقحصار، دمیرجی، آلاشهر، قصبه، اطاله، صالحلی، اشمه، قرق اغاج .

(٤) منتشا سنجاغی ؛ (مرکزی موغله) بودروم، مرمریس، میلاس، کویجکز، طوای مکری، بوزاویوك قضالری ملحقاتلریدر .

اثار قدیمه وتاریخی

ازمنهٔ قدیمه بو ولایتك حاوی اولدیغی اراضیدن ازمیر، ایدین، مغنیسا جهتلرینه (لیدیا) و منتشا طرفلرینه ده (قاریا) تعبیر اولنور مشهور بلده‌لر ایدی . آلان هر جهتنده اثار عتیقه کورلمکده وبولنمقده‌در .

ازمیر شهری ؛ شمدیکی حالده مرکز ولایتدر . (اومیروس) نام یونانی شاعر مشهورك مولدی اولوب

درون شهرده (اومیروس) و جوارنده (استقلاب) اسملرینه یاپیلمش ایکی هیكلك آثاری وخرستیانلر بیننده مشهور یدی كلیسادن برینك موقعی واردر .

(٤٧٧) سنهٔ هجریه سنده سلاطین سلجوقیه دن (ایدین) نام ذات طرفندن ضبط ایدلمش ایسه ده (٤٩١) سنه سنده شرق حكومتنك ید ضبطنه كچمش و (٨٠٥) تاریخنده تمورلنك طرفندن بعد المحاصره ضبط ایدیلوب خراب ایدلمشدر . نهایت (چلبی سلطان محمد خان) حضرتلری طرفندن دولت علیهٔ عثمانیه اراضیسنه الحاق اولنمشدر .

بو شهر آسیای عثمانینك برنجی درجه ده تجارتكاه اسكله سی اولوب تحصیل علوم عالیه ایچون مدارس کرك اسلام وکرك ملل سائره و اجنبیه صبیانی تحصیلنه مخصوص متعدد مكاتب ابتدائیه عسكری وملكی رشدیه لرله ملكیه اعدادی مكتبی اولدیغی كبی منتظم ابنیهٔ جسیمه ایله كوزل وواسع بر لیمانی حاویدر .

مغنیسا ـ نام دیكر ـ قزلحصار ؛ بو شهردخی قدیم اولوب درونده (ارطادیس) نامنه یاپیلمش پت پرستلرك بر هیكلی واردر .

برغمه ؛ زمان سعادتدن مقدم كلیسا نامیله بنا اولنان بر جامع شریفی حاوی و (جالنوس) نام مشهور حكیمك

مولدی و بناسی آثار عتیقه‌دن اولمغله کتب تواریخده مشهور بر محل اولدیغی کبی بر وقتلر ذوفنون حکمانك مرکز اجتماعی دخی اولمشدر .

فوچتین : اسکی یونانیلر بوقصبه‌یه (فوکیا) نامنی ویرمشلر ایدی . اهالیسنك گمیجیلك فننه آشنا اولدقلرندن کثرت اوزره دونمالری اولوب بحر سفید ساحلنده بر چوق محللری اعمار ایتمشلردر . باخصوص فرانسه‌نك جنوبنده بولنان مشهور (مارسلیایی) ابتدا بنا ایدنلر انلردر .

آیاثلوغ : بوموقعك شهرتی تاریخ کتابلرینك حیلی صحیفه‌لرینی طولدیرمقده اولوب اثار عتیقه مخزنی دینمکه شایاندر . باخصوص عجایب سبعهٔ عالمدن معدود اولدیغی حالده احراق اولنان پت پرستلرك جسیم و نفاست معماریه‌جه مشهور بر معبد محلیدر . شمدیکی حالده برقریه حکمنده اولوب توتونی مشهوردر .

سارت : بوقصبه قدیم لیدیا حکومتنك کرسیسی اولوب سکنه‌سی قیوجیلقده اولان مهارتلریله مشهوردر . زمان قدیمده (سردیس) اسمیله یاد اولنقده ایدی .

آلاشهر : اسم قدیمی (فیلادلفیا) اولوب قدیم بربلده‌در .

دکزلی : بوشهرك جوارنده (طامبق) دنیلان و اسم قدیمی (یراپولیس) اولان شهر قدیمك خرابه‌سنده مرمردن

مضوع تیاترو آثاری میانده (۲۰) آرشین عمقنده و (۳۰) آرشین اتساعنده واقع بر منبعدن غایب صیجاق بر صو نبعان ایدوب حرارتی تسکین اولنجه‌یه قدر جریان ایتدکدن صوکره بیاضه مائل بر رنکده تحجر ایتمکده‌در.

قره‌سی ولایتی

طبیعی

درجه و حدود

(۲۶) درجه (۴۰) دقیقه ایله (۲۵) درجه (۴۰) دقیقه طول شرقی و (۳۹) درجه (۲۰) دقیقه ایله (۴۰) درجه (۳۰) دقیقه عرض شمالی آره‌سنده‌در.

شمالاً — مرمره دکزی و قلعهٔ سلطانیه سنجاغی.

شرقاً — خداوندکار ولایتی.

غرباً — اطه‌لر دکزی.

جنوباً — ایدین ولایتی ، ایله محدوددر.

ساحل

مرمره دکزینک ساحلی : میخالیج صوینک منصبندن صوکره قره‌سی ولایتنه تابع اولوب ساحلده (قپوطاغی) شبه جزیره‌سی واردرکه طرفینده ایکی لیمان تشکیل ایدر شرقنده بولنان لیمان باندرمه لیمانی نامنده بولنوب جنوبنده (باندرمه) قصبه‌سی واردر. غربده اولان لیمانه دخی اردک لیمانی دینوب ساحلنده (اردک) قصبه‌سی بولنمقده‌در

بونیانه (قازطاغی) صویی منصب اولور. مذکور شبه جزیره‌نك دیلی اوزرنده (ایدنجق) قصبه‌سی شمال وغرب جهتلرنده (مرمره) و (پاشا لیمانی) اطه‌لری واردر. بعده ساحل قلعهٔ سلطانیه سنجاغنه منسوبدر.

اطه‌لر دکزی ساحلی: باقر چاینك منصبندن شماله دوغری کیدلدکده (ایوالق) (کمر) قصبه‌لری وادرمید کورفزیله (ادرمید) قصبه‌سی و (دیکیلی) موقعی بوولایتك منسوباتندن اولوب دیکیلیدن صوکره ساحل ینه قلعهٔ سلطانیه سنجاغنه تابعدر.

طاغلر

(۱) ادرمید کورفزی جوارنده شمال شرقی‌یه متوجهاً ممتد اولان (عیدا) و (قازطاغی) نامنده‌کی سلسله‌در.

(۲) ایدین ولایتیله بولنان حدود اوزرنده (ماداراس) و (موستیق) طاغلری اسمیله یاد اولنان سلسله‌در.

(۳) بالیکسر جوارنده بولنان (آتخی) طاغیدر.

(٤) (آلا طاغ) اولوب بیغا شهری اطرافنده‌در.

نهرلر وکوللر

سماو ـ یاخود ـ صوصغیرلغی چایی

بوچایی: خداوندکار ولایتنده واقع (شابخانه) طاغلرندن چیقوب غربه دوغری جریانله (سماو) موقعندن

بچه‌رك سماو كولنی تشكیل ایلدكدن صوكره قره‌سی ولایتنه داخل اولوب (یغادیج) قصبه‌سندن بعدالمرور شماله دونه‌رك صولدن بالیكسر موقعندن بچن اوفق تابعلری الوب (صوصغیرلغی) نام موقعدن مرور ایدوب خداوندكار ولایتنه كیره‌رك (قره دره) ایرماغی صولدن الەرق میخالیج صویله برلشیر. منبعندن میخالیج صویله برلشدیكی نقطه‌یه قدر طولی تقریباً (۲۱۰) كیلومترودر.

قره صو ایرماغی

مادراس طاغلرینك شعبه‌لرندن بولنان (انقیاس) طاغندن منبعنی آله‌رق شماله دوغری آقوب (ابورندی) موقعنی صولنده و (اوشار) قصبه‌سنی صاغنده ترك ایدرك مایناس كولنی تشكیل وكولك شمال شرقیسندن چیقه‌رك خداوندكار ولایتنه داخل اولوب سماوچایله برلشیر. چیقدیغی نقطه‌دن برلشدیكی محله دكین طولی تقریباً (۱٤۰) كیلو مترو قدردر.

قاز طاغی صویی ـ یاخود ـ قوچه چای

بوصو: قاز طاغندن نبعانله شماله آقوب (بالیه) و (كونان) موقعلرندن بچه‌رك اردك لیماننه منصب اولور طولی تقریبا (۱۰۰) كیلو مترودر.

داخل ولایتده بوبچه اوله‌رق ایكی كول واردر.

(١) عرضی (١٠) وطولی (٢٠) کیلو مترو قدر بولنان (مانیاس) کولیدرکه : قره دره‌دن حاصل اولوب جنوبنده (مانیاس) قصبه‌سی واردر .

(٢) عرضی (٢) طولی (١٠) کیلو مترو قدر اولان (سماو) کولیدر .

استاتستیق

ذکور (٢٠٦١١٢) اناث (١٩١٥٧٧) اولوب جمعا (٣٩٧٦٨٥) نفوسی حاویدر .

یوللر

(١) بروسه‌دن : کلان یولدرکه : کیرماستی موقعندن صوکره بوولایته داخل اولوب (کیرماستیدن ٢٤ س) بالیکسره کلیر .

(٢) بالیکسردن : بلاط و بیغادیچ موقعلرندن کچه‌رك (٢٥س) سماو قصبه‌سنه کلوب خداوندکار ولایتنه داخل اولور .

(٣) ایدین ولایتنده برغمه‌دن : (١٥س) بالیکسره و(١٦س) ادرمیده کلان یوللردر .

(٤) بالیکسردن : کوش معدنی ، پازارکوی ، قره‌بك موقعلرندن بالمرور (بیغا) شهرینه کیدر .

(٥) بالیکسردن : مانیاس ، قازقلی ، صاری قیا قریه لرندن کچوب (١٨س) باندرمه‌یه کلیر .

(٦) بالیکسردن : ایوردی‌یه اوغرایه‌رق (۱۲س) ادرمیده کلیر .

(۷) ادرمیددن : چیقوب شماله کیدرك قلعهٔ سلطانیه سنجاغنه داخل اولوب (۱٦ س) بیرامیج و بیرامیجدن (۱۸س) قلعهٔ سلطانیه‌یه کلیر .

حاصلات و صنایع

بوولایت قوهٔ انباتیه‌جه برنجی درجه‌ده‌در هرنوع حبوبات حاصل اولدیغی کبی ادرمید جهتلرنده غایت اعلا زیتین وزیتین یاغی حاصل اولور .

عبا ، شیاق ، ــ مفروشات بیتیه ایچون ــ باصمه ، وال حوزلولری نسج ایدیلیر .

پولتیق

قره‌سی ولایتی ایکی سنجاق اوزره تقسیم اولنمشدر . مرکز ولایت بالیکسردر .

(۱) بالیکسر سنجاغی : ادرمید ، ایوالق ، باندرمه ، پلاط ، بیغادیج .

(۲) بیغا سنجاغی : لاپسکی ، ازینه کرنان . قضالری ملحقاتیدر .

آثار عتيقه و تاريخى

ازمنهٔ قديمه‌ده بوولايتك حاوى اولديغى محللره (ميسيا) تعبير ايديلير مشهور برقطعه ايدى . الان هر طرفنده آثارعتيقه‌دن ابنيه خرابه‌لرى وقبرلر بولنقده‌در .

بوحوالى سلاطين عثمانيه‌نك ايكنجى واوچنجيسى بولنان (سلطان اورخان) و (مراد اول) حضراتنك زمان سلطنتلرنده تسخير اولنمشدر .

مركز ولايت اولان باليكسر : اطراف وجوارى باغ وباغچه ايله محاط اولوب درونده متعدد جوامع ومكاتب ايله مدارس عاليه موجود معمور برشهردر .

قلعهٔ سلطانيه سنجاغى

بوسنجاق دوغريدن دوغرى‌يه شهر امانتنه منسوبدر مركز لوا اولان (چناق قلعه = قلعهٔ سلطانيه) شهرى : (بحر سفيد بوغازى ـ ياخود ـ چناق قلعه بوغازى ـ وياخود ـ داردانل) تعبير اولنان بوغازك بحرسفيد جهتى مدخلنه قريب اولوب استانبولك كليدى مقامنده اولديغندن بوغاز محافظى بولنان قوماندانك دخى مركزيدر .

بوغاز منحنی، درین، ومخاطره‌لی اولوب ساحللری ایسه لطیف المنظره برهیئتده بولنوب شرق شمالیدن غرب جنوبی‌یه دوغری منحیاً جاری برنهر کبیدر ·

اشبو بوغاز اوروپای عثمانی ایله آسیای عثمانی آره‌سنده ومرمره دکزیله اطه‌لر دکزی میاننده اولوب روم ایلی جهتی ادرنه ولایتنه تابع کلیبولی سنجاغی واناطولی طرفی دخی قلعهٔ سلطانیه سنجاغیدر ·

روم ایلیدن (کلیبولی) واناطولیدن (چارداق) موقعلرندن باشلیوب اناطولی طرفندن (قوم‌قلعه)وروم ایلی جهتندن(سدالبحر) نام محللرده‌تمدر امتدادایدر · تقریبا طولی(۵۰ : ۸۰)وعرضی(٤ : ٦) کیلومترو مقدارنده اولوب وسطی درینلکی (۱٦ : ۵۰) مترو قدردر ·

طرفیننده اصول جدیده اوزره طابیه واستحکاملر انشا اونمشدر · مشهورلری روم ایلی جهتنده بیغالو، چام برونی، دکرمن برونی، کلیدالبحر، نمازکاه، علی پاشا، سدالبحر · واناطولی طرفنده ذغرا، مجیدیه، قلعهٔ سلطانیه چمنلك، قوم قلعه نام طابیه واستحکاملر اولوب متعدد جسیم طوپلر ایله تجهیز قلنمشدر ·

کلیبولی‌یه قریب محللر ایله قارشوسنده لاپسکی وچارداق قریه‌لری دخی طوپراق سپرلر ایله تحکیم ایدیله‌رك مدافعه حالنه قونلمشدر ·

اطه‌لر دکزی مدخلنده قریب مشهور (تورو ا) حکومتنك محلی ومقری بولنان (تورو ا) شهرینك خرابه‌لری ایله آثار عتیقه هرطرفنده بولنمقده‌در .

جزائر بحر سفید ولایتی

بوولایت اناطولی ساحلنده واطه‌لر دکزنده بیوك وکوچك برطاقم اطه‌لردن عبارت اولوب مجموعنه (شرقی سپورات) اطه‌لریده‌خی دینور .

ساقز اطه‌سی : مرکز ولایت اولوب (۲۳) درجه (٤٠) دقیقه طول شرقی و (۳۸) درجه (۲۰) دقیقه عرض شمالیده در .

شمالنده (الباسا) طاغلرندن جریان ایدن کوچك صولر جوارنده منبت اووه‌لری وار ایسه‌ده اکثر محللری طاغلق وطاشلق اولدیغندن زراعته الویرشلی دکلدر . فقط میوه اغاجلرینك هر درلوسی کثرت اوزره اولوب علی الخصوص ساقز ، انجیر ، نار ، بادم ، لیمون زیتون اغاجلری پك چوقدر .

ساقزك کثرتندن وباغلرینك معموریتندن خیلیجه (ماستیقه) استحصال اولنور . اك مشهور قریه‌لری وولیسو ، قاسترون ، ماستیقه در . اسکی یونانیلر زماننده اسیای صغراده بولنان روملرك اوروپایه هجرتلری

اثناده بو اطه‌لرده دخی توطن ایتدكلرندن معمور ایتمشلر ایسه‌ده (١٨٢٢) تاریخ میلادیسنده وقوعبولان عصیانلری سببیله خراب اولوب الان اسكی حالنی بوله‌مدیغی كبی (١٢٩٦) سنهٔ هجریه‌سنده حركت ارض بر قات دها تخریب ایتمشدر . (١٥٦٦) تاریخ میلادیسنده عثمانلولره كچمشدر .

ایپساره اطه‌سی : اهالیسنك كمیجیلك و قورصانلق ایله شهرتی اولوب (١٨٢٢) عصیاننده شهرت قزانمشلردر .

استانكوی اطه‌سی : كندی اسمنه منسوب بر لیمانك مدخلنده اولوب (٨٦٠) مترو ارتفاعنده بر طاغ ایله محاط بر لیمانی واردر . اراضیسی غایت محصولدار اولوب لیمون ، پورتقال ، قوری اوزوم ، و مرعالرنده قیون و كچی سوریلری بولنور مقر اداره‌سی شمال شرقیسنده (كسی — نام دیكر — استانكوی) شهری اولوب حكیم مشهور (ایپوقراط) و رسام (آپل) و شاعر (فیلاناس) كبی مشاهیرك وطنیدر . (اسكولاپا) نامنده بر معبدی وار ایدیكه زلزله‌دن یقیلوب و تجدید اولندقدن صوكره عثمانلولر طرفندن جامع شریفه تحویل اولنمشدر .

ردوس اطه‌سی : (١٤) و (١٥) نجی عصرلرده

قدسك (سنتروون) رتبه‌سنده اولان شوالیه‌لرینك مقری اولوب مشهور ایدی اراضیسی اولدقچه محصولدار ایسه‌ده اهالیسنك احتیاجاتنه غیر کافیدر •

شهر ساحل بحرده برتپه اوزرینه مبنی اطرافی کوزل بغچه‌لرایله محاط اولدیغی کبی جوامع شریفه مناره‌لریله کلیسا قوله‌لرینك کورنمسی منظره‌سنه بر قاتدها لطافت ویرر • خانه‌لری برسیاق اوزره بنا اولنمشدر • پك چوق رسمه کلدیکندن (ردوس) شهرینه لسان مورخینده رسام مکتبی تسمیه اولنور •

(١٤٧٩) تاریخنده سلطان محمد خان ثانی حضرتلرینك زمان سلطنتلرنده ضبطنه اقدام اولنمش ایسه‌ده بعض موانعدن طولایی موفق اولنه‌میوب (١٥٢٢) سنهٔ میلادیسنده قانونی سلطان سلیمان حضرتلرینك اقدامات عالیه‌لریله ممالك عثمانیه‌یه ضمیمه قلنمشدر

سوماترا کی اطه‌سی: (قاندیا) طاغلری دنیلان و (٢٠٠٠) مترو ارتفاعنده بولنان طاغلرله محاطدر • (١٤٦٢) سنهٔ میلادیسنده سلطان محمد خان ثانی طرفندن ضبط اولنمشدر •

ایمروز اطه‌سی: اورمانلرله مستور جبال مرتفعه ایله محاطدر •

مدللو اطه‌سی: اطه‌لر دکزنده بولنان جزائرك الك جسیم والك کوزلیدر • ساقز ایله بوزجه اطه‌لری بیننده

و ادرمید کورفزی اغزنده اولوب مدخلنده وندیکلولر طرفندن بنا اولنمش عتیق بر قلعه‌یی حاویدر . شرقدن غربه و شمالدن جنوبه طوغری بو جزیره‌یی ایکی طاغ قطع ایدر . انهار جسیمه‌نك جریانه جسامتی غیر کافی ایسه‌ده اوفق تفك دره وچایلر اراضیسنی سقی ایتدیکی کبی هواسی دخی لطیف و صحته نافعدر . بو اطه مورخ ، شعرا ، وموسیقی شناس بر چوق ذواتك مسقط رأسی اولوب الك مشهورلری (هلانیکوس ، میرسل ، نه‌اوفان) مورخلر ، (ترپاندل ، آریون ، آلسه ، صافو) شاعرلرله (قرنیس) اسمنده موسیقی‌شناسلردر .

(١٤٦٢) تاریخ میلادیسنده فتح ایدلمشدر .

بوولایتك مجموع نفوسی (١١٣٨٧٩) ذکور (١٠٨٩٣٦) اناث اوله‌رق جمعا (٢٢٢٨١٥) در

پولتیق

امور اداره‌جه درت سنجاغه تقسیم اولنمشدر . مرکز ولایت ساقزدر .

(١) ساقز سنجاغی : استانکوی ، قالمینوس ، ایپساره ، له‌روز ، قارپوط

(٢) رادوس سنجاغی : هرکه ، سومبکی ، قاشوط ، کربه ، میس .

(٣) مدللی سنجاغی : مولده ، بیلمار ، بونده .

(٤) لیمنی سنجاغی : بوزجه اطه ، بوزبابا ، طاشوز ایمروز اطه‌لری قضالری اولوب ملحقاتلریدر .

قبریس جزیره‌سی

طبیعی

(٣٠) درجه ایله (٣٢) درجه (٢٥) دقیقه طول شرقی و (٣٤) درجه (٣٢) دقیقه ایله (٣٥) درجه (٤٠) دقیقه عرض شمالی بیننده در .

(تره اودس) نامنده بر سلسلهٔ جبال جزیره‌نك شرقندن غربنه دوغری ممتد اولوب زروه‌سی اغاجلرله مستوردر .

قیش موسمی صولری بولنور ایسه‌ده یازین کسیلان بر قاچ اوفق چای جریان ایتمکده‌در .

سواحلی غیر منتظم اولوب سنت‌آندره، قورماقیتی، ایپفانیو، قاواتا ناملرنده مشهور برونلری واردر .

شمال طرفلرینك هواسی معتدل اولدیغی کبی جنوب جهتلرینك هواسی غایت صیجاق‌اولوب مرتفع محلارینك ایسه غایت صوغو قدر .

استاتستیق

شرق شمالیسندن غرب جنوبیسنه دکین (٢٢٥) وشمالدن جنوبه قدر (٨٠) کیلومترو وسعتنده‌در .

نفوس موجوده‌سی تخمیناً (١٨٠,٠٠٠) اولوب بو مقدارك (٥٥,٠٠٠) اسلام (١١٩,٠٠٠) روم (١٢٥٠)مارونی(٢٠٠٠)قدراوروپالی‌وسائره‌دن‌عبارتدر

یوللر : (١) لفقوشه‌دن : کیرنیه‌یه، (٢) ماغوسه‌یه،

(۳) طوزله‌یه ، (٤) ماغوسه‌دن طوزله‌یه کیدرلر . (٥) لفقوشه‌دن : لارولاتا ، لوقا ، فنار ، قیریسفو ، کینیا ، قوفلا ، یسوری ، پیستوپی ، لیمیسو ، کیتی ، قارناق ، و ماغوسه‌وقعلرندن چیقمق اوزره جزیره‌نك اطرافنی دولاشان یوللردر .

محصولات و صنایع

بو جزیره‌نك قوهٔ انباتیه‌سی ایکنجی درجه‌لرده اولوب کوزل بغدای حاصل ایتدیکی کبی آرپه ، مصر ، زیتون و یاغی ، پاموق ، کتان ، حواجیوا ، توتون ، بال (حاروب = کچی بوینوزی) ، سیسام ، (قیرمز) نام بویا ایله هر نوع میوه و تقریباً سنوی (۱۲۰۰۰) هکتولیتره مقداری (قوماندار یا) تعبیر اولنان مشهور شرابی حصول بولور .

زمان قدیمده طاغلرنده التون ، کموش و علی الخصوص باقر معدنلری بولنمقده ایسه‌ده شمدیکی حالده طمارلرندن ماعدا برشیئ کورلیه‌مز . (پاقوس = قبریسطاشی) اسمنده بر نوع طاش معدنی موجود اولوب یوزولك و مهر اعمال ایدیلیر .

قاطر ، مرکب ، قیون ، و کچی کثرت اوزره اولوب ایپك و طوز تجارتی ایلریده اولدیغی کبی کلی سختیان اعمال اولنور .

پولتیق

بو اطه بر ولایته تابع اولمیه‌رق آیریجه اداره اولنور بر سنجاقدر .

مرکز لوا (افقوشه) شهری اولوب طوزله، باف، ماغوسه، کیرنیه، لیمسو قضالرینی حاویدر .

تاریخی

بو اطه فنیکه‌لیلرك اعمال کرده‌سی اولوب عجملر، روملر، مصرلولر، رومالولر، عربلر متعاقباً وندیکلولر ضبط ایتمشلر ایسه‌ده (١٥٧١) سنهٔ میلادیه‌سنده عثمانلیلرك ید غالبیتنه انتقال ایتمشدر . زمان قدیمده بوجزیره طقوز ایالت و اون ایکی شهرله برچوق چفتلکاته منقسم اولوب اهالیسی‌دخی (١,٠٠٠,٠٠٠) نفوس قدر ایمش . شمدیکی حالده مسکون اولان سکنه‌سندن اسلامler اسیای صغری، اهالیسی وخرستیانلر روم نسللرندندر .

سیسام بکلکی

سپورات اطه‌لرندن معدود اولان سیسام اطه‌سنك مساحهٔ سطحیه‌سی (٨١٧) کیلومترو مربع اولوب نفوس موجوده‌سی تقریباً (١٥٠٠٠) در خزینهٔ جلیله‌یه سنوی برمقدار ویرکو اعطا ایتمك شرطیله ممتازاً اداره اولنمقده‌در . مرکز اداره‌سی (وانی) قصبه‌سی اولوب مشهور قریه‌سی دخی (قوارا) در .

برنجی قسم ـ اناطولی

ختام

3 1761 06979742 1